

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 4 (376) 30.01–5.02.2015 р.

Ахмед Закаєв
про Путіна,
Кадирова
і війну
в Україні

Піски. Репортаж
із передової

Хто зазіхає на аеропорт
«Бориспіль»

Чого Україні чекати від нового
пакета допомоги МВФ

DRANG NACH WESTEN РУССКИЕ ИДУТ

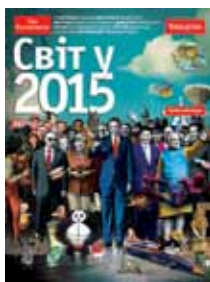

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

9 771996 156002

«Світ у 2015» – українська версія щорічного спецпроекту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – це не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже четвертий рік поспіль спільно із The Economist видає проект «Світ у...», третій рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроекту. Змістову частину спецпроекту «Світ у 2015» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів та трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2015 році.

Передплатний індекс «Світ у 2015» 68098

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319;

«Світ у 2015» за індексом 68098;

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- за 1 міс. – 45 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

«Світ у 2015» – 45 грн

Телефон редакції: 044-351-13-00

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26009000022321	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	300023	
		ПАТ «Укрсоцбанк» МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал	**	
	період:		
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		

** У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу

НА ЧАСІ

Не мир, а меч
Визнати війну як
безальтернативну реальність **4**

Юрій Макаров про відстань
між Україною та Європою **7**

Борис Філатов:
«Виплати за затриманих найманців –
це був своєрідний тролінг»
Колишній заступник Коломойського
й один із лідерів правої опозиції
про сепаратизм та олігархів у владі **8**

Брейгель, Альба та Нідерланди
Олена Стяжкіна про актуальність
і нетолерантність голландського
художника **10**

ЕКОНОМІКА

Полювання на гривню
Звідки беруться дисбаланси
в українській економіці **12**

Більше і краще
Чи вирішить новий пакет допомоги від МВФ проблеми
українських боргів **15**

ТЕМА НОМЕРА

Західний невроз Росії та російський – Заходу
Навіщо Москві наздоганяти Європу **16**

Росія vs Європа. Чому?
Про природу «любові-ненависті»
Кремля до Заходу **18**

Апетити російського реваншизму
Якою є ціна «умиротворення» Путіна **22**

Лондонські мізки не промиваються
Майкл Бініон про те, чому спроби Кремля серйозно
вплинути на британську політику є невдалими **24**

Яцек Саріуш-Вольський:
«Коли зважати на розколи всередині ЄС,
то добре, що нині запроваджено санкції»
Європарламентарій про протиріччя
між країнами ЄС у політиці щодо
Росії та України **26**

Ульріх Шпек:
«Позиція меншості в питанні російської
агресії стала позицією більшості»
Політолог про роль Німеччини
у стримуванні Росії **28**

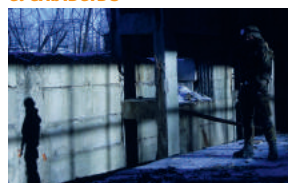
...І забирайте свої долари!
У чому природа французького
антиамериканізму **30**

Едвард Лукас про те, чому Заходу не варто
говорити про зняття санкцій із Росії **32**

СУСПІЛЬСТВО

Продати «Бориспіль»
Звідки беруться збитки
головного летовища країни **34**

Говорить Небо
Репортаж із передової **36**

СВІТ

Ахмед Закаєв:
«Для України надзвичайно небезпечно жити
так, начебто ніякої війни не відбувається»
Чеченський лідер про проблеми Північного
Кавказу й кадировців на Донбасі **38**

Краще пізно, ніж ніколи
Як європейський центробанк
збирається підтримувати
економіку еврозони **41**

Довга рука
Чим небезпечний вплив Ірану
в нестабільних сусідніх країнах **42**

НАВИГАТОР

**У гуманітарному вакуумі,
або Дещо про шлункарство**
Коли освіта стає зброєю **44**

Композитор свободи
Філіпп де Лара про музику
Валентина Сильвестрова **46**

Слон і моська
Як окупанти мстяться кримським татарам **48**

**Уявні спільноти
і реальні трагедії**
Родинний вечір у Ясинуватій **49**

Денис Казанський
про пастки для журналістів **50**

Тиждень

№ 4 (376) 30.01–5.02.2015
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,
Алла Лазарева, Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи
ДК № 14447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 15-0176
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 28.01.2015 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі. Наші партнери: www.tyzhden.ua The Ukrainian Week

НЕ МИР, А МЕЧ

Автор: Дмитро Крапивенко

У кожної людини свій больовий поріг і своя критична точка. Для когось перша кров і початок війни – це побиття студентів на Майдані, комусь, щоб переконатися, що мир на нашій землі закінчився остаточно, треба було побачити наслідки обстрілу Маріуполя і список мирних жертв варварського артилерійського обстрілу. «Це війна!» – емоційно пульсує у скронях, голосить по всіх соцмережах, у приватних розмовах і телефірах усвідомлення очевидного. Хочеться зачепитися поглядом за щось мирне й затишне: ну яка війна? Перимкнув телеканал – ось тобі розважальне шоу, перейшов через дорогу – harry hour у ресторані, в супермаркеті – знижки, а в обміннику валюти знову поміняли цифри: долар за 20... Але часом зникає світло й зимно у квартирі, і людей у військовій формі на вулицях зустрічаєш щораз частіше – щось не так, щось на-

гадує: кількості, хай навіть тисяча кілометрів – це зовсім поруч, і якщо канонади тут не лунають, то ризик почути вибух пристрою, наспіх зліпленого гастролером-диверсантом, потенційно існує для кожного.

Захисні психологічні реакції ще працюють: це все відбувається поруч, але не зі мною безпосередньо, отже, є шанс, що якимось минеться? Будуть переговори, Захід дотисне, Росія видихнеться, сепаратисти розкаються, Крим повернеться – раз, і страшний сон минув. У пострадянських країнах дуже люблять прості відповіді на складні запитання. Колись обіцяли якщо не комунізм, то бодай по окремій квартирі до 2000 року, потім були фінансові піраміди й релігійні секти, потім – популісти-політики, що марили «стабільністю» для всіх і кожного. Прокинутись мільйонером, у Царстві Небесному, в Євросоюзі, в новій країні – отак узяти й розплющити очі одного разу. Так і з війною. Популярною є думка, що все докорінно змінить воєнний стан – один розчерк президентського пера і вся країна єдиним фронтом іде в бій, перемагає ворога за один вікенд. Це теж свого роду захисна реакція – остання надія, чарівна паличка, за помахом якої війна закінчиться швидко і сліду від нього не залишиться.

Важко уявити, ніби в державі, яка, хоч би скільки переписувала свою Конституцію, так і не стала правовою, щось докорінно покращиться із запровадженням певного стану, зміною в законодавстві, яке, на жаль, залишається знаряддям для юридичного пінг-понгу та корупційних можливостей. Якщо у країні, яка де-факто веде війну, і жодна здорова людина в цьому не сумнівається, починають усерйоз обговорювати «законність мобілізації», то де гарантія того, що очі правники не піддадуть сумніву законність запровадження воєнного стану, не оголосять головнокомандувача «нелегітимним» (це ми, щоправда, вже проходили).

У наших політиків, що звикли жити за принципами «мирного співіснування», звісно ж, не вистачить духу сказати: «Ця війна надовго. Ми уявлення не маємо, чим і коли вона закін-

читься, але віримо в перемогу й закликаємо кожного в міру сил зробити все можливе для її наближення». Та водночас це настільки очевидно, що в принципі не потребує тлумачень. Жодна директива не допоможе тому, хто не встиг усвідомити, що живе у країні, котра воює, а це автоматично зужує права і розширює обов'язки.

Рівень цивілізованості визначається тим, що людина не порушує якихось правил не через страх бути покараною, а тому що вважає за свій обов'язок їх дотримуватися. Зовсім недавно почув у потязі, який їхав із Донбасу в Київ: «Якби-от і в Україні почали так наводити порядок, як в ЛНР... Там проїхав на червоне, а «ополченці» по тобі з автомата...» Боже збав від такого порядку! Все зрозуміло й без репресій: життя під час війни потребує нових навичок і знань, без яких у разі чого просто не вижити. Панікери розуміють це як привід розмітати в магазинах гречку, а люди помірковані просто починають заощаджувати

ЗАПРОВАДЖЕННЯ БУДЬ-ЯКИХ СПЕЦІАЛЬНИХ СТАТУСІВ І СТАНІВ НЕ ЗРОБИТЬ УКРАЇНУ ЗАМОЖНІШОЮ, ОТЖЕ, ФРОНТУ Й НАДАЛІ БРАКУВАТИМЕ ВСЬОГО ТОГО, ЩО ЗАРАЗ

ресурси. Річ не стільки в тарифах і цінах, які, до речі, під час воєн обов'язково йдуть угору, просто комусь на фронті вони можуть бути потрібніші: вода, пальне, харчі – все це в ціні на передовій, тож для чого їх марнувати в тилу?

Історія зробила своє коло, і радянські плакати про пильність, виявлення шпигунів та стриманість у розмовах зі сторінними людьми стали актуальними як ніколи. Із тією різницею, що комуністична пропаганда мала на меті виявляти «внутрішнього ворога», себто інакомислячих, і просто відволікала від актуальних проблем, а то й відверто залякувала. А ми сьогодні маємо справу з розгалуженою мережею ворога у своєму тилу. І це не просто пенсіо-

нери, які в чергах клянуть «хунту», співчуваючи Путіну. Теракти в наших містах, на жаль, реальність. Тоді як світова практика засвідчує, що громадянська пильність і активність здатні запобігти трагедіям навіть там, де спецслужби оснащені за останнім словом техніки й не перший рік ведуть боротьбу з терором.

Ми вперше зіткнулись із ситуацією, коли маємо війну в умовах демократії та свободи слова. Доки немає воєнного стану, цензорські втручання в роботу ЗМІ є неможливими, тому інформаційна гігієна знову ж таки залишається особистою справою кожного. Не треба бути медіа-експертом, щоб навчитись відрізняти очевидні фейки, вкинуті в наш інформаційний простір, варто просто утриматися від поширення дезінформації навіть тоді, коли вона максимально відповідає вашим настроям і очікуванням.

Під час Революції гідності чимало українських медіа часто «стрімили», себто транслювали онлайн події на Майдані, і вже тоді у професійних колах народжувалися суперечки: чи сприяють такі прямі включення тому, щоб люди долучалися до боротьби, чи, навпаки, забезпечують видовище глядачеві, який так і залишиться «диваним революціонером». Із трансляціями з Донбасу все набагато складніше: війна не перетворилася на видовище національного масштабу, однак споживацтво – інформаційне і громадянське – нікуди не поділося. Досі є люди, які вважають, що десь там існує армія, яка повинна захищати, а журналісти – демонструвати колони російських військовополонених, інакше, мовляв, заяви про агресію РФ бачаться непереконливими.

Однак споживацтво під час війни мусить піти в довготривалу безоплатну відпустку. Гроші – це теж резерв. Запровадження будь-яких спеціальних статусів і станів не зробить Україну заможнішою, отже, фронту й надалі бракуватиме всього того, що зараз. А може, й більше. Важко повірити в те, що, як каже Міноборони, мобілізовані нині вояки будуть «забезпечені всім необхідним». ■

Історія з географією

Отже, Україна знову стала фронтіром. Поняття «фронтір» (англ. frontier від франц. frontière) означає смугу на пограниччі цивілізованого – в беземоційному, суто операційному сенсі слова – світу й зони загрози, дикого поля, території постійної невизначеності. Нашій країні до цієї ролі не звикати: від раннього Середньовіччя вона була форпостом Європи на кордоні з Великим Степом, звідки на Захід періодично набігали кочовики того чи того походження. Це не наш вибір, так розпорядилися історія та географія, і випробування залишили свій слід у національному характері, навіть якщо хтось вважає це явище застарілою абстракцією.

Але, якщо століття потому історія примудрилася зробити повний оберт, чи означає це автоматично й беззаперечно, що ми перебуваємо повністю по цей бік ментального розлому? Можливо, європейцями ми є тільки номінально, внаслідок примх історії з географією, а насправді, за глибинною суттю речей, залишаємося проміжною ланкою між двома ментальностями? Ще півтора року тому і я, і чимало моїх друзів були схильні до такого бачення самих себе. Події останнього часу маніфестували достатньо проявлив свідомості, самоорганізації, відповідальності й інших рис громадянського суспільства, які пов'язуються саме з Європою, щоб упевненіше прокласти на мапі лінію поділу по східному кордону країни.

Однак це не знімає з порядку денного необхідність знову окреслити дефініції. Європа взагалі термін не стільки географічний (як відомо, її від Азії відділяє досить умовний пунктир на мапі), скільки культурний, а відносно

віднедавна ще й політичний. Ми сприймаємо її як простір остаточного й беззаперечного панування абсолютних чеснот. Яких саме? Тут складніше, бо аж ніяк не все в повсякденній практиці Євросоюзу (ми ж виходимо з того, що Європа = ЄС) витримує критику, багато того, що нам здається кінцевим результатом розвитку, є лишень проміжним пунктом у пошуках досконалості. Тож Брюсселю можна докоряти замалою ефективністю, бюрократизмом, забарливістю в ухваленні термінових рішень, потуранням утриманству тощо. Але цивілізаційний феномен, про який тут у нас ідеться, пам'ятає і значно конфліктніші, насправду драматичні епізоди.

Щоб далеко не ходити, візьмімо Грецію. До ЄС вона вступила третину століття тому – ще до Іспанії з Португалією. Та і які були сумніви? Кра-

їна, що подарувала світові саме слово «демократія», годі вже й казати про засади наук та мистецтв! І що? Попри неоціненний культурний спадок, вона виявилася не готовою до співіснування в глобальному середовищі. Лінощі (для грека-держслужбовця нормою вважається працювати до обіду, а потім проводити сіесту з келихом узо), патронування «своїх» (штати переповнені небожами й хрещениками), звичка витрачати більше, ніж заробляти, рано чи пізно не могли не довести державу до межі банкрутства. Приєднання до зони євро тільки пришвидшило крах і підкреслило жалюгідну реальність. Як виявилось, капітали, що вражали увагу, мали переважно спекулятивний характер, а реальний сектор зводився до туризму й виробництва традиційних сільськогосподарських продуктів на кшталт оливкової олії. Дефолту вдалося уникнути лише завдяки колективним зусиллям усього Євросоюзу, який у відповідь на багатосотмільйонні кредити зажадав суворої економії. Результат: минулої неділі на парламентських виборах перемогла радикальна ліва партія «Сіріза» під популістськими гаслами пом'якшення фінансових обмежень, інакше кажучи шари. Цілком імовірний дальший сценарій – вихід із євросони й, не виключено, навіть Євросоюзу, аж до пошуків собі якогось нового патрона (у списку кандидатів не на останньому місці Росія).

Тобто сенс не в тому, щоб потрапити до привілейованого клубу країн-аристократів, а щоб запропонувати партнерам щось вартісне. Наприклад, мені не раз доводилося чути, що Польща та країни Балтії влили до щоденної рутини ЄС

**УКРАЇНІ ДОВЕДЕТЬСЯ ДОЛАТИ
ВІДСТАНЬ ДО «СПРАВЖНЬОЇ»
ЄВРОПИ – З ЇЇ ТРУДОВОЮ
ЕТИКОЮ, «ТУПОЮ» ПОВАГОЮ
ДО ПРАВИЛ, З ЇЇ ВІРОЮ
В САМОЦІННІСТЬ ПРАВ
ТА СВОБОД**

свіжий струмінь нових ідей і практик, хоча насправді йдеться лише про переконливу реалізацію давно задекларованих принципів. Усередині клубу чи за його ворітьми Україні доведеться долати відстань до «справжньої» Європи – з її трудовою етикою, «тупою» повагою до правил, нетерпимістю до проявів нечесної гри, з її вірою в самоцінність прав та свобод. Це дистанція, що відділяє нас від цивілізації на Заході й споріднює з варварством на Сході. Особливого вибору немає. Або реформи та робота над собою (і тоді виявиться, що ЄС тільки інструмент задля досягнення наших внутрішніх цілей, допоміжний атрибут самореалізації), або капітуляція (і тоді Україну неминуче поглине сусіднє дике поле з перспективою розчинення в його ентропії. І тут ніяка історія не врятує від географії. ■

Автор:
Юрій
Макаров

Борис Філатов: «Виплати за затриманих найманців – це був своєрідний тролінг»

Спілкувався
Станіслав Козлюк

Тиждень поспілкувався з колишнім заступником голови Дніпропетровської ОДА Борисом Філатовим про сепаратизм, теракти й дисципліну в парламенті.

У. Т.: Депутатську групу «Укроп» деякі політологи вже охрестили «правою опозицією». Чи дотримуєтеся ви особисто правих поглядів? Чи не вносить деструктиву така опозиція в проєвропейські сили?

– Дотримуємося правих поглядів і не бачимо нічого поганого в цьому. Права опозиція повинна бути, але ми від початку декларували себе як проукраїнську опозицію, яка є конструктивною, а не маргінальною. Багато хто в коаліції зацікавлений у тому, щоб перетворити нас на парламентських маргіналів, які голосують проти всього, постійно обурюються. Але з принципових питань, зокрема пов'язаних із європейським вибором, позиція в нас єдина і має конституційну більшість. Якщо ж ми говоримо про пакетні голосування, порушення регламенту, то, звичайно, будемо проти. Але завжди пояснюємо свою позицію. У нашій маленькій, але дуже ефективній групі можуть не збігатися думки, і це нормально.

У. Т.: Тобто у вас немає партійної дисципліни, як у тому самому БПП?

– Мені завжди було дивно, коли 150 осіб піднімають руку одночасно. Коли ми говоримо про списочників – так. Люди зобов'язалися дотримуватися дисципліни партії, коли йшли за її списками. Але якщо говоримо про мажоритарників, які або пізніше приєдналися до блоку, або йшли під парасолькою цієї політсили, то вони представляють виборця! Це ненормально, коли 150 депу-

ФОТО: УНІАН

БІОГРАФІЧНА НОТА

Борис Філатов – народний депутат Верховної Ради України VIII скликання, позафракційний. Голова комітету. 4 березня 2014-го призначений заступником голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації з внутрішньої політики. 6 листопада рішенням Центрвиборчкому був визначений переможцем на виборах у 27-му одномандатному виборчому окрузі. У грудні призначений парламентом на посаду голови Контрольної комісії з питань приватизації

татів мають однакову думку, тим більше із сумнівних питань. То реінкарнація чечетовщини в лайт-варіанті.

У. Т.: Новий парламент має ті самі проблеми, що й попередній: голосування чужими картками, пакетні голосування. Як перемогти ці недуги?

– По-перше, мені здається, що нинішній парламент поступово виліковується від цих недугів. Дедалі менше відбувається блокувань трибуни, порушень Регламенту. Я вважаю, що Володимир Борисович (Гройсман) порушував його не зі злої волі, а через незнання. Але він людина працювита й талановита, виправляється. Починає відчувати зал, процес переходить у конструктивне русло.

По-друге, у гіперфракціях є здорове крило, яке розуміє, що порушувати Регламент неправильно. Вони консолідують свої зусилля з однодумцями. Нещодавно ми створили позафракційне об'єднання «За дотримання Регламенту». У нас підписалося 20 осіб, ми запропонували Юрію Левченкові його очолити, він погодився.

У. Т.: Як просувається питання відставки Яреми?

– Я знаю, що на сьогодні ініціативна група Комітету з питань боротьби з корупцією збрала вже 130 підписів. Враховуючи депутатів, які готові підписатися, але відсутні в Києві, того самого Дмитра Яроша, вважаю, що ця група матиме мінімум 150. Але вони не зупиняться на цьому і збиратимуть до 226. Доки Ярема не зрозуміє серйозності ситуації. Я від самого початку підтримував цю ініціативу своїх колег Єгора Соболева і Борислава Берези. Після того як вони почали збір підписів за відставку генпрокурора, той став крутитися як вуж на сковорідці, заарештовувати азарових, януковичів. Це було огидно. Останньою краплею для депутатів стала його поведінка. Ярему не раз запрошували на засідання Комітету з питань боротьби з корупцією, але він не з'являвся. Тоді його члени збралися й вирішили, що такого генпрокурора потрібно знімати. Якби Ярема був розумніший, намагався б іти на діалог із парламентаріями, тоді ситуація розвивалася б інакше.

У. Т.: У парламенті поки що не створено жодної тимчасової слідчої комісії. Чи не плануєте ви ініціювати створення ТСК найближчим часом?

– Зараз розглядається ідея створення тимчасової комісії щодо діяльності начальника Генштабу Муженка. Хтось має відповісти за Іловайськ та Іл-76. Мені телефонують люди з перодової і кажуть, що голову Генштабу потрібно міняти. І Порошенкові говорять про це багато. Реакція така сама, як із Гелетеем. Поки в суспільстві градус невдоволення не сягне критичного рівня, Муженко лишатиметься на посаді. Повертаючись до Яреми, до генпрокурора багато претензій, можна про нього багато говорити, але головна проблема в тому, що він так і

не дав суспільству відчуття справедливості. А помилки Гелетея і Муженка – це людські життя і скалічені долі. Зрозуміло, йде війна, і на війні люди гинуть. Але є серйозні питання.

У. Т.: Ви вірите в мирне врегулювання ситуації на Донбасі?

– Кожна війна закінчується миром. Я можу багато критикувати Порошенка, але в одному з ним згоден: якщо росіяни заберуться з Донбасу разом із військовими, добровольцями і регулярними частинами, війна закінчиться протягом двох тижнів. А от коли вони заберуться, невідомо. Тому що ніхто не знає, що в голові у шизофреніка, який очолює сусідню країну. Можливо, він сам цього не знає. Хотілося б вірити в мирне вирішення конфлікту.

У. Т.: Нещодавно у сусідніх із Дніпропетровською областях сталася серія терактів. Як Дніпропетровську вдалося уникнути такого розвитку подій?

– Хочу постукати по дереву. Тут є цілий комплекс передумов. Ми вибудовували на рівні області систему безпеки, фактично з нуля. Коли країна хиталася, я викликав багатьох товаришів, які мали інші політичні погляди, часто проросійські. Ми їм сказали: спробуйте захопити адмінбудівлі – стрілятимемо без попередження, нам усе одно, є дозвіл чи ні. Роздали зброю людям, які не були у складі правоохоронних органів. Бо якщо ти маєш політичну волю і рішучість, це дає результат. Ми задавали в області сепаратизм. Багато хто виїхав, тепер переказує привіти з луганських лісів. Крім того, налагодили взаємодію правоохоронців із цивільною владою. Працюємо щодня на запобігання терористичній загрози в координації з міліцією, СБУ. Це щоденна кропітка робота. Чому є проблеми в Запоріжжі? Варто в Петра Олексійовича запитати, чому в цій області досі немає гомови ОДА. Як таке може бути?

У. Т.: «Дніпро-1» не раз називали ледь не особистою армією Коломойського. Наскільки близько ви контактуєте з бійцями цього підрозділу? Як він фінансується?

– Це дурниці. Полк «Дніпро-1» підпорядковується МВС і є його структурним підрозділом,

командує ним Аваков. Зараз полк у Пісках і героїчно їх захищає. Ситуацію з добровольчими батальйонами потрібно розглядати в динаміці. Ми придумали батальйон в одному вигляді й із певною метою, потім він розвивався, удосконалювався. Тепер рухається в самостійному напрямку і, наскільки я чув, не фінансується з ОДА. Якщо говорити про командирів, у мене прекрасні стосунки з усіма ними. Так, вони прекрасні люди, але в найстрашніші хвилини цієї війни ми були разом.

У. Т.: Одна з вимог Майдану – прибрати олігархів із влади. Але вони залишилися при владі.

– Давайте згадаємо, у минулому в Ахметова була своя провладна гіперфракція. Віктор Пінчук узагалі був олігархом чистої води, у нього тесть був президентом. У Коломойського є кілька симпатиків у парламенті, які з ним різним чином пов'язані. Але в нього немає ні фракції, ні партії. Тим більше провладної. І хай там що казали б із приводу того, як я став керівником спецкомісії з питань приватизації, відповідь: це

Я ВВАЖАЮ, ЩО ВОЛОДИМИР ГРОЙСМАН ПОРУШУВАВ РЕГЛАМЕНТ НЕ ЗІ ЗЛОЇ ВОЛІ, А ЧЕРЕЗ НЕЗНАННЯ

відбулося без будь-якого втручання. Коломойський про те дізнався згодом. Він був дуже здивований результатом голосування. Але прихильники конспірологічних теорій і змов усе одно впевнені, що це результат політичних розмінів. Водночас я пам'ятаю ситуацію, коли Рада тільки-но збиралася, кулуарно прийняли рішення, що Вілкул буде віце-спікером. Це дуже обурило більшість депутатів із різних фракцій, і вони не дали того зробити. Згодом Опозиційний блок не отримав жодного комітету, потім відсунули від управління комітетами товаришів, які голосували за закони 16 січня. Так само і з олігархами. Потрібно дивитися на ситуацію в динаміці.

У. Т.: Ви спілкуєтеся з екстремонами? З тим самим Вілкулом, наприклад.

– З Вілкулом не спілкуюся, він мені псує настрої. Остання

бесіда в нас була перед парламентськими виборами. Він говорив три години – і все марно. Він як телевізор або гучномовець. У його розмовах немає смислової спрямованості. З деякими іншими регіоналами трохи спілкуюся. Є в моєму комітеті депутат Дмитро Шпенюв, який у січні минулого року заявив, що я хотів вчинити державний заколот. Зрозуміло, що зробив це на прохання однопартійців, а не тому що так думав. Ну й у своєму Криворізькому районі на виборах переміг чесно. Люди до нього прислухаються, він справді займався округом. Так що зайві образи й амбіції потрібно прибрати. Парламент різний, є різні люди, доводиться спілкуватися з тим самим Вадимом Новинським, я знаю його вже 10 років.

У. Т.: Дніпропетровська ОДА справді виплачувала гроші за сепаратистів і за здану зброю?

– Знов усе перекрутили. Ми виплачували кошти за здану зброю і за російських найманців. Наші співгромадяни, які мали сепаратистські погляди і стали бойовиками, повинні відповідати за скоєні злочини за законами України. Вони громадяни України. Інше ставлення до іноземців, які приїхали до нас зі зброєю. Справді були виплати, але не так багато. На блокпости привозили й здавали зброю. Але потім їй стало так багато на руках, що не було сенсу платити. На цьому почали робити бізнес. І якщо ми давали \$3 тис. за автомат, а на чорному ринку він коштував \$300, можна було збирати їх, привозити нам й отримувати непоганий прибуток. Але ми не шкодуємо про те, що викупували. Це був своєрідний тролінг. Як віртуальний референдум про приєднання до Дніпропетровської області тощо.

У. Т.: Скільки грошей загалом було виплачено?

– Звичайно ж, я особисто не приймав зброї. Цим займалися спецслужби. А вони ніяких цифр не відкриють. Зброю, яку здавали, вивозили для утилізації на металургійний завод, там її скидали в домну і вона згорала. Але багато хто тоді думав: «От прийдемо під ОДА, здамо мішок зброї і росіян, а вони нам у підвалі за них відрахують гроші»... ■

Брейгель, Альба та Нідерланди

Автор:
Олена Стяжкіна

За рік до смерті Пітер Брейгель-старший написав картину «Сорока на шибениці». Мирний, просякнутий сонцем літній пейзаж. Селяни завзято танцюють. Їм радісно, їм добре і спокійно. Щоправда, танцюють вони біля шибениці. Звикли вже. Катують і карають так часто, що це не відміння танців. А що? Таке життя.

На шибениці сидить сорока. Дивиться на селян. Їй цікаво. У неї місія. Вона спостерігає. Потім доносить. Ті, кому доносить, вішають тих, на кого доносить. І все йде своїм ходом.

Біограф Пітера Брейгеля писав, що художник дуже любив

цю картину. Можливо, вважав найкращою. Заповідав її коханій дружині. Бо сподівався, що шибениця колись спрацює проти... сорок-донощиць, що настане для них кара... Така кара, яку вони своїм служінням тирану й деспоту сповна заробили.

У цієї історії є контекст. Його ім'я – герцог Альба, іспанський воєначальник, посланий Філіпом II, щоб знищити «недопалених еретиків» у Нідерландах.

Альба був видатним імперцем. Сьогодні у твіттерах його назвали б «упоротим». Чого варта лише фраза-настанова з його листа: «Набагато краще шляхом війни зберегти для Бога й короля державу збіднілу та навіть розорену, ніж без війни

мати її у квітучому стані для сатани та його посіпак».

Досвідчений полководець дон Фердінанд Альварес де Толедо, герцог Альба, іспанський гранд і католицький фанатик, виявився нездатним розібратися, що відбувалося в країні, яку він мав «усмирити». Може, саме тому так затято й натхненно руйнував нідерландські міста і села. Власноруч підписав 18,6 тис. смертних вироків. Були дні, коли Альба карав на шибениці 30–40 людей.

Сто тисяч подалися в еміграцію. Ті, що залишилися... Порізно було з ними. Брейгель, приміром, і далі малював. У 1566-му створив «Побиття немовлят». Картину, де був не Віфлеєм, а фламандське село, куди зайшли озброєні та жорстокі іспанці. А в ньому беззахисний, переляканий і не готовий до спротиву народ. Трохи байдужий. Такий, як є. Художник співчував, жалів, не засуджував.

Були, звісно, й інші «брейгелі». Малювали карикатури, писали памфлети. Опирались, як могли. Щоб винищити їх, герцог Альба наказав закрити всі друкарні, заборонив студентам навчатися будь-де, крім католицьких університетів Іспанії, і, звісно, знищував книжки. А ще системно та безжально вбивав проповідників, а згодом і простих бюргерів.

Альба вважався аскетом і фанатиком служіння іспанській короні. Однак після смерті з'ясувалося, що матеріальне становище його родини значно поліпшилося за ті роки, коли він конфіскував майно голландців. Ні, Альба не був примітивним грабіжником. Просто війна – це завжди спосіб наживи. І завойовники збагачуються за допомогою прославляння короля, суцільного насилля та правильних слів про віру та еретиків.

Пітер Брейгель-старший «Сорока на шибениці»

Пітер Брейгель-старший
«Побиття немовлят»

І дехто з тих, хто залишився у своїх містах та селах, так і жили у страху та болю, на все зголошуючись та всьому підкорюючись. Хтось навіть став опорою режиму. Бо весь терор Альби базувався на чутках і доносах, які робили свої проти своїх. Сороки, сороки, сороки...

От їх Брейгель і заповідав повісити, як настане час. Нетолерантний був художник. Щирий, але нетолерантний.

Та й голландці з часом ставали дедалі менш терпимими до іспанців. Вони перестали грати за чесними правилами, почали знищувати полонених і навіть віддавати їх на розтерзання натовпу. Оскверняли релігійні зображення католиків і катували іспанських священників. Голландці вдавалися до псевдопереговорів, на яких парламентарі зустрічалися з іспанськими полководцями тільки для того, щоб вистрелити їм у груди. Обіцянки, які тепер давали іспанцям, взагалі нічого не коштували. А погрози «корони» перестали діяти. Осаджені в Харлемі на пропозицію «здатися» відповіли: «Поки ви чуєте за стінами міста нявкання котів і гавкіт собак, ми живі та боремося. Але коли й цього не буде, кожен із нас відріже собі ліву руку і з'їсть її, щоб правою битися за свою віру і свою країну». Харлем упав. Однак не від штурму, а від голоду. Що поставило під великий сумнів силу іспанського війська.

Під час облоги Лейдена – голландського Маріуполя – містяни та селяни прийняли рішення своїми руками зруйнувати дамби, які століттями будували їхні діди й прадіди. Наприкінці вересня, коли осінні вітри здіймали хвилі на ріках Маас та Іссель, люди розбили дамби та відкрили шлюзи. Збентежені іспанці побачили, як суша навколо них стає морем, на якому з'являються голландські кораблі. Іспанське військо відступило, а голландці підійшли до самих воріт Лейдена на вітрильниках.

Герцог Альба волів битися з герцогом Вільгельмом Оранським. І вважав, що б'ється саме з ним. А перемогли його гези. «Босьяки», як їх називали при іспанському дворі. Люди, геть не пишно вдягнені, як було прийнято в Іспанії. Не жебраки. Просто бюргери. Протестанти.

Пітер Брейгель не дожив до того часу, про який іспанський хроніст написав: «Після низки безплідних перемог Альба був змушений покинути Нідерланди».

Зауважте: «Після низки безплідних перемог»...

Біограф Брейгеля каже, що останньою роботою художника була картина «Торжество правди». Проте до нашого часу вона не збереглася. І ніхто точно не знає, чи існувала коли-небудь... ■■

К Н И Г А Р Н Я

1–9 лютого

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

3 лютого, 18:00 – лекція Олександра Палія «Уроки нещодавньої історії. Північний вітер створив вікінгів».

4 лютого, 18:00 – презентація альбому «Каміння Майдану».

5 лютого, 18:00 – обговорення книжки Франсуази Барб-Галль «Як розмовляти з дітьми про мистецтво».

6 лютого, 18:00 – творча зустріч із поетичним подружжям Яриною Сенчишин (книга віршів і перекладів «Долина ріки Самбатіон») і Віктором Небораком (книга есеїв «Введення у Бу-Ба-Бу»).

Львів (просп. Свободи, 7):

3 лютого, 18:00 – лекція Катерини Сліпченко на тему «Крига скресла? Післямайданне українське кіно».

4 лютого, 18:00 – презентація книжки Романи Романишин та Андрія Лесіва «Війна, що змінила Рондо». Спільно з Видавництвом Старого Лева.

5 лютого, 18:00 – «Коло книжки»: зустріч для підлітків 13–16 років. Обговорюємо книжку Деніела Кіза «Квіти для Елджернона». Спільно з Центром дослідження літератури для дітей та юнацтва, Студентським культурним центром «Гілель» та НСОУ «Пласт».

6 лютого, 18:00 – презентація книжки архієпископа Мечислава Мокшицького та Бригіди Грисяк «Місце для кожного. Розповідь про святість Йоана Павла II». Спільно з Католицьким Медіа-Центром.

Вінниця (вул. Соборна, 89):

7 лютого, 17:00 – презентація збірок Ірини Шувалової «Ос» та «Аз» (Вінниця).

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

1 лютого, 15:00 – лекції про митрополита Андрея Шептицького в межах Відкритого університету Івано-Франківська.

Тернопіль (вул. Валова, 7–9):

5 лютого, 18:00 – презентація книжки Івана Байдака «Рольові ігри» («Крок»).

9 лютого, 18:00 – презентація поетичних збірок Ірини Шувалової «Ос» та «Аз» у межах всеукраїнського туру «Шувалова_тур».

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Полювання на гривню

Кажуть, що долар зростає, бо його замало. Насправді тому, що забагато гривні через дисбаланси в економіці

Автор:
Любомир
Шавалюк

У 2015 рік Нацбанк увійшов із рекордно низькими золотовалютними резервами (ЗВР). \$7,5 млрд, які у формі золота й валютних активів поки що належать НБУ, – це той мінімум, якого в центробанку не бачили з лютого 2004-го. Він відповідає 37 дням імпорту (чисті резерви, тобто ЗВР без урахування кредитів МВФ, становлять лише 20 днів), тоді як загальноприйнята у світі норма адекватності резервів дорівнює тримісячному обсягу ввезення. Наднизький рівень ЗВР і брак готівкового долара в банківських обмінниках створюють у пересічних українців враження, що «долара немає», його катастрофічно мало в країні й тому він стрімко дорожчає. З чого нібито випливає, що коли МВФ дасть нам грошей, то курс долара перестане зростати. Це хибна логіка, адже справжня причина знецінення гривні – наявність дисбалансів в економіці, які потребують постійних вливань нацвалюти. Доки уряд їх не усуне, жодні кредити МВФ не врятують гривню від повзучої девальвації.

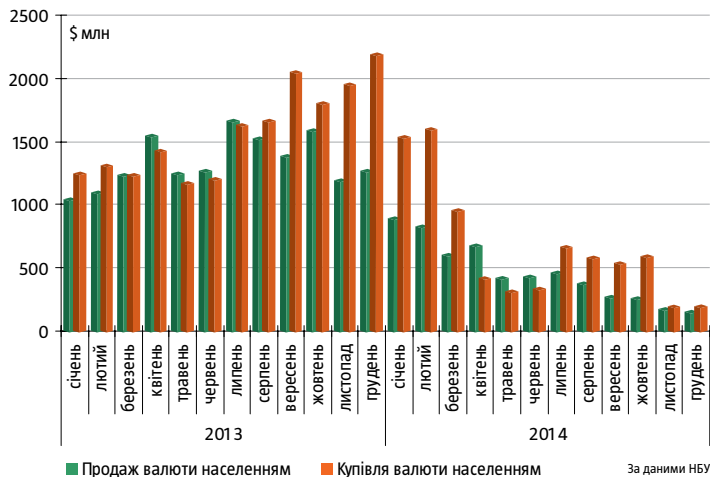
ЧОРНА ДІРА НАФТОГАЗУ

Найбільший дисбаланс минулого року виник через фінансовий дефіцит НАК «Нафтогаз України». За словами прем'єр-міністра, у 2014 році він сягнув 103 млрд грн. З них, відповідно до торішнього бюджету, 96,6 млрд грн було профінансовано через випуск держоблігацій в обмін на додаткову емісію акцій Нафтогазу. Це на порядок більше, ніж у 2013-му (8 млрд грн). У зв'язку з цим виникає три парадокси.

По-перше, торік, за даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості, в Україні було спожито 42,6 млрд м³ блакитного палива. Орієнтуючись на середньорічні ціни імпорту природного газу з Європи (близько \$350 за тис. м³; ціна російського

Ознака тінізації

Обсяг купівлі-продажу готівкової валюти населенням через банки поступово зменшується. Через нерелевний курс купити валюту в банківських обмінниках не можна. Відтак готівковий валютний ринок мігрує в тінь

палива з урахуванням знижки, отримуваної у I кварталі, становила близько \$280 за тис. м³) та середньорічний валютний курс (12,4 грн/\$), можна вирахувати, що обсяг українського газового ринку в спотових ринкових цінах у 2014-му дорівнював близько 185 млрд грн. Тобто діра Нафтогазу зайняла понад половину всього газового ринку! При тому що ПАТ «Укргазвидобування», яке видобуло 15,1 млрд м³ блакитного палива, повністю забезпечивши приватні потреби населення (на 2/3 – населення разом із теплокомуненерго), за даними НАК, отримує за свій газ 349 грн за тис. м³, а мінімальна ціна для населення становить 1089 грн за тис. м³, що дає НАК змогу ще й отримувати прибуток на паливі внутрішнього видобутку.

Це неймовірний дисбаланс! Навіть той факт, що торік Нафтогаз таки був змушений розраховуватися з Газпромом за кредиторською заборгованістю 2013 року, не виправдує такого розміру дефіциту. Натомість виникає закономірне питання про те, чи не залишилося, бува, в Нафтогазі тих схем відкачування прибутків, які робили з компанії найбільш корумповану й безнадійну «діяльну корову» режиму Януковича. А якщо так, то хто контролює ці схеми і чи довго ще їхні бенефіціари паразитуватимуть на Украї-

ні? Та й узагалі чи є в нашій країні бодай хтось настільки чесний і компетентний у нафті й газі, щоб бути здатним зламати ці схеми й запустити реформи в досі одній із найбільш корумпованих галузей української економіки?

По-друге, дефіцит Нафтогазу перетворився на інструмент масштабного друку грошей. Із 171 млрд грн, прийнятих торік Нацбанком на баланс у вигляді ОВДП, 56% надійшло від докапіталізації НАК. Під них надрукували гривню, яка відразу ж була спрямована на придбання валюти для того, щоб оплачувати закупівлю газу та заборгованість, що через неї виникла. Тобто очевидно стала така схема: Нафтогаз випускає акції, обмінює їх на ОВДП в уряді, які продає НБУ за гривню, за яку купує в того ж таки центробанку долари й платить ними за зовнішніми контрактами. У підсумку виходить, що акції НАК обмінюються на долари із золотовалютних резервів Нацбанку. З огляду на те, що без реального реформування (усунення диференціації цін на блакитне паливо) дисбаланс Нафтогазу може існувати нескінченно довго і його постійно за згодою Кабміну можна заліплювати новими емісіями акцій, якби не обмеженість ЗВР Нацбанку, така схема могла б працювати роками.

Тож коли кілька тижнів тому у своєму виступі у Верховній Раді

голова Нацбанку Гончарова сказала, що Нафтогазові напряму продали \$8,6 млрд (більшість із них за наведеною вище схемою), але «ці кошти не виходили на ринок і не спричиняли тиск на гривню», вона, безумовно, лукавила. Якщо на психологію валютного ринку бодай якийсь вплив має розмір ЗВР, продаж такої суми НАК зменшив їх більш ніж удвічі, зробив зовсім кудими й цілком міг стати одним із факторів паніки та знецінення нацвалюти. Якщо ж абстрагуватися від психології, то фундаментальні фактори не менш вагомі. Найважливіше у Нафтогазу величезної діри, через яку де-факто вимиваються резерви Нацбанку, означає, що економічна система забезпечує НАК набагато менше доходів, ніж коштують товари й послуги виробництва компанії (собівартість продукції). Отже, хтось недоплачує певну суму, яку мав би платити, якби ціни на блакитне паливо були ринковими, а відтак витрачає її деінде. Ці гроші, здійснивши більше чи менше оборотів у нашій економіці, стають прибутками олігархів, адептів режиму Януковича та простих панікерів, які з ними виходять на валютний ринок, щоб згодом вивести за кордон (якщо паразитичні схеми справді існують у НАК, то зазначений процес відбувається без оборотів у системі народного господарства). Інакше кажучи, якби НАК отримувала справедливий обсяг доходів, то зв'язувала б відповідну гривневу масу, яка тоді не потрапляла б на валютний ринок і не чинила б девальваційного тиску на гривню.

Відтак діра Нафтогазу та гривня, надрукована під неї, є одними з найсерйозніших чинників девальвації. Невідомо, чи влада не розуміє цього, чи має власний приватний інтерес у такому дисбалансі (це було традиційно для всіх попередників, тож не можна відкидати такого варіанта й для теперішніх керманців країни), але днями уряд знову ухвалив рішення про докапіталізацію НАК за цією ж таки схемою шляхом випуску ОВДП на 31,5 млрд грн. Схоже, Кабмін набирається смаку до друкування грошей, однак такими темпами резервів НБУ вистачить ненадовго. Та й чи захоче МВФ вони поповнювати, коли їх нещадно тринькаються?

По-третє, найбільший парадокс впливає з того, що ціни на газ для споживачів усередині країни зафіксовані в гривні. Відтак із поступовим знеціненням національної валюти дисбаланс НАК зростає. Це вимиває резерви ще вищим темпом. Утворюється порочне коло, край якому може покласти лише реформування Нафтогазу та уніфікація усіх внутрішніх цін як для виробників, так і для споживачів палива. У цьому випадку не можна гаяти час, адже з кожним днем зазначений дисбаланс ронить свою темну справу: висмоктує, немов чорна діра, добробут українців, знецінюючи їхні доходи. Якщо влада не впорається з цією ключовою реформою, у країні не просто триватиме повзуча девальвація до повного виснаження резервів Нацбанку, після якого курс гривні може підстрибнути в кілька разів. Українська економіка в такому разі не дістане керованої фінансової стабілізації, без якої республіка перетворень не матиме ефекту.

ДРУГОРЯДНІ ДИСБАЛАНСИ

Окрім фінансової діри Нафтогазу є ще низка дисбалансів, через які надлишкова гривня потрапляє в економіку. Передусім ідеться про дефіцит державного бюджету. Торік він фактично становив 78,1 млрд грн за плану 68,6 млрд грн. На 2015-й заплановано 63,7 млрд грн, або 3,7% ВВП. Якби економіка зростала, але потребувала додаткового поштовху за допомогою фіскального стимулювання, високий бюджетний дефіцит був би доречним. Але в нас ситуація прямо протилежна. Падіння виробництва, яке, поза сумнівом, чекає на Україну цього року, доповнюється тим, що фінансовий і зовнішній сектори працюють на відкачування грошей із реальної економіки з метою повернути депозити вкладникам і борги нерезидентам, а також вивести капітал із країни. У такому разі, діючи проти тенденції, закачуючи в економіку гроші через бюджетний дефіцит, уряд фактично акумулює гривневу масу й витрачає на те, щоб згодом її реципієнти (прямі чи опосередковані кількома оборотами) вийшли з нею на валютний ринок і забезпечили девальваційний тиск на гривню.

ДІРА НАФТОГАЗУ ТА ГРИВНЯ, НАДРУКОВАНА ПІД НЕЇ, Є ОДНИМИ З НАЙСЕРІОЗНІШИХ ЧИННИКІВ ДЕВАЛЬВАЦІЇ

ності. Як свідчить статистика, починаючи з червня залишки за кредитами рефінансування в активах центробанку поступово зменшуються, тобто стратегічно ось уже півроку НБУ не друкує для цього гривню. А ті кредити рефінансування, які НБУ практично щодня сотнями мільйонів роздає фінустановам, – то переважно позики овернайт, тому окупити їх за один день на торгівлі валютою практично нереально, тож імовірність їх потрапляння на валютний ринок мінімальна.

Утім, є в банків дисбаланс, який потенційно може призводити до друку чималої кількості гривні. Ідеться про дефіцит капіталу, який виник через погіршення якості активів під впливом війни та девальвації, а також про необхідність забезпечувати виплати з Фонду гарантування

вкладів фізичних осіб (ФГВФО) власникам депозитів у проблемних банках. Хоча усунення цього дисбалансу можна теоретично розтягти в часі, уже в бюджеті на поточний рік закладено випуск ОВДП на 36,5 млрд грн для докапіталізації банків та на 20 млрд грн для обміну на векселі ФГВФО. Ці гроші можуть так само мати негативний вплив на валютний ринок, особливо перша частина, якщо держава не проконтролює їх використання.

З огляду на вплив гривневих депозитів, залишки яких у банківській системі впали за минулий рік на 57,9 млрд грн, можна говорити про ще один дисбаланс. Якось прем'єр-міністр згадав про нього, сказавши, що вилучені гривневі депозити обмінюють на готівкову валюту, яку кладуть у сейф або відвозять куди-інде. Це не зовсім так, адже за весь минулий рік населення купило в банків на \$2,4 млрд більше, ніж продало їм (див. «Ознака тінізації»). Якби українці всі вилучені гривневі депозити обмінювали на долар, сума була б удвічі більшою. Звичайно, є значний тіньовий ринок готівкової валюти, але сумнівно, що він еквівалентний офіційному (особливо враховуючи відносно недавню його появу). Найімовірніше, велику частину вилучених вкладів українці спрямовують на те, щоб підтримати нормальний рівень споживання, адже в умовах падіння економіки та реальних доходів людям треба якось жити. Тож згаданий дисбаланс має обмежений вплив на курс гривні.

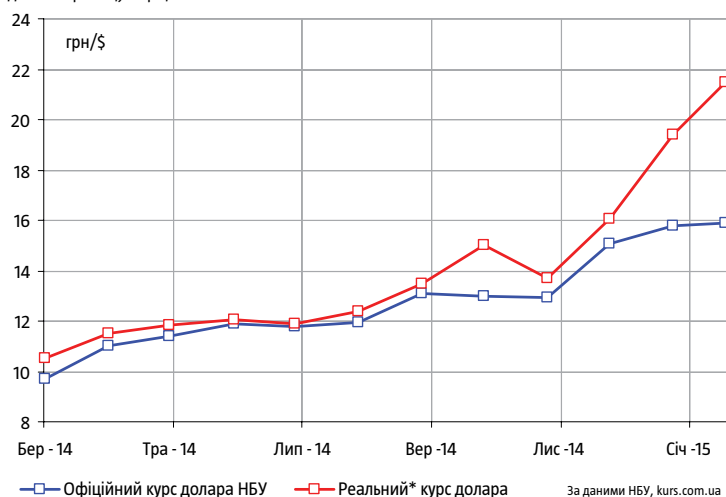
КУРС НА ПІВНІЧ?

У підсумку виходить, що численні дисбаланси в економіці України, через які гривня потрапляє в систему ніби нізвідки (її змушений друкувати НБУ, щоб уникнути колапсу окремих контрагентів), визначають хронічний перекис на валютному ринку. Проблема не в тому, що долара немає, а в тому, що гривні постійно забагато. Відтак теоретично девальвація нацвалоти може тривати вічно, а практично – доки не виснажаться золотовалютні резерви або не увірветься терпець кредиторів.

У своєму виступі перед депутатами Гонтарєва зазначила, що за три роки правління режиму Януковича на підтримку курсу 8 грн/\$

Офіційний проти реального

На валютному ринку є кілька валютних курсів. Реальний міжбанківський курс готівкового долара цими днями перевищує офіційний на 35%

*Реальний курс долара – курс на міжбанківському ринку. За ним банки реально продають долар, а різницю між ним та офіційним, щоб не було претензій із боку регулятора, оформляють у вигляді комісії за виконання купівлі-продажу. Цей курс близький до вартості готівкового долара на чорному ринку

було витрачено \$23 млрд. Якщо рахувати коректно, то сюди треба додати ще \$2,4 млрд – саме на стільки за цей час зріс зовнішній державний і гарантований державою борг (ще \$8,1 млрд режим позичив у 2010-му). А що ж сталося за нової влади? ЗВР із кінця лютого зменшилися майже на \$8 млрд (за Гонтарєвою – майже на \$10 млрд), борги збільшилися на \$2,6 млрд, а реальний курс долара – на 127% (за теперішньої голови НБУ – на 78%). Можна не

з комісіями) та офіційним (див. «Офіційний проти реального»)? При цьому в державі є кілька валютних курсів: офіційний, міжбанківський, реальний міжбанківський, курс чорного ринку та сірих обмінників, а також курс для платіжних карток та електронних систем окремих банків. Просто рай для спекулянтів і корупції, яку влада, виходить, використовує тільки на рівні декларацій.

Звичайно, проблема дисбалансів комплексна. Нацбанк не може впоратися з нею самотійно, бо частина гривневої маси потрапляє в економіку й на валютний ринок через діри, які перебувають у компетенції уряду. Але чи зробив регулятор щось для того, аби депозити перестали відпливати з банків? Ні. А чи зарадив він відпливу капіталу за кордон? Так, але під тиском згори адміністративні обмеження скасували. Чи сказав НБУ своє вагоме незалежне слово, коли уряд почав друкувати ОВДП із неймовірним темпом? Ні. Тому маємо те, що маємо. А в таких умовах сподіватися, що курс долара стабілізується, передчасно. За наявності гривневих дисбалансів навіть масштабний кредит МВФ може послужити лише тимчасовим психологічним фактором стабілізації на валютному ринку, але ніяк не зможе протистояти надлишковій гривневій ліквідності, яку генерує не-реформована економіка. ■

ЧИСЛЕННІ ДИСБАЛАНСИ В ЕКОНОМІЦІ ВИЗНАЧЮТЬ ХРОНІЧНИЙ ПЕРЕКИС НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ

сумніватися, що нинішня влада за темпом спалення резервів перевершила б попередній режим, якби мала шанс. І це за трізначного знецінення гривні!

Тому коли очільниця НБУ каже про те, що війна та спекулянти – основні причини девальвації, то чи можна адекватно сприймати такі слова? Війна має великий вплив на курсоутворення, а економічні дисбаланси – ще більший. А про спекулянтів взагалі смішно згадувати. Бо як можна говорити про боротьбу з ними, якщо на кожному доларі сьогодні спекулянт заробляє 5,6 грн – різницю між середнім курсом чорного ринку (міжбанку

Більше і краще

Але новий пакет фінансової допомоги не панацея

Зазвичай політики під час промов не вимахують шматками металу. Це не стосувалося Петра Порошенка на цьогорічному Всесвітньому економічному форумі в Давосі. Він привіз із собою уламок обшивки автобуса, під час обстрілу якого загинуло 13 мирних жителів. Емоційне прохання президента про збільшення обсягів фінансової допомоги Заходу досягло мети. 21 січня МВФ повідомив, що надасть Україні новий пакет. Те, про що багато говорили, нарешті починає здійснюватися: частину ноші тепер доведеться взяти на себе і кредиторам.

2014-й був жахливим для української економіки. ВВП впав майже на одну десяту. Гривня знецінилася більш ніж на 50%. Із подорожчанням імпорту вгору злетіла інфляція – від 1% рік тому до 25%. У відчайдушних спробах підтримати гривню центральний банк викидає на ринки готівкову масу: валютні резерви держави збідніли від понад \$16

Виплати за позиками на суму щонайменше

\$10

млрд, розрахунки за імпортований газ і напівмертвий банківський сектор – усе це означає, що Україні знадобиться, очевидно,

\$20

млрд, наданих іззовні, щоб пережити 2015 рік

НОВИЙ ПАКЕТ ДОПОМОГИ НЕ ВИРІШИТЬ ПРОБЛЕМИ БОРГУ УКРАЇНИ ПЕРЕД РОСІЄЮ

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

млрд у середині 2014 року до неповних \$7 млрд. Виплати за позиками на суму щонайменше \$10 млрд, розрахунки за імпортований газ і напівмертвий банківський сектор – усе це означає, що Україні знадобиться, очевидно, \$20 млрд, наданих іззовні, щоб пережити 2015-й.

Досі західна допомога була замалою. У 2014-му МВФ пообіцяв Києву надати \$17 млрд упродовж двох років. Наразі з них виплачено близько \$5 млрд. Після прийняття Україною 29 грудня бюджету з'явилися надії, що незабаром надійде більше коштів. Євро-

пейський Союз запропонував €1,8 млрд (\$2,1 млрд); США пообіцяли на \$2 млрд гарантій за кредитами. Канцлер Німеччини Ангела Меркель за-

пропонувала €500 млн (у відповідь її сайт зламали проросійські хакери). Але цих крапель у морі аж ніяк не достатньо.

Запропонований новий пакет допомоги, схоже, є кроком уперед. Це механізм розширеного фінансування в тому сенсі, що МВФ зможе надавати масштабніші позики Україні протягом довшого часу. Не виключено, вони посприяють країні у проведенні реформ і поступовому посиленні конкурентоспроможності. Хоча новий пакет може виявитися більшим за попередній, це не означає автоматично швидкого надання коштів, конче потрібних Україні.

Тож керівництву держави довелося зробити розворот на 180° у питанні реструктуризації боргів. Кілька місяців поспіль чиновники запевняли, що Київ цілком розрахується з іноземними кредиторами. Ще за день до повідомлення про новий пакет в. о. заступника голови НБУ Владислав Рашкован заявляв, що про реструктуризацію не йдеться. Тепер план змінився. Перспектива затягнутих переговорів відлякала деяких інвесторів, і вони продали свої облигації. Залишається сподіватися, що нові власники паперів погодяться з українською позицією. Згода на певні втрати за кредитами – можливо, єдиний наразі спосіб отримати бодай щось назад.

Новий пакет допомоги ніяк не вирішить іншої великої проблеми України: борг перед Росією у вигляді облигацій на \$3 млрд, термін погашення яких настане у грудні. Особливим положенням обумовлено: якщо співвідношення боргу і ВВП України перевищить 60%, Росія має право вимагати дострокового погашення. Своєю чергою, це може спричинити перехресний дефолт за великою частиною інших державних боргів. Усім відомо, що Україна вже перейшла 60-відсотковий поріг, хоча офіційно про це не оголошуватимуть іще кілька місяців. Імовірно незабаром виявиться, що саме РФ, а не Захід має найбільший вплив на її економіку. ■

Західний невроз Росії та російський – Заходу

Упродовж усієї своєї історії Росія наздоганяла Захід, тобто мовчки визнавала власну відсталість. А хотілося величчя...

Автор:
Ігор Лосєв

Історично склалося так, що століттями Росія ментально, культурно й політично самовизначалася, протиставляючи себе Європі, Заходу. Це було заперечення їх з одночасною вимогою їхнього визнання. У Москві та Петербурзі завжди дуже ревниво стежили за тим, що кажуть і пишуть про Росію на захід від її кордонів, і страшенно обурювалися, коли звідтіля лунала критика.

Ще Іван IV Грозний скаржився англійській королеві Єлизаветі, що газетяри в її державі пишуть про великого государя всіляку гидоту, й вимагав належним чином їх покарати. Королева відповідала, що не лише вона, а навіть (!) парламент не може вказувати журналістам, що і як писати. Звісно, Іван так і не збагнув цю «вищу алгебру» демократії...

Така внутрішня залежність від західних оцінок сама собою

феномен, гідний багатьох докторських дисертацій. Здавалося б, ну яка різниця «великій Росії», що про неї думають на тому «клятому, жалюгідному і еретичному» Заході. Понад те, від моменту постановня Московської держави з улусу Джучі, онука Чингісхана, тамтешній люд сприймав західну цивілізацію приблизно так, як і зараз, – як «содом», щось абсолютно гріховне й непристойне на відміну від «святої Русі». Навіть за часів прозахідного реформатора Петра I зберігалось ставлення до Європи як до резервуара технологічних відкриттів, засобів, методик при цілковитому відкиданні ментальності – того, що нині називають «європейськими цінностями». Потім петербурзька імперія прагнула бути розпорядником долі континенту й навіть змогла певний час виступати в ролі його

жандарма, коли, як гордовито заявляли російські шовіністи, «жодна гармата в Європі не стріляла без дозволу Росії».

Зверхність, ненависть і водночас комплекс меншовартості перед європейцями не зжиті у східного сусіда аж дотепер.

Цікаво, що таке ставлення до європейської цивілізації було притаманне як прихильникам царської Росії, так і більшовикам аж до періоду Перебудови. Від радянського герба, в центрі якого земна куля, дуже недалеко до програмного вірша, що його написав на вигнанні білогвардієць-емігрант. На цьому тлі білі й червоні завжди могли порозумітися:

*Отдав последний свой парад,
Без ропота и стона,
В галлипольском изгнание спят
Российские знамена.
И снятся им в пыли чехла,
Средь дней франко-английских,
Былые славные дела
Великих дней российских:
И Лев британский, что хвостом
У ног вилял все ниже,
И наваринских пушек гром,
И взятие Парижа,
Когда, как нищенка в посту,
В те времена иные,
Ломала шапку за версту
Европа пред Россией!
Но час придет! И будет пир –
Веселый и бессонный!
И вновь собой покроют мир
Российские знамена!*

Що ж, відверто й недвозначно. Шкода, що на Заході не вчать й не роблять висновків. Однак сьогодні настрої російського суспільства саме такі, як у цього вірші.

Задля визнання Росії Європою із тієї ж таки Європи до Петербурга й Москви запрошували всіляких добре проплачених знаменитостей, щоб ті описували принади країни та її лідерів. Гості зазвичай чесно відпрацьовували. Хоча траплялися й скандали, як-от із французом Астольфом де Кюстіном. Цей маркіз, якого причарував Ніколай I, написав про імперув правду. І вона була такою, що монарх розлютився через його працю й витратив чимало коштів, щоб із допомогою своїх конфідентів на Заході знешкодити книжку.

Приблизно за такою самою методикою діяв Сталін, закликаючи до столиці «батьківщини робітників і селян усього світу» різноманітних фойхтвангерів, рол-

ланів, що та інших барбюсів. Він теж необережно наблизив до себе французького письменника, а саме Андре Жида, який учинив у дусі свого видатного співвітчизника Кюстіна, написавши правду про сталінську Москву 1930-х. Джугашвілі страшенно роззлила «ідеологічна диверсія» француза.

Нині експансіоністська Росія прагне взяти реванш за програну третю (холодну) світову війну і як мінімум знову поділити Європу, повернути території країн колишнього Варшавського договору під свій контроль.

Основна перешкода для реалізації цих планів – США, з огляду на їхню силу, що об'єктивно переважає російську. Крім того, як стверджувалось у радянському анекдоті, «вони втручаються у внутрішні справи СРСР скрізь у світі». Сполучені Штати – природний обмежувач експансії РФ на земній кулі. Тому нині головна мета Путіна – це відрив Європи від США, нищення євроатлантичної солідарності й виштовхування Вашингтона з Європи та Азії. Путін сподівався підключити до такої своєї політики Китай, але для Пекіна відносини з Білим домом важливіші, ніж із Кремлем. Реалізація плану «анти-США» вимагає дискредитації Америки як ненадійного альянса, гарантії якого нічого не варті. Багато на цьому шляху Путіну вже вдалося, зокрема в сенсі нівелювання Будапештського меморандуму 1994 року, який в обмін на відмову від ядерної зброї гарантував Україні незалежність, суверенітет і територіальну цілісність. В одному з останніх виступів канцлер Німеччини сказала, маючи на увазі провал того документа: «Хто ж тепер після України захоче відмовлятися від ядерної зброї?». Однак цього Путіну замало. Багато хто з найввісних європейців гадає, ніби події на Сході континенту їх не стосуються. І даремно. Якщо авантюра в Україні закінчиться для Путіна успішно, то його наступним кроком буде вторгнення в Естонію і Латвію.

Якби США й НАТО відмовилися захищати ці країни (чого не можна виключити), вони зазнали б такої кризи довіри, що Альянс, радше за все, припинив би існування, а Сполучені Штати назавжди чи на дуже тривалий

період утратили б провідну роль у світі. Бо ж Америка й НАТО бояться ядерного конфлікту з РФ, на чому грає Путін, який сам на таке протистояння не піде й чужою це знає, однак вдало спекулює на західних фобіях.

Бачимо змагання нервів, а в Путіна вони поки що міцніші, ніж у західних лідерів. Нині Північноатлантичний Альянс і США мають на теренах Латвії та Естонії лише суто символічні військові контингенти. Одною сильною удару РФ вистачить, щоб захопити ці країни за кілька днів. І тоді Заходові доведеться робити великий вибір: війна чи капітуляція.

Власне, за наявності в них притомного, відповідального, далекоглядного керівництва США і Європа мають визначитись із цим уже зараз, адже Путіна умиротворити неможливо. Він не зупиниться, якщо його не зупинять. Краще це зробити на Сході України, ніж десь під Гамбургом. Кремлівський очільник уже продемонстрував логіку своїх дій (попри всі підозри стосовно його адекватності): його не зупинили в Криму – він пішов на Донбас. Не зупинять на Донбасі – піде на Харків, Запоріжжя, Дніпропетровськ, а потім далі й далі...

Путін хоче нав'язати себе людству як світового лідера поза конкуренцією і встановити неочекісний «ордунг» – тотальну корупцію та бандократію, себто новітнє варварство і своєрідний варіант середньовіччя, такий собі режим Януковича у світовому масштабі. У цьому сенсі він становить загрозу всій цивілізації Заходу, даремно Ангела Меркель звинуватила його в руйнуванні європейського ладу.

Однак такі прозріння в західних країнах радше виняток, ніж правило. Трендом у тамтешніх столицях є відсутність політичного бачення – та сама, про яку ще 148 років тому казав Карл Маркс: «Я питаю вас, що ж змінилося? Чи зменшилася небезпека з боку Росії? Ні, тільки розумове засліплення панівних класів Європи сягнуло межі. Насамперед, за визнанням її офіційного історика Карамзіна, незмінною залишається політика Росії. Її методи, її тактика, її прийоми можуть змінюватись, але дороговказ цієї політики, світове панування, залишається незмінним».

Справді, що ж змінилося, передусім коли йдеться про сліпоту панівних класів Європи?

Жителі Заходу нерідко помилялися щодо східного сусіда, перебільшуючи рівень його європеїзації. Справді, люди європеїдного типу, в європейському вбранні (піджак, краватка), здавалося б, такі самі європейці. Однак зовнішність оманлива. Нинішній турецький президент-ісламіст Реджеп Ердоган також справляє враження рафінованого британського джентльмена, мовами володіє, доньки в США вчать, але... Ще за часів СРСР в естонському місті Тарту в університеті науковці-культурологи видавали «Праці зі знакових систем», у яких, зокрема, досліджували європеїзацію Росії у XVIII столітті.

Там вони на підставі оригінальних документів доби Петра I описали російського дворянина (у цьому сенсі справді знакової постаті), який, не вбачаючи в тім жодної суперечності, під мереживом розкішної брабантської сорочки (Брабант – провінція Фландрії, нині Бельгія) носив іржаві ланцюги – «верігі» росій-

НИНІ ГОЛОВНА МЕТА ПУТІНА – ЦЕ ВІДРИВ ЄВРОПИ ВІД США

ського юридичного (напівблагіянапівсвятого). Це справжній символ російської «європеїзації», і не тільки тих давніх часів...

А після громадянської війни, коли російські червоні комісари, змінивши будьонівки та чекістські шкiряні куртки на фраки, циліндри й метелики, їхали на Генуезьку конференцію домовлятися з буржуями, найвіс розчулені європейці радісно констатували: «Та вони вже зовсім інші, вони такі, як ми». Червона Росія ще багато разів продемонструє жителям Заходу, наскільки вони помилялися. Найдивовижніше те, що ця європейська наївність зробилася якоюсь постійною, вічно повторюваною величиною... Західний невроз Росії доповнюється російським неврозом Заходу, що схильний бачити не реальне обличчя цієї справді окремої, неєвропейської за суттю цивілізації, а той фантом, що створюється багатовіковою імперською пропагандою. ■

Росія vs Європа. Чому?

Чому Росія так вперто лізе в Україну? Бо підсвідомо сприймає її як частину Європи і ставиться до нас із ірраціональним почуттям «любові-ненависті».

Автор:
Валерій
Примост

Якщо говорити просто, засадами європейської цивілізації історично були: невід'ємні права особистості, непорушність приватної власності, ефективна юридична система і повага до чесної праці. Колись середньовічна Русь – початкова і єдина, трикутник Київ – Чернігів – Переяслав – повною мірою володіла згаданими рисами: представник кожної із соціальних груп населення Русі мав чітко визначені права й міг захищати їх за звичаєвим правом і писаними законами, а кожен вільний русин мав право голосу на міському віче, навіть Великий князь не міг зайняти престол без згоди «княин і чорних клобуків». Натомість у володіннях Русі в Заліссі (майбутня Московія-Росія) життя було іншим: далека, сувора, колонізована слов'янами територія, де не було місця традиції обрання і договору, спадковому володінню землею, де лише служба князю – військова або цивільна – вважалася почесною. Потопаючий у лісах і болотах край землі з поодинокими селами і містами, створений вигнанцями на землях чужомовного поганського люду.

ЗДОБУТИ – ЗНАЧИТЬ ПЕРЕМОГТИ

Починаючи з Андрія Боголюбського, заліські правителі ходили руйнівними походами на південний захід. Не княжити в Києві, а заради наживи, щоб розграбувати, спалити, знищити. І коли до кордонів Русі підійшли монголи, то князі Залісся охоче прислужилися: і Ярослав Всеволодович Переяславль-Заліський, і його син Олександр Невський, і їхні нащадки. Москва стала центром збору данини для Орди – певно, звідти й почався найвигідніший і найпоширеніший вид російського бізнесу: «сидіння на потоках».

Головним багатством Європи, у тому числі й Русі, були земля і люди, тож вона швидко зорієнтувалася на «креативний» принцип, бо зрозуміла, що вигідніше створити самому, ніж відібрати в іншого. У Заліссі ліси таїли величезні багатства: хутра соболів, білок, бобрів і куниць неабияк цінувалися – поступово тут закладалася основа «здобувної» економіки: навіщо робити, коли можна купити або відібрати.

Хтось вважає, що саме Орда принесла й утвердила в Московії владу самодержця, безправність підданих і психологію військового табору. Та не плутаймо причину з наслідком: Орда прижилася в Московії саме тому, що та вже була готова до такого формату. Проте й додала до заліських

причин воювати з Європою ще одну: Велику Місію – Чингізханів рух до «Останнього моря».

Коли Литва відібрала в Орди й Залісся Смоленськ, Полоцьк, а згодом і Тримісто, вона стала новим об'єктом убивчої «любові-ненависті». І московська, і литовська державності однаковою мірою багато увібрали від Русі, але вони наповнилися різним політико-соціальним змістом. У цьому, напевно, й полягала глибинна суть конфлікту між Москвою і Литвою: Москва розглядала Литву як екзистенційного ворога, у якого треба відібрати «руську душу». До цього додалися ще й релігійні відмінності між московським і руським православ'ям, які зробилися разючими саме в литовський період.

Після Флорентійської унії (1439) московити відділилися від християнського світу і більш як 100 років жили самі по собі. По суті, між Московією і Руссю стався релігійний розкол, тож до низки причин, які спонукували Московію йти походом на захід, додався ще й релігійний фанатизм.

Як здобич Московія забирала все: землі, міста, людей, ба-

гатства, технології. З ізольованого, глухого і нерозвиненого закутка, який не мав виразної історичної перспективи, завдяки приєднанню колосальних територій та численного населення Західної Русі вона перетворилася на державу, яка завдала поразки своїм колись могутнім суперникам: Золотій Орді й Литовському князівству.

Симіотоматично, що, приєднавши Західну Русь із її «європейськими» інститутами (васальною системою відносин, правами підданих, міським самоврядуванням), Московія нічим не скористалася. Вона взяла тільки те, що могло допомогти завоювати нові землі: ресурси, військову силу і технології, мобілізаційні можливості.

Це був час Івана III, коли стало те ідеологічне і світоглядне обґрунтування московської експансії, яке дожило до наших днів: Московія – це «Свята Русь», світла православна імперія, яка перебуває серед безбожних і нечестивих ворогів. Відповідно Небесний Мандат, отриманий «Святою Руссю» на боротьбу з ворогами православ'я, вимагає максимального поширення «правильної» православної віри (і взагалі «правильного» формату життєустрою). Ну і кожен московит-росіянин повинен служити цій високій місії: людське життя (ні своє, ні чуже) нічого не варте. Тоді політичний формат «божественний самодержець і його холопи-раби» набув ідеологічного підґрунтя.

Заліські традиції виживання (колективізм, владна вертикаль, презирство до «чужих», «здобичність») у купі з «любов'ю-ненавистю» до Європи утворили жахливу суміш московського гегемонізму, яку Лев Гумільов ефемістично назвав «пасіонарністю». Це могутня сила, страшна вірою у свою винятковість і зневагою до чужих прав. Не забарився й ідеологічний міф під цю суміш – знаменита концепція «Москва – Третій Рим».

З появою доктрини Третього Риму всі дії московських правителів проти Литви, Новгороду, конфлікти з Константинопольським Патріархом, пошуки августійшого родоводу, всі прояви самодержавності й великодержавності були жорстко детерміновані. Московія просто була приречена зробитися царством, продовжувати наступати на Європу.

Саме так загинув Новгород, де князя наймали на службу або взагалі жили без князя! Іван III, захопивши місто, закрив Німецький двір і посольство Ганзи, конфіскував товари іноземних купців і заборонив Новгороду закордонну торгівлю (1494). А Іван IV Грозний остаточно вбив: із 6 тис. дворів Новгороду було спустошено більше ніж 5 тис., безліч новгородців страчено, а решту виселили на схід, замінивши московитами.

За правління Грозного Московія перетворилася на могутнє царство, яке кинуло виклик Європі. Спочатку Лівонському ордену, який вийшло легко подолати, бо жодна добровільна вій-

ськова організація не стримає нападу потужної централізованої країни. Але далі московитам довелося мати справу одразу з поляками, литовцями, шведами, данцями та норвежцями. І тут московському натискові на Захід було дано такого відкоша, який мало не зруйнував Московську державу.

А врятувало її завоювання Сибіру, який дав московським царям практично безкінечний матеріальний ресурс. Тепер Москва могла програвати битви і навіть тактичні війни. Але великі, глобальні військові зіткнення вона програти вже не могла. Бо в таких зіткненнях якість військ і талант полководців (те, з чим у Московії-Росії часто бували проблеми) втрачають значення, поступаючись великій кількості ресурсів. Московія могла тепер втрачати військо у невдалих походах, але нові тисячі «соболиних шкур» із Сибіру давали можливість відновлювати його, споряджати і знову посилати в бій.

Запозичивши за Івана III європейські розробки від німецьких та італійських гармашів, московити підійшли до виробництва зброї дуже серйозно, по-

ЯКЩО РОСІЯ ЙДЕ НА НАС ВІЙНОЮ, ЗНАЧИТЬ В УКРАЇНЦІВ ЗНОВУ ПРОКИНУВСЯ ЇХНІЙ СПОКОНВІЧНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДУХ

державному. Першою в Московії державною мануфактурою стала саме гарматна. І тоді, поставивши виробництво на потік, Москва почала продавати вогнепальну зброю східним володарям (наприклад, перському шахів). Усе як сьогодні.

Держава жила з видобутку і продажу природних ресурсів, тож мотивації розвивати власне виробництво й торгівлю не було. Й оскільки не селяни з ремісниками і купцями були головними годувальниками держави, а «здобич», то жодного права голосу – та й взагалі будь-яких прав – вони мати не можуть. Армія завоює нові території з ресурсами і захищає наявні. Земля, виробництво і ресурси належать державі. Люди – всі, від князя до холопа –

також належать державі. Хто така держава? Це самодержець. Залізна вертикаль.

ВІЙ НА ЗАХІДІ!

Рациональних причин «рубати вікно в Європу» в Московії не було: ресурсами вона володіла непорівнянними з європейськими, отже, могла б і сама налагодити гірничу справу, побудувати заводи, навчити фахівців... Але мислення «здобувача» інше: чим більшими є мисливські угіддя, тим більше соболів там можна настріляти (золота накопати, нафти накачати), чим більше країн завойовано, тим більше даників. Економічно Московія-Росія могла існувати, якщо десь щось постійно здобувала. Перманентна експансія – це була своєрідна втеча від тотального державного банкруства. А «здобичний» формат неминуче зумовлював відставання.

Коли з Литвою було покінчено, настала черга Польщі. Вона не лише встряла в Лівонську війну (1558–1583) на боці Польщі, а й на початку XVII століття влаштувала Московії Смуту (1598–1613) і польський гарнізон у Кремлі. Що ж, тим гірше для Польщі!

Наївні європейці, зайняті боротьбою за далекі заморські колонії і торгівлю, не сприймали Московію всерйоз. І якщо одні намагалися боротися проти її експансії, то інші, навпаки, підтримували. Так, вигнати поляків із Кремля московитам допомогли англійське золото й англійські гармати.

Після закінчення династії Рюриковичів на московському престолі двічі з'являлися государі, які щиро прагнули реформувати її за європейським зразком: Борис Годунов та Дмитрій І (Самозванець). Можливо, московська знать сприйняла б європейську модель: обмежену владу монарха, законність і непорушне право власності. Але народ московський прагнув жити у «Святій Русі», розчинитися в істинному православ'ї і бути підданими самодержця-«помазаника Божого» – їм потрібен був «природний государ».

З обранням на престол Романова у 1613 році походження монарха вже не відіграло ролі: з однаковою готовністю приймали і худародних Рома-

Креативна «європеїзація» імперських символів українським рурфером Григорієм Мустангом

нових, закордонних Гольштейн-Готторпів. Важливо, щоб цар був «природним государем»: самодержавна влада, святе православ'я, жорстокість до своїх підданих, «здобичницькі» смаки й інтереси. От коли право крові поступилося праву сили, Московія і перетворилася на Росію.

Заковтнувши Україну, вкотре набравши в Європі військових і цивільних інженерів, офіцерів і ландскнехтів, зброї і технологій, Росія швидко розібралася з Поль-

ЗАДУМАЙТЕСЯ ПРО ІСТОРІЮ РОСІЇ – ВІД АНДРІЯ БОГОЛЮБСЬКОГО ДО СТАЛІНА – І ВИ ЗРОЗУМІТЕ ПУТІНА

щею, вказавши місце «шляхетській демократії». І якщо першу війну розпочали поляки, то решту – Росія. Вона двічі напала на Польщу в XVII столітті, чотири рази вторгалася і тричі розділила у XVIII, двічі придушувала повстання у XIX, а в XX столітті ще двічі напала на Польщу й вкотре розділила її.

Наступною державою, якій довелося захищати Європу, виявилася Швеція. Ще Іван Грозний спробував вийти на Балтику – тепер настав час Петра І. Закупивши в Європі військових і технічних спеціалістів, зброю і спорядження, «цар-гесля» розпочав чергову війну проти шведів. Чергову, бо протягом XV–XVI століть московити чотири рази розв'язували військові дії проти Швеції, а з двох війн XVII століття одну розпочали шведи у відповідь на порушення московитами своїх зобов'язань, а другу – московити. Війна, розпочата Петром І, була вже сьомою. Ціною

колосальних втрат і витрат величезна Росія таки вийшла на Балтику. У XVIII столітті шведи двічі пробували взяти реванш, але невдало. Тож у XIX столітті Росія відбрала в них Фінляндію.

Наступним захисником Європи виявилася Пруссія. Дочекавшись, коли проти молодого й амбітного пруського королівства складеться коаліція Австрії та Франції, Росія також втрутилася. Ми знаємо цей сюжет як Семирічну війну (1756–1763). Тоді німці програли, а наступне військове зіткнення з росіянами сталося аж у XX столітті.

Складне почуття Росії до Європи і всього європейського не обмежувалося отриманням із Європи спеціалістів, товарів та технологій і потім нападами на ту саму Європу. Із середини XVIII століття Росія запозичила в Європі правлячу династію – з Петра III та Єкатеріни II на престолі імперії сиділи німці з Гольштейн-Готторпської династії. Європеїзувалися кількісно невеликі аристократія і чиновництво, які носили європейське вбрання, розмовляли європейськими мовами і їздили до європейських міст. Щоправда, ця європеїзація була лише зовнішньою: ні за агресивно-здобувним менталітетом, ні за самодержавно-православною природою своєї держави ці верхи нічим не відрізнялися від своїх предків, які носили боброві шапки та бороди.

Зовнішня європеїзація була потрібна Росії для двох цілей: по-перше, наблизитися до «здобичі», а по-друге, зброя. Така мімікрія дала змогу вступати в союзи з одними європейськими країнами проти інших. Проти Польщі разом із Швецією, проти Швеції разом із Польщею, проти Пруссії разом із Францією та Австрією, а проти Франції разом із Австрією та Пруссією. Перша війна проти Франції відбулася за ініціативи Росії в союзі з Австрією та Саксонією (війна за Польську спадщину, 1733–1735), удруге проти Франції Росія виступила разом з Австрією під час війни за Австрійську спадщину (1740–1748).

Далі Росія тричі вдиралася до Європи, оголошуючи війну післяреволюційній Франції разом з Австрією та Пруссією. Перший раз для росіян це закінчилося відступом Суворова че-

рез Альпи (1799), другий – поразкою при Аустерліці (1805), а третій – поразкою при Фрідланді (1807). Вторгнення Наполеона в 1812 році стало своєрідною відповіддю на ці напади та порушення росіянами Тильзитського миру (1808).

Ще раз Росія кинула виклик Франції та Англії в XIX столітті (Кримська війна, 1853–1856). Цього разу росіяни не провели європейської модернізації і не залучили європейських союзників. Кримська війна закінчилася повною поразкою.

Імперія потребувала модернізації, але цього разу постала несподівана проблема: будь-які технологічні зміни пов'язані з економічними, соціальними і ментальними. Щоб дорівнятися до європейських країн на полі бою, Росія мала не відставати і в цих галузях. Що, своєю чергою, вимагало демократизації управління, ефективного судочинства, рівних прав національностей. До цього вона не була готова. У кривавому кошмарі революції Росія позбулася занадто європейських віянь і проєвропейської еліти часів початкової індустріалізації. Паростки свободи, демократії і здорового глузду були знищені.

СРСР – ПОВЕРНЕННЯ ДО ПЕРШОГО ВИДАННЯ

За більшовиків Росія повернулася до стану самодержавної релігійної імперії. Тільки тепер самодержцем був генеральний секретар партії, а релігією – комунізм. Решта – звичай, законність, демократія, права людини та власності – були на тому самому рівні, що й за Івана Грозного. Це була знову «Свята Русь» (тепер «єдина у світі держава робітників і селян») в оточенні демонічних ворогів. Самодержець керував безправними холопами, які мали служити державі. Жодних прав на себе і своє майно.

Щойно більшовицька Росія набралася сил, вона відразу повернулася до звичайної парадигми: вдертися до Європи і знищити її. «Світова революція» не вдалася, залишалось масоване військове вторгнення. Іосіф Сталін мав максимально швидко підготувати економіку й адміністративну структуру країни до чергового «великого ривка», озброїти величезне військо і по-

слати його в наступ. У 1939 році він мав армію більше ніж 5 млн вояків.

Та в Європі ще була Німеччина. Двічі у XX столітті Росія вступала у війну проти Німеччини, маючи потужних західних союзників. І обидва рази війну починала Німеччина, бо перший удар залишав їй бодай якусь надію на перемогу проти московського «фенікса». Сталін розраховував розбити німців і на їхніх плечах таки дійти до «Останнього моря». Дійшов лише до Берліна. Перемога, але половинчата.

А в повоєнний час росіяни вдавалися до соціалістичних переворотів і підтримки своїх сателітів у третьому світі скрізь – від В'єтнаму до Анголи і від Ефіопії до Куби. Але перший світ тримався. Хрущов влаштував Берлінську і Карибську кризи, але часи змінилися. З ядерною зброєю світова війна стала неможливою. Жити хотілося однаково всім: і капіталістам, і соціалістам.

А от коли змагання з клятим Заходом перемістилося в економічну сферу, Росія вже не мала жодних шансів. Довелося дедалі більше залазити в борги перед тим самим клятим Заходом, продавати йому «хутра» (тобто нафту й газ) і купувати їжу, промислові товари та технології. Насувалося банкрутство, а можливості захопити нову «здобич» не було. Тільки-но впали ціни на нафту, Захід підняв відсотки за кредитами для СРСР і перестав продавати росіянам технології, радянська Росія здулася за лічені роки.

Вона завжди мріяла завоювати Захід. Незрозуміло, що правда, кому вона тоді продавала б свої природні багатства і в кого купувала б обладнання, одяг і їжу...

Захід увесь час тягнув Росію до себе в Європу, підтримував її, лікував, давав грошей і зробив усе можливе, щоб вона нарешті одужала. І що вона зробила, ледь зіп'явшись на ноги після краху? Почала клепати танчики й гарматки і кричати, що клятий Захід заважає їй жити. Сьогодні росіяни отримують звідти все: техніку, інновації, розваги, моди, тенденції, свіжі ідеї, фільми, книжки, музику, автомобілі та гаджети, їжу і напої, нові слівця й технічні терміни. «Найкращі» росіяни їдуть на Захід по освіту, відпочинок і розваги, там купують нерухомість

і зберігають заощадження, туди планують переїхати на пенсії. Тож Заходу все здається, що ось зараз затьмарення мине – і Росія нарешті схаменеться.

Що вона натомість робить? Нападає на Україну. Це найбільш дратівливий шматок Європи. Росія завжди мріяла завойовувати Україну. І коли нарешті домоглася свого за часів Мазепи, то робила все можливе задля того, щоб викоринити з нас ту «європейськість»: позбавляла споконвічних вольностей, забороняла мову і культуру, нас грабували, вбивали, катували, морили голодом.

А ми знову і знову піднімали голову. Тому зараз вони лізуть до нас знову. Саме щоб убити в нас Європу. Ми «молодші брати» й одночасно «вигадка австрійського генштабу», ми «тоже руські» і «тупис хахли». Якщо Росія знову нас ненавидить і йде війною, значить в українців прокинувся їхній споконвічний європейський дух.

Задумайтеся про історію Росії: про Андрія Боголюбського, Ярослава Всеволодовича, про

ЗАВОЮВАВШИ ЗАХІД, КОМУ РОСІЯ ПРОДАВАЛА Б НАФТУ Й ГАЗ І В КОГО КУПУВАЛА Б ОБЛАДНАННЯ, ОДЯГ ТА ЇЖУ?

Івана III та Івана Грозного, про Петра I та Єкатеріну II, про Леніна та Сталіна – і ви зрозумієте Путіна. Він і його народ ніколи не відмовляться від своєї «місії» знищити Європу.

Коли Росія вкотре йде проти Європи, вона чинить однаково: спочатку вбиває Русь, щоб захопити її ресурси, потім проводить внутрішні репресії, щоб контролювати тил, і суне на Захід. Так було за часів Івана III та Івана Грозного. Так чинили Алексій Михайлович і П'єтр I. Так само робили і Ленін зі Сталіном.

Війна в Україні-Русі вже триває, репресії в Росії посилюються. Отже, наступні ви, панове європейці.

Рюриковичі відібрали в Європі Західну Русь і половину Литви. Романови – Україну, країни Балтії, Польщу і Фінляндію. Більшовики дійшли до Берліна. Що зроблять путіноіди?

Якщо Україна переможе, нічого. ■

Апетити російського реваншизму

Навіть найвіддаленішим державам ЄС час усвідомити, що російський реваншизм не обмежується пострадянським простором, а спроби його «умиротворення» лише підвищать ціну, яку все одно доведеться заплатити

Автор:
Олександр Крамар

Як і напередодні Другої світової війни, на Заході прихильники «умиротворення» агресора марно сподіваються, що Володимир Путін задовольниться Кримом, Донбасом, «Новоросією» чи її поглинанням або перетворенням на буферну територію усєї України. Реальний контроль над ситуацією в РФ залишається за закритою корпорацією «КГБ», яка живе ностальгією за «старими добрими» часами, вважає розпад СРСР «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття» і ставить за мету свого правління подолання її наслідків: відновлення Росії як наддержави та реванш за поразку в першій холодній війні.

Від моменту повернення до влади Путін прагнув відродження Росії як центру планетарного масштабу зі сферою впливу принаймні не меншою, аніж у Радянського Союзу часів його молодості. Уже в Концепції національної безпеки РФ від 10 січня 2000 року не приховувалося прагнення реваншу за поразку в холодній війні та було визначено, що «загрози національній безпеці РФ проявляються у спробах інших держав протидіяти зміцненню Росії як одного із центрів впливу в багатополарному світі, послабити її позиції в Європі, на Близькому Сході, Закавказзі, у Центральній Азії та Азійсько-Тихоокеанському регіоні».

Затверджена у 2009-му Стратегія національної безпеки РФ до 2020 року відштовхувалася від «неспроможності наявної глобальної і регіональної архітектури, орієнтованої, особливо в єв-

Від моменту повернення до влади Путін прагнув відродження Росії як центру планетарного масштабу зі сферою впливу принаймні не меншою, аніж у Радянського Союзу часів його молодості

роатлантичному регіоні, тільки на Організацію Північноатлантичного договору», та зловісного ствердження, що РФ «володіє достатнім потенціалом для того, щоб розраховувати на створення в середньостроковій перспективі умов для її закріплення в числі держав – лідерів у світовій економіці на основі... оборонного потенціалу». Відтак передбачала достатньою умовою перетворення Росії на світову державу, «підтримку паритету зі США в сфері стратегічних наступальних озброєнь». Уведена в дію у грудні 2014-го нова редакція Воєнної доктрини РФ із цієї самої причини до основних зовнішніх військових небезпек зараховує розгортання систем стратегічної ПРО, що «по-

рушують співвідношення сил у ракетно-ядерній галузі».

Хоч у Росії і немає ресурсів для того, щоб знову претендувати на статус наддержави, проте це не зменшує безпосередніх загроз від самих по собі реваншистських амбіцій Кремля для всіх країн Європи та Заходу загалом. Якщо Путіна не зупинити в Україні, потім доведеться робити це набагато західніше і в рази більшою ціною, адже логіка реваншизму є універсальною для всіх часів і народів: її носії самі не зупиняються, і що пізніше, то вищу ціну доводиться платити.

Під час передвиборчої кампанії 2011 року в опублікованій виданням «Известия» статті «Новий інтеграційний проект для Єв-

разі – майбутнє, яке народжується сьогодні», окреслюючи плани на свою майбутню каденцію, Путін вказав, що кінцевий план – інтеграція ЄС, Євразійського союзу та Азійсько-Тихоокеанського регіону з метою витіснення американського впливу та послаблення трансатлантичних інститутів. «Така економічно збалансована система партнерства Євразійського союзу і ЄС здатна створити реальні умови для зміни геополітичної та гео економічної конфігурації всього континенту», – підсумовував Путін.

І лише коли цей простір стане «гармонійним за своєю економічною природою, але поліцентричним із погляду конкретних механізмів та управлінських рішень», а відтак Москва зможе грати першу скрипку у виробленні спільної позиції, «буде логічно розпочати діалог про принципи взаємодії з державами АТР, Північної Америки, інших регіонів». У межах розвитку відповідних планів Концепція зовнішньої політики РФ, затверджена Путіним 12 лютого 2013 року, передбачає, що «основним завданням у відносинах із ЄС є просування до «створення відповідних механізмів співпраці в галузі зовнішньої політики і безпеки... спільного прийняття рішень з їх подальшого спільною реалізацією».

Як бачимо, стратегія Росії полягає в досягненні гегемонії в Європі за одночасного витіснення з неї впливу США і Великої Британії та руйнації НАТО й трансатлантичної солідарності. ЗВТ «від Лісабона до Владивостока» є тільки інструментом досягнення такої мети, але аж ніяк не економічною самоцінністю, що продемонстрували й інші квазіекономічні об'єднання під егідою Москви. Для Путіна економіка – то лише ширма й інструмент досягнення політичних цілей, що кардинально відрізняє його від європейських країн, де політика підпорядкована економічній доцільності.

Замість колишніх агентів впливу у вигляді комуністичних партій тепер «союзники» поповнюються політичними силами, що заперечують демократію, лібералізм і глобалізацію. У низці країн ЄС може повторитися ситуація з приходом до влади антиєвропейських, проросійських сил, як це нещодавно сталося в Греції. Високий рівень підтримки спон-

сорованих Кремлем політичних проектів спостерігається у Франції, вельми міцні позиції мають потенційні союзники Кремля в Італії, Угорщині, Чехії, Словаччині, врешті, в Австрії. Не кажучи вже про Сербію та Албанію, які поки що не стали членами ЄС. У розпаді Євросоюзу важливу роль можуть відіграти антиєвропейські настрої у Великій Британії.

З огляду на означену сукупність факторів шанси Кремля спровокувати розпад ЄС і переорієнтацію значної частини його нинішніх членів на себе видаються не такими вже й фантастичними. Тому Україну та її долю не можна розглядати як ізольований випадок. Тут вирішується доля парадигми, яка визначатиме найближчим часом розвиток не лише значної частини постсоціалістичних країн Європи чи таких, як Греція та Кіпр, а й самих держав «старого ЄС». А сам Путін уже зараз публічно нарікає, що в Україні відбувається «стримування» Росії.

Зростає настороженість російським експансіонізмом навіть із боку Білорусі: з 1 лютого в країні набрала чинності нова редакція Закону «Про воєнний стан», відповідно до якої до переліку умов, за яких у країні може бути оголошено воєнний стан, додані концентрація збройних сил іншої держави на кордонах країни, мобілізація в сусідній країні з метою нападу на Білорусь, а також «направлення іншою державою озброєних груп, іррегулярних сил або підрозділів регулярних військ» на територію республіки. Такі нововведення явно зорієнтовані на можливість повторення кримського чи донбаського сценарію, адже в країні також розташовані російські військові бази. Такі рішення свідчать про усвідомлення Мінськом того, що аншлюс Білорусі для Путіна – це лише питання часу і буде прищвидшений у разі зміни влади.

Першою жертвою військової агресії серед країн ЄС і НАТО цілком може виявитися Латвія, яка має найбільшу частку російськомовного населення (понад 1/3 усіх мешканців) з-поміж членів Євросоюзу. Згідно з переписом 2000 року в столиці країни Ризі російська була рідною для 55,1%, а в низці адміністративних одиниць у східному, прилеглому до РФ регіоні Латгалія – 40–80%.

Днями на тлі ескалації конфлікту на Донбасі офіційний представник МЗС РФ Александр Лукашевич вкотре звинуватив владу країни в «дискримінації нетитульного, насамперед російськомовного, населення», що, за його словами, розколює суспільство й суперечить численним рекомендаціям профільних міжнародних інститутів щодо забезпечення прав нацменшин на збереження і розвиток своєї мови.

Реваншизм за визначенням неможливо заспокоїти жодними поступками чи лояльністю. Якщо його не спинити малою ціною, доки він не набере достатньої сили, це лише додасть йому апетитів і посилить пов'язані з ним загрози. Як і гітлерівська Німеччина 1930-х років, путінська Росія сприймає нинішню політику Заходу як заохочення до дій, зумов-

РЕВАНШИЗМ ЗА ВИЗНАЧЕННЯМ НЕМОЖЛИВО ЗАСПОКОЇТИ ЖОДНИМИ ПОСТУПКАМИ ЧИ ЛОЯЛЬНІСТЮ

лене схожим відчуттям «провини» деяких кіл за «надмірне приниження» цього разу вже РФ після завершення холодної війни. Попри поширені сумніви у здатності фінансово-економічних санкцій таки примусити Росію відмовитися від агресії, якщо тиск Заходу буде консолідованим і максимальним, це цілком може завдати достатнього потужного удару, щоб привести до «палацового перевороту».

Лише остаточне руйнування імперії та перетворення Росії на пересічну національну державу здатні припинити імперські комплекси й фантомні болі частини еліти та суспільства в Росії. У випадку і нацистської Німеччини та імперської Японії у 1940-х, і Сербії Милошевича у 1990-х, і сучасної Росії це можливо тільки за умови остаточної поразки гегемоністських амбіцій на пострадянському терені та претензій на якусь особливу роль у Євразії й тим більше в інших регіонах. Лише після цього стануть реальними її внутрішня еволюція в бік демократичної країни, незворотна нормалізація відносин із Заходом на основі адекватного сприйняття свого місця у світі. ■

Лондонські мізки не промиваються

Що відкритіше Кремль використовує важелі впливу на британську політику, то більш контрпродуктивними виявляються його спроби

Велика Британія важлива для Росії не лише як член Ради Безпеки ООН, а і як впливова країна НАТО та Європейського Союзу, а також носій мови міжнародного спілкування. Крім того, її облюбували олігархи, студенти, туристи й фінансисти з РФ.

Отож Москва докладає чималих зусиль й інвестує кошти, намагаючись приспати ворожість британців до своїх дій та запобігти ухваленню Лондоном рішень, що шкодять її інтересам. Після захоплення Криму й початку агресії в Україні ці зусилля подвоїлися. У відповідь на протест Великої Британії проти дій Росії остання пішла в політичний і пропагандистський наступ для збереження свого впливу та підтримки бізнесу, водночас погрожуючи британцям згубними контрзаходами в разі продовження кам-

Автор:
Майкл Бініон,
Велика
Британія

панії Девіда Кемерона проти Владіміра Путіна.

Розвинена від часів падіння комунізму мережа зв'язків Росії з Великою Британією, а надто з Лондоном, справді вражає. Нині у британській столиці мешкає більш ніж 100 тис. росіян, і серед них чимало заможних. Торік кожен десятий лондонський будинок вартістю понад \$1,5 млн був придбаний саме ними. Їм належать деякі важливі активи країни: Роман Абрамовіч понад 10 років володіє футбольним клубом «Челсі», Євгеній Лебедєв – власник двох провідних лондонських газет і телестанції, колишній директор Аерофлоту Владімір Чернухін мешкає в лондонській квартирі вартістю \$12 млн. У Британії оселилося чимало відомих олігархів (деякі – вигнанці з путінської Росії).

Росіяни відправляють своїх дітей до елітних приватних шкіл

Сполученого Королівства. Дочка міністра закордонних справ Росії Сергея Лаврова – студентка Лондонської школи економіки.

А ще вони звертаються зі своїми позовами до лондонських судів. Певно, тому що вірять у політичну незаангажованість британської Феміди. Одна з найгучніших справ останніх років – Романа Абрамовіча й Бориса Березовського, в якій гонорари для адвокатів сягали \$150 млн. Близько 60% процесів у вищих комерційних судах Лондона, пов'язані з конфліктами навколо коштів із країн колишнього Радянського Союзу. Однак не лише гроші тягнуть росіян до британського судочинства: олігархи обирають місто над Темзою навіть коли розлучаються, адже обидві сторони сподіваються на справедливий розгляд справи.

Москві не завжди подобаються рішення Лондона. Кілька разів вона відправляла «місії», щоб змусити замовкнути незручних свідків або позбутися людей, які висували звинувачення. Сумнозвісна історія 2006 року з отруєнням колишнього агента КГБ Александра Литвіненка кинула тінь на британсько-російські відносини. Путін відповів відмовою на запит щодо екстрадиції головного підозрюваного Андрія Лугового, який подбав про недоторканність, ставши депутатом Думи. Тепер Велика Британія збирається взятися за офіційні слухання справи – це покаже, як да-

леко здатен зайти Кремль у спробах затулити рота критикам за кордоном.

Але за активним потоком російських туристів і гостей до Британії ховається справжній зв'язок між двома країнами – фінансовий. Компанії з РФ витрачають чималі кошти на котування своїх акцій на Лондонській фондовій біржі. Вони активно торгують сировинними товарами на тамтешніх майданчиках. Своєю чергою, Сполучене Королівство – один із головних іноземних інвесторів Росії, особливо в енергетичному секторі. Британські інвестиції оцінюють більш ніж у \$70 млрд. Нафтовому гіганту BP належить 20% акцій державної компанії «Роснефть». Він відіграє важливу роль для інвесторів із Великої Британії – дивіденди компанії забезпечують 15% доходів на інвестовані приватні пенсійні накопичення громадян Сполученого Королівства. Тому BP може тиснути на британський уряд, вимагаючи приязної до Росії політики.

Утім, фінансові санкції щодо Москви серйозно зашкодили торгівлі між двома країнами. Дуже негативні наслідки можуть мати й заходи росіян проти BP або інших великих британських інвесторів у відповідь на обмеження. Російські приватний і державний сектори отримали від банків Сполученого Королівства кредити в сумі близько \$30 млрд і мають окрім того зобов'язання на випадок настання непередбачуваних обставин на \$55 млрд. Торік британські активи у Росії дали прибутків приблизно на \$6 млрд більше, ніж російські у Великій Британії. Тож підприємці останньої відверто підтримують Кремль, попереджаючи співвітчизників, що не варто посилювати санкції і ставати на бік українців у їхньому конфлікті з Москвою. Ці представники бізнесу здатні домогтися у своїй державі підтримки багатьох публічних осіб, зокрема й принца Майкла Кентського, кузена королеви, який вільно говорить російською. Усі вони обіймали посади директорів правління або консултантів у компаніях РФ, де олігархи платили їм великі гроші.

Стривожилися навіть торгівці зброєю. Нещодавно британський парламент повідомив, що Сполучене Королівство підписало з Росією 285 угод у галузі торгівлі

озброєнням більш ніж на \$200 млн. Тож британці не зможуть легко погрожувати новими санкціями через побоювання дуже згубного для їхньої економіки скасування таких угод.

Росія без зволікань узялася за компанії Сполученого Королівства, що можуть забезпечити її політичними та економічними важелями впливу. Ця тактика успішно апробована в інших кутках Європи. Наприклад, улітку «Роснефть» придбала 13% акцій шинної компанії Pirelli з Італії, а президент Володимир Путін відвідав цю державу, щоб оголосити про створення спеціального російсько-італійського інвестиційного фонду з капіталом у €1 млрд. Відтак Рим у ЄС виявився одним із найактивніших противників санкцій щодо Москви.

Інвестори з РФ обрали політично помітні або пов'язані з енергетичним сектором компанії. Їхня країна щедро підтримує британських консерваторів, сподіваючись на їхню прихильність до свого капіталу. Один зі спонсорів правлячої Консервативної партії – Андрей Бородін, що втік із Росії і мешкає в Лондоні. Британська виборча комісія виявила, що 2013 року заможні росіяни виділили їй

Нині у британській столиці мешкає більш ніж 100 тис. росіян, і серед них чимало заможних. Торік кожен десятий лондонський будинок вартістю понад \$1,5 млн був придбаний ними

РОСІЯ ЩЕДРО ПІДТРИМУЄ БРИТАНСЬКИХ КОНСЕРВАТОРІВ, СПОДІВАЮЧИСЬ НА ЇХНЮ ПРИХИЛЬНІСТЬ ДО СВОЇХ ІНВЕСТОРІВ

\$1,5 млн. А від 2008 року Велика Британія видала вихідцям із РФ 433 дозволи на проживання (більше, ніж будь-яка інша країна). Кожен із цих приїжджких інвестував понад \$1,5 млн у її економіку.

Щоправда, спроби завоювати політичний вплив не завжди успішні. Агресивна тактика Кремля іноді дає протилежні результати. Два роки тому російське посольство в Лондоні спробувало організувати Товариство консервативних друзів Росії, залучивши кількох впливових членів британського парламенту, зокрема почесним президентом запросили колишнього міністра закордонних справ сера Малькольма Ріфкінда. Однак за кілька тижнів

після досить гучного заснування товариства Москва запропонувала його членам безкоштовний в'їзд до Росії і спробувала налагодити офіційну співпрацю в Раді Європи. Тоді було викрито зв'язки відповідального за проект працівника російського посольства з розвідкою РФ. Тож британські парламентарії забили на сполох. Останньою краплею виявилася спроба Москви дискредитувати депутата-лейбориста, відомого критичним ставленням до Путіна. Ріфкінд та більшість інших членів парламенту негайно відмовилися від участі в новій лобістській групі, яку невдовзі згорнули.

У зв'язку з агресією проти України Росія вдалася до завзятої пропаганди у ЗМІ. Істотно збільшився бюджет телекомпанії Russia Today (RT), котра має великий офіс у Лондоні, а BBC висловлювала занепокоєння щодо надмірного впливу московської пропаганди на її міжнародну службу. Насправді такі спроби росіян вплинути на британську громадську думку не є дуже успішними. Їхні телематеріали настільки упереджені, що з них кепкують не лише глядачі, а й самі працівники відповідних каналів Сполученого Королівства. Крім того, падіння російського рубля справило дуже згубний вплив: RT була змушена урізати бюджет на 50% і відмовитися від планів розширення.

Усе ж таки Росія зберігає за собою інструменти м'якої сили у Великій Британії, підтримуючи культурні, освітні й туристичні обміни. Однак не всі лондонці й не всі бізнесмени готові танцювати під дудку Кремля. Насамперед культурні діячі схильні уникати політично чутливих моментів. До того ж Росії не завжди вдається використовувати те, що в теорії бачиться серйозними важелями впливу, стосовно британської політики. Що відкритіше Кремль цим займається, то більш контрпродуктивними виявляються такі спроби. Давніми, традиційними методами (пропаганда і шпигунство), звісно, послуговуються й досі. За оцінками розвідслужби MI5, Велика Британія для російської розвідки ціль номер один. Та поки що всі ці намагання не вельми допомогли змінити думку британців про ситуацію в Україні та про взаємодію із Кремлем на світовій арені. ■

Яцек Саріуш-Вольський: «Коли зважати на розколи всередині ЄС, то добре, що нині запроваджено санкції»

Спілкувалась
Анна Корбут

Тиждень розмовляв із польським європарламентарієм, який у 1990-х активно провадив свою країну до Європейського Союзу, про політичний розкол у ЄС сьогодні, зміну ставлення європейців до України та Росії впродовж минулого року і про те, яких аргументів Захід чекає від Києва для продовження підтримки.

У. Т.: Наскільки одностайним у реакції на дії Росії бачиться ЄС сьогодні, майже рік потому, як фактично почалася її агресія проти України?

— Цільові санкції, запроваджені ЄС проти Росії в липні 2014 року, зокрема у фінансовому й енергетичному секторах та галузі озброєнь, зрештою вплинули на неї. То була найефективніша відповідь Євросоюзу на війну в Східній Україні від весни 2014-го. Чи могли обмеження бути суворішими? Вважаю, що так. І треба було запроваджувати їх раніше, коли на наших очах відбувалася ескалація російського вторгнення. У Резолюціях Європарламенту, при-

йнятих у вересні 2014-го й січні 2015 року, ми закликали країни ЄС посилити санкції, якщо Росія не дотримуватиметься мінських домовленостей. Але Євросоюзові бракує єдності в цьому питанні. Коли зважати на розколи всередині ЄС, то добре, що запроваджено нинішні санкції і що вони протримаються щонайменше до липня 2015-го.

Нинішня ситуація в Східній Україні з обстрілами Маріуполя, з очевидною участю в ній РФ (постачанням живої сили та зброї контрольованим нею терористам) вимагає дальших штрафних заходів — за принципом «більше санкцій за більшу війну». Це мають бути, зокрема, серйозні обмеження, наприклад відключення Росії від системи SWIFT.

У. Т.: А де сьогодні пролягають у ЄС ці розколи, про які ви кажете?

— Тут не можна говорити про простий поділ на Схід — Захід чи Північ — Південь. Швидше всі країни-члени ЄС ді-

ляться на кілька груп залежно від підходів та політики щодо України й Росії. В одній — держави Батті та Польща, вони сильно підтримують європейський вибір Києва. В іншій — ті, хто хоче уникнути конфронтації з Москвою, а саме Словаччина, Чехія та Угорщина. Деякі члени ЄС, як-от Кіпр, Греція чи Австрія, традиційно прихильніші до Росії, ніж до України, а в інших на кшталт Болгарії чи Румунії став-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Яцек Саріуш-Вольський (1948 р. н.) — польський дипломат, член Європарламенту. Вивчав економіку в Лодзькому університеті. На початку 1980-х вступив до профспілки «Солідарність», став заступником прес-секретаря в Лодзькому воєводстві й секретарем політради Центру соціально-професійних досліджень регіонального виконавчого представництва «Солідарності». Перший міністр Польщі з питань євроінтеграції (1991–1996), один із архітекторів вступу Польщі до ЄС і перемовників стосовно нього (2000–2001). Від 2004 року депутат Європарламенту (група Європейської народної партії) і активний учасник усіх процесів, пов'язаних із Європейською політикою сусідства, особливо її східним вектором. У 2004–2007 роках — віце-президент Європарламенту. Від червня 2014-го — віце-президент групи ЄНП з питань зовнішньої політики. Автор багатьох резолюцій щодо України, Росії та програми Східного партнерства напередодні Вільнюського саміту 2013 року. Від вересня 2014-го постійний доповідач Європарламенту з питань України

лення до неї залежить від того, яка політична сила при владі на той момент: ліві, наприклад, завжди фліртують із Кремлем. Деякі інші країни, наприклад Португалія та Іспанія, не надто переймаються ситуацією в Східній Європі, бо вони просто задалеко. А Італія, Франція, Німеччина та Велика Британія мають бізнесові й інвестиційні інтереси в РФ, якими їм не кортить ризикувати, тож це також впливає на їхню реакцію і готовність до рішучих кроків проти агресора.

У. Т.: Ви вже давно в Європарламенті. Чи бачите якісь зрушення в загальному ставленні до Росії, відколи почалася її збройна експансія?

– Я бачу серйозну зміну в позиції і Європарламенту, і ЄС загалом. Сподівання Євросоюзу, що Росія модернізується й наблизиться до міжнародних та європейських стандартів демократії та верховенства права, виявилися марними. Москву більше не вважають раціональним партнером – швидше агресором, загрозою європейській безпеці, порушницею міжнародного права і стороною, що підриває програму Східного партнерства – флагманський проект європейської зовнішньої політики. Тому моє твердження про фундаментальну зміну сприймання Європою Росії не голослівне.

У. Т.: Не так давно складалося враження, що, якби Росія виконала вимоги мінських домовленостей бодай якось формально, ЄС був би готовий повернутися до нормалізації від-

носин із нею, залишаючи окуповану частину Східної України в статусі зони замороженого конфлікту й забувши про Крим. Наскільки воно правильне?

– Очевидно, що Росія ніколи не збиралася дотримуватися мінських протоколів, натомість лише використала їх, щоб затягнути час і якісніше підготуватися до дальшого вторгнення в Україну. Дехто в Європі постійно вірив у щирість Росії: вони були найвими або ж боялися обрати жорсткішу позицію, а тому вдавали, ніби вірять їй, аби уникнути конфронтації. Мінські домовленості створили ілюзію в деяких представників ЄС, нібито деескалація бойових дій Росії у Східній Україні можлива.

Позиція ЄС щодо Криму чітка. Анексія півострова ніколи не була й не буде визнана чи легалізована, тож санкції не зніматимуть. Територіальна цілісність України не підлягає обговоренню, і не важливо, йдеться про Крим чи Донбас. Із юридичного погляду різниці між статусом цих двох територій як частин України немає.

У. Т.: «Наївні» діячі політбонду, про яких ви кажете... Наскільки вони впливові й численні в процесі формування європейської політики? Які аргументи спонукали б їх бачити загрозу від Росії такою, як вона є насправді?

– Разом зі зміною у ставленні ЄС до РФ відбулося зрушення і в думках цих політиків (Що, втім не стосується крайніх лівих, правих чи євроскептиків у Союзі). Особливо тепер, коли пряма участь Росії у війні настільки очевидна. Але проблема в тому, що в західних ЗМІ досі сильна присутність прокремлівських поглядів. Пропаганда Москви часто виграє, з нею потрібно боротися.

У. Т.: Чи достатньо надає Україна фактів і аргументів західним ЗМІ на протидію російській риторичі? Завдяки чому вона ефективніше доносила б свою позицію до європейського суспільства?

– Наразі в інформаційній війні виграє РФ. Тому Європарламент закликав Європейську комісію в січневій Резолюції щодо України підготувати і

створити російськомовний телеканал, фінансований коштом ЄС, що мав би на меті здебільшого боротьбу з російською пропагандою. Україна зі свого боку могла б змінити формулювання офіційних заяв і документів на різкіше, яке відповідало б серйозності ситуації. Утім, вона чекає прямолинійної риторики від ЄС, але сама висловлюється м'яко. Міністр закордонних справ Павло Клімкін у останній заяві використав термін «бойові дії проти України», а не «війна». Але речі треба називати

ПРОСИТИ РОСІЮ, ЩОБ ТА ВПЛИНУЛА НА СВОЇХ ПІДОПІЧНИХ ТЕРОРИСТІВ НА ДОНБАСІ, КОНТРПРОДУКТИВНО І ШКІДЛИВО

своїми іменами: війну – війною, тероризм – тероризмом, а вторгнення – вторгненням.

Просити Росію, щоб та вплинула на своїх підопічних терористів на Донбасі, контрпродуктивно і шкідливо, бо це вписується в її ж таки риторику, нібито вона не бере участі й не є стороною у війні проти України.

У. Т.: Чого ще, окрім комунікації, ви хотіли б від Києва як давній союзник у цьому конфлікті, щоб мати більше аргументів для підтримки його надалі?

– Справді, хотілося б, щоб Україна сама робила більше – на практиці, а не на словах. Коли, наприклад, ми просимо ЄС посилити санкції, то хочемо бачити, що Київ теж накладає їх на Москву. Закликаючи країни Євросоюзу в Європейському парламенті допомогти Україні з розширенням її військових можливостей, щоб вона захищалася, хочемо бачити, що ваша держава сама ефективно використовує власну регулярну армію і зброю, а не покладається на героїчні, але недооснащені добровольчі батальйони. Якщо просимо у ЄС більше грошей та підтримки реформ в Україні, то мусимо бачити її прогрес і цілеспрямованість у модернізації, а також у викоріненні корупції, а не постійне зволання й демонстрацію намірів. ■

Ульріх Шпек: «Позиція меншості в питанні російської агресії стала позицією більшості»

Спілкувалась
Ольга
Ворожбит

Тиждень розмовляв з експертом у справах ЄС, дослідником Центру Карнегі у Брюсселі Ульріхом Шпеком про внутрішні суперечності Євросоюзу, роль Німеччини у збереженні його єдності й ставлення європейської спільноти до Росії.

У. Т.: Видається, що погіршення ситуації у Східній Україні посилює протиріччя між членами ЄС. Що думаєте із цього приводу?

– «Протиріччя», мабуть, – надто сильне слово. У Євросоюзі налічується 28 держав-членів, і ви ніколи не досягнете стовідсоткової згоди. Завжди є думка більшості й меншості. У будь-якому разі буде багато сумнівів і деякі країни не погоджуватимуться, але суть у кінцевому результаті. Ми щойно бачили нову заяву глав держав та урядів ЄС про те, що вони «звертають увагу на докази постійної і дедалі більшої підтримки, яку Росія надає сепаратистам і яка підкреслює її відповідальність». Вони попросили міністрів закордонних справ оцінити ситуацію і розглянути відповідні заходи, зокрема санкції. Звичайно, щоб дістатися до цих рішень треба пройти цілий процес і, як я сказав, не всі будуть згодні. З одного боку, є «яструби», які закликають протистояти Росії, надаючи активнішу підтримку Україні. Дехто навіть припускає постачання до України зброї для захисту. Із другого – помітне занепокоєння тим, що відносини з Росією стануть ще гіршими, навіть небезпечними і призведуть до нової холодної війни. Оці відмінності й спричинилися до по-

двійної стратегії з двома основними лініями. Перший елемент – це санкції, а другий – переговори, які є спробою дипломатичними засобами повернути Росію в більш «кооперативний» стан. Попри те, з посиленням інтенсивності бойових дій на Сході України за явною участю РФ дедалі важче дотримуватися подвійного підходу. Стало зрозуміло, що Москва не зацікавлена в деескалації і що мінські домовленості були тільки на папері. Відтак м'якша, дипломатична частина стратегії бачиться проблематичною. Це дуже хисткий баланс, і перспектива його збереження дуже залежить від подій на Сході України.

У. Т.: Наскільки сильні позиції «яструбів» усередині ЄС?

– Від початку жорстку лінію обрали Польща, держави Балтії, може, певною мірою Румунія. Але південні члени Союзу (Італія, Іспанія, Греція, країни Південно-Східної Європи) не квапляться конфронтувати з Росією через Україну. Однак позиція меншості протягом останнього року стала позицією більшості. У цьому процесі відіграла найбільшу роль Ангела Меркель. Вона була готова перейти до більш «яструбиного» курсу щодо Росії. Проте основною рушійною силою цієї зміни є сама РФ, її агресивна поведінка й війна в Україні.

У. Т.: Чи вдасться пані Меркель зробити прихильниками жорсткої позиції ті країни, що вірять у переговори з Росією? Це особливо цікаво у контексті останніх виборів у Греції...

– Німеччина стала в євронзоні лідером під час кризи. Німці ніколи не рвалися у провідники Європи, радо залишаючись на задньому плані. Криза євро змусила ФРН виступити вперед, як велику країну із сильною економікою. Відтак із позиції лідера під час кризи єврони Ангела Меркель опинилася в лідерах у питанні конфлікту з Росією. Звичайно, лідерство не означає домінування. Однак воно свідчить, що шанси ЄС дійти спільної думки збільшуються, коли цим керує німецька канцлерка, а не хтось інший. Але це сталося вже як результат попередніх переговорів. Меркель також повинна завжди з'ясовувати, чого хочуть інші, й намагатися знайти спільний підхід, озвучуючи ці побажання на початку процесу ухвалення рішень. Ось чому Франція нині є основним партнером Німеччини в переговорах із Росією. Діючи спільно із французами, німці мають велику надію, що інші південні країни, як-от Іспанія та Італія, приймуть такий результат переговорів. Париж у цьому питанні перебував десь посередині, швидше на боці скептиків у питанні санкцій, але Берлін таки щонайменше наполовину перетяг його до іншого табору. Окрім того, країни Півдня можуть не поділяти поглядів Меркель чи Німеччини щодо України, Росії та конфлікту, але внутрішня динаміка всередині ЄС така, що їм потрібен Берлін у вирішенні інших питань. Так, ФРН дістає важелі. Отже, вельми ймовірно, політика санкцій триватиме. Понад те,

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ульріх Шпек – дослідник Центру Карнегі у Брюсселі, вивчає питання зовнішньої політики Європейського Союзу та стратегічної ролі Європи в глобальному середовищі. У 2010–2013 роках був асоційованим членом аналітичного центру FRIDE у Мадриді. Доти працював на «Радіо Свобода» у Празі та Брюсселі, а 2006-го був науковим співробітником Американського інституту сучасних німецьких досліджень у Вашингтоні. Здобув PhD із сучасної історії у Франкфуртському університеті

котра теж була його протекторатом. Оце напрямком, куди дивиться Франція. А Берлін тим часом звертає свій погляд на Схід. Там його економічні інтереси, і він відчуває, що здатен там щось зробити. Це також викликає велике занепокоєння в сусідів Німеччини на сході, зокрема в Польщі. Коли Франк-Вальтер Штайнмайер став у грудні 2013-го міністром закордонних справ Німеччини, він намагався відновити співробітництво із Францією у сфері зовнішньої політики, пропонуючи своєму тамтешньому колезі Лоранові Фабіусу спільне лідерство й спільну роботу. ФРН більше цікавитиметься тим, що відбувається на Півдні, й тісно взаємодіятиме із Францією в цьому плані, тоді як остання працюватиме з Німеччиною над проблемами Сходу. Вони відвідали разом деякі країни Східного та Південного сусідства. Ангела Меркель аналогічно координує свою роботу з президентом Франції Франсуа Олландом, залучаючи його до питань, пов'язаних із Росією. Якщо ви стежите, хто і як часто розмовляє з Путіним, то саме вона попереду всіх, але Олланд у цій грі теж присутній. Утім, я не думаю, що французький інтерес достатньо сильний і Франція справді інвестуватиме в цю східну політику. У майбутньому, як мені бачиться, важливу роль у східній політиці Німеччини, швидше за все, відіграватиме Польща, а в південній – Франція. Це називається Веймарським трикутником (Варшава – Берлін – Париж). Певний час він працював добре, так було й під час української кризи, коли міністри закордонних справ Польщі, Франції та Німеччини намагались переконати Віктора Януковича підписати угоду з Майданом. На жаль, Польща була відрізана від цієї групи, яка тепер працює в нормандському форматі. Ми не знаємо, який це матиме розвиток, але зараз німецько-польська співпраця бачиться дуже сильною в Європейській раді завдяки Ангелі Меркель, чий дід був поляком, і Дональдіві Туску, нині президентові ЄР. Туск і Меркель дуже тісно взаємодіяли й взаємодіють у питаннях України та Росії. ■

ми не бачимо жодних доказів, що Москва намагається прийняти й виконати мінські домовленості. Навпаки, вона погіршує ситуацію. Оце і є головна гарантія відновлення санкцій. Зараз, після останніх нападів, ми, ймовірно, побачимо ще й нові обмеження.

У. Т.: Наскільки результати останніх виборів у Греції можуть послабити спільну європейську позицію в питанні агресії РФ проти України?

– Я не настільки стурбований результатами цього голосування. Знаю, що дехто у новому грецькому уряді видається доволі прокремлівським, але проблемою для Греції є не Росія чи Україна, а те, буде вона сама в євроні чи ні й за яких умов. Отже, ядром переговорів є економіка. Й основний партнер тут Німеччина. Цілком можливо, що Афіни намагатимуться посилити свій вплив, послаючи до Брюсселя чи Берліна сигнали щодо ветування санкцій проти

Росії. Утім, я не думаю, ніби вони аж у такій сильній позиції, щоб до цього вдаватися. Це може призвести до певних збоїв у роботі, але не стане реальною перешкодою. Країни, які сильно залежать від ЄС у плані економічного благополуччя, зазвичай погоджуються із загальними принципами його політики, коли вони не мають чітких національних інтересів, як-от Кіпр. Останній блокує відносини ЄС із НАТО через свої внутрішні конфлікти. Він може робити так, вбачаючи в цьому великий національний інтерес, але я не чекаю такого від Греції.

У. Т.: На початку існування Європейського Союзу Франція і Німеччина були його локомотивами. Чи можуть вони стати провідниками політики ЄС проти російської агресії в Україні?

– Історичний інтерес Парижа досі на Півдні. Це Магриб (Марокко, Туніс, Алжир), Африка на південь від Сахари, а також Близький Схід, як-от Сирія,

...І забирайте свої долари!

Кожна країна має свій персоніфікований індикатор депресії. Для французів це антиамериканські настрої, які гарантовано проростають у масовій свідомості, на ток-шоу та в промовах політиків, щойно починає гальмувати економіка та залишає бажати кращого політика

Автор:
Алла
Лазарева

«...А тоді де Голль зібрав усі долари, які були в наявності французького уряду, склав їх на кораблі та відправив до Америки. Американцям нічого не залишалося, як натомість надіслати французам золоті злитки відповідної вартості».

Кожен, хто хоч кілька років прожив у Франції, чув цю легендарну історію не раз і не два. Модерний народний епос експлуатує гордовитий жест найвідомішого з президентів країни на повну. Так, щоб у кожного зеленого підлітка записалося десь у підкірці: бути справжнім і сильним – це в прикрі хвилини довести американцям, що французи під їхню сопілку танцювати не стануть.

Автоматизм поведінки сягає корінням у події 1965 року, коли американський міністр фінансів Джон Конеллі необачно проголосив: «Долар є передовсім валютою Сполучених Штатів, а от як він впливає на економіку інших країн – то не наші справи». Реакція Шарля де Голля не забарилася. Він зібрав пресконференцію, на котрій засудив «безвідповідальність держави, яка забезпечує своєю валютою міжнародні економічні обміни», й ухвалив рішення вилучити \$150 млн, які перебували в розпорядженні французького державного резерву, та поміняти їх в американців на золото. «Благородний метал не змінює природи та не має громадянства», – пояснив такий крок генерал де Голль, чим здобув довічні оплески своїх підданих.

«У 1967 році Франція стала єдиною західною країною, чий валютний резерв забезпечувався золотом на 91,9%, – розповів Тиждю економіст Франсуа Дюплер. – Інші держави Європи тримали резерв на рівні 78–79%. У 1968-му де Голль вивів Францію з членів лондонського Gold Pool – урядової картелі, яка контролювала ціни на золото. Далі сталося те, що й мало: у 1968-му президент Ніксон категорично відмовився розраховуватися з Парижем золотом. Потім тривали важкі фінансово-економічні переговори, на яких закінчується легенда й починається колекція образ».

Більшість дослідників сходяться на тому, що концептуально оформлені антиамериканські настрої з'явилися у Франції після Другої світової війни. «До цього часу Сполучені Штати не претендували на експорт свого способу життя, своїх цінностей, своєї специфічної моделі демократії, – вважає історик Тібо Пармантьє. – США дуже активно розвивалися в першій половині ХХ століття в межах своїх кордонів. Лише після війни у них з'явилася нагода встановити протекторат над Західною Європою, а отже, прецедентно розширити власну політичну присутність у трансатлантичному форматі».

Американська безпекова парасолька дала змогу Франції, ФРН, Італії, країнам Бенілюксу швидко відбудуватися, не витрачаючи надмірних сум на безпеку. «За економічний комфорт довелось платити частиною суверені-

ФОТО: AP

тету, – каже Тібо Пармантьє. – Якщо в Західній Німеччині існував суспільний консенсус щодо того, що це найкращий вихід із можливих, французька суспільна думка не була такою однозначною. Франція завжди претендувала на провідні ролі у світовій дипломатії. У другій половині 40-х років минулого століття вона ще залишалася потужною імперією з колоніями в Африці та Індокитаї. Париж неохоче при-

йняв протекторат НАТО. Власна атомна бомба стала підставою для появи концепції стримування або ж готовності самостійно захищати себе у разі небезпеки. У 1966-му Франція вийшла з військової структури НАТО, зберігаючи в Альянсі лише політичну присутність».

«Свобода – це самодостатність», – переконував французів де Голль, підкріплюючи збройну потужність енергетичною. За його правління був уведений у дію принцип уникати залежності від постачальників енергії, мати два-три джерела і нафти, і газу, розвиваючи власну атомну енергетику. Усе це заради лідерських позицій у світовій полі-

тернативу. «У багатьох країнах Євросоюзу росіянам вдалося прокласти міцні місточки до крайніх лівих і крайніх правих, використовуючи антиамериканську риторичку, – зазначив у розмові з Тижнем журналіст-міжнародник Жерар Боне. – Специфіка саме Франції полягає в тому, що антиамериканський дискурс притаманний також багатьом поміркованим правим, чого немає в Німеччині, Британії, Іспанії».

Не занурюючись у конспірологію та не шукаючи по закапелках «руку Кремля», важко не помітити очевидного: тема «американського тиску», «американської прогнозованості» завжди за-

«дикий лібералізм в економіці»... Але хоч би якими різними та навіть взаємовиключними видавалися аргументи опонентів Вашингтона у Франції, усі вони, свідомо чи ні, працюють на московський інтерес. Хто ж, як не Білокам'яна, вбереже від підступів дядечка Сема?

Чи правомірно казати, що певна антиамериканська фронда є безпосереднім наслідком давнього історичного партнерства Росії та Франції? І так, і ні. Так, бо, скажімо, французькі комуністи, які з післявоєнних часів перебували на прямому утриманні Кремля, роками синхронно відтворювали кожний ідеологічний пчих і рух КПРС. Ні, бо де Голля важко назвати симпатиком Москви. Та й не все, що ллє воду на чужий млин, зроблене руками господаря млину. У французькому антиамериканізмі розливу ХХІ століття багато комплексів або й заздрості до Сполучених Штатів, які, може, й втрачають швидкість економічного розвитку та важелі політичного впливу, але все ж не так швидко, як Франція.

«Ви лягли під американців!» – вигукують, провокуючи учасників українських демонстрацій, «прости перехожі». «А ви – під Москву!» – відповідають сміючись українці. Мріє Париж про самостійну сольну партію, але давно не той ресурс, не ті сили... Звинуватити в усьому Америку? Це так просто і притаманно не лише французам! За словесною піною, нерезалізованими претензіями й небажанням приймати

Проти США у Франції виступають як ультраліві, так і ультраправі. Часом їхні інтереси збігаються з політикою Кремля

У ФРАНЦУЗЬКОМУ АНТИАМЕРИКАНІЗМІ РОЗЛИВУ ХХІ СТОЛІТТЯ БАГАТО КОМПЛЕКСІВ АБО Й ЗАЗДРОСТІ ДО США

тиці. На думку більшості біографів Шарля де Голля, його страгетії все ж не можна спрощувати до одновимірної незгоди «коритися американцям».

Між тим формулу «спадок де Голля» активно вживає частина правих консерваторів з оточення, зокрема, колишнього президента Ніколя Саркозі. Тих, хто пропонує на противагу «небезпечному американському впливу» російську аль-

гострюється, коли настає економічна чи внутрішня політична криза. Нині ж на тлі численних суто французьких проблем, присмачених війною в Україні, американські страшилки складаються в тиху колективну істеричку, де чути голоси і лівих, і правих, і радикалів, і поміркованих. Одні присягаються на «Капіталі» Маркса, інші нарікають на глобалізацію, «спровоковану Штатами», треті критикують

реальність – розгубленість, брак перспективного державного проекту, соціальна апатія... Живлючий ґрунт для популізму, хоч лівого, хоч правого, хоч позадійного. Соціальні опитування – підтвердження цього. Ефектні заяви, згадки про колишню велич відволікають, заколисують, занурюють у колективний сон, де кожен бачить себе де Голлем, здатним проголосити: «І забере собі свої долари!». ■

Не час розслаблятися

Автор:
Едвард Лукас,
Велика Британія

Едвард Лукас – старший віце-президент Центру аналізу європейської політики, автор The Economist

У Вашингтоні та інших західних столицях панують хибні уявлення про Росію. Одне з них: падіння цін на нафту похитнуло путінський режим, тож можна розслабитись. Інше суперечливе твердження: економічна криза викликає у кремлівського лідера відчай, роблячи його небезпечним, а тому треба запропонувати варіант відступу, який дав би Росії змогу зберегти обличчя.

Обидві думки хибні, але частка правди в них є. Вочевидь, низькі ціни на нафту та економічні санкції певною мірою обмежили можливості режиму в маневруванні. Владімірові Путіну довелося скасувати цінний проект будівництва трубопроводу «Південний потік», який мав експортувати газ і корупцію через Чорне море та Балкани до Європи. Бізнес-модель режиму, заснована на хабарах і присвоєних природних ресурсах, дала тріщину. Плани щодо модернізації Росії зайшли в глухий кут. Сам Путін утрачає популярність; невдоволена еліта стиха ретрує.

Однак помилково було б припускати, ніби розмови про серйозну загрозу реваншистській Росії для всієї Європи, відтепер просто страшилки. Кожному, хто гадає, ніби злидні можуть зупинити знуцання автократів над власним народом і створення проблем закордоном, варто згадати історію Африки. А представникам Заходу, які вважають, що народ може масово вбивати тільки інша країна, не завадило б згадати власне минуле.

Незалежно від економічної ситуації Росія – велика країна з потужним потенціалом для ведення гібридних воєн способом дипломатії або ж організованої злочинності, що послуговується такими інструментами, як пропаганда, диверсії, шпіднаж та економічні санкції. Деякі з них трохи притупились і поіржавіли, відколи впали ціни на нафту. Утім, це чудовий набір інструментів, яким ми не здатні або не хочемо протидіяти. Та й, зрештою, значення для нас мають тільки три аспекти: у Владіміра Путіна досі є

мотивація створювати проблеми. А ще є можливість і засоби.

Інше хибне уявлення (нібито падіння цін на нафту робить Росію більш небезпечною) має дещо серйозніше підґрунтя. У Путіна не лишається варіантів. Його відчайдушність, яку продемонструвала війна в Україні, посилюється. Отже, виникає реальна небезпека ще більшої агресивності кремлівського лідера в нинішньому конфлікті в Україні, а може, й загроза країнам Балтії.

Такі сценарії цілком імовірні. Тим часом деякі політики, а особливо американські, роблять хибні висновки. На їхню думку, тепер час послабити натиск на Росію, розпочавши відкритий дипломатичний діалог, організувавши візити високопосадовців до Москви й запропонувавши скасування деяких санкцій в обмін на деескалацію війни в Україні. Деякі європейські лідери, зокрема Федеріка Могеріні, дотримуються схожої думки (номінальна очільниця зовніш-

ньої дипломатії ЄС може тепер пишатися одним важливим «досягненням»: на її тлі попередник видається ефективним державником).

Та уявлення не лише хибні, а й небезпечні. Захід ставиться до Росії як поблажливі батьки, що роз-

**ЗАХІД СТАВИТЬСЯ ДО РОСІЇ
ЯК ПОБЛАЖЛИВІ БАТЬКИ,
ЩО РОЗБЕЩУЮТЬ СВОЇХ ДІТЕЙ:
НЕ ВАРТО ВИМАГАТИ ЧЕМНОЇ
ПОВЕДІНКИ, БО МАЛЮКИ
ПОЧНУТЬ ГАЛАСУВАТИ
Й ЛАМАТИ ІГРАШКИ**

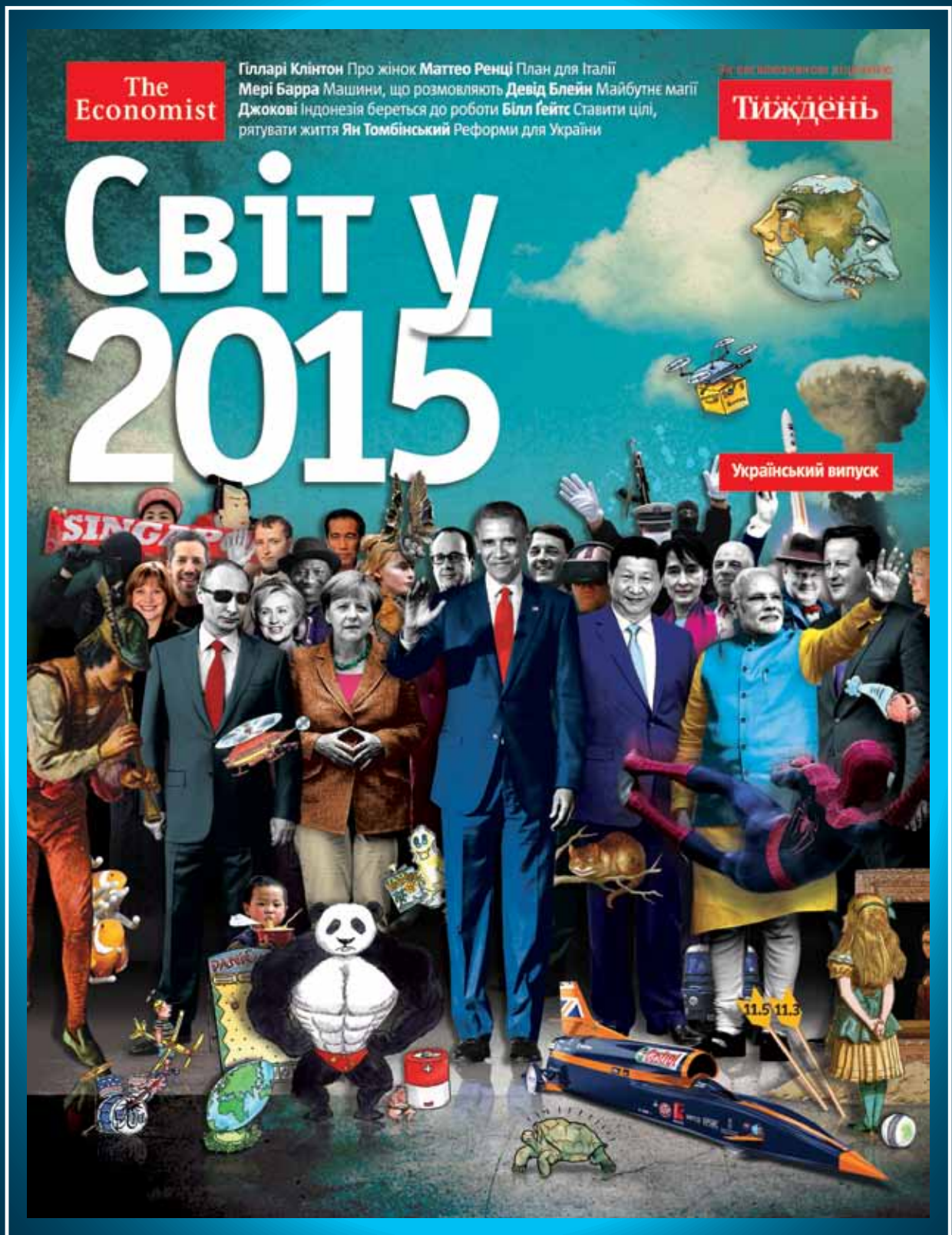

бещують своїх дітей: не варто вимагати чемної поведінки, бо малюки почнуть галасувати й ламати іграшки. Вочевидь, Путін

поводиться дедалі зухваліше. А ми, на жаль, не послали достатньо переконливих сигналів щодо ціни дальшої агресивності й нашої готовності карати РФ за вторгнення та розчленування сусідніх суверенних держав. Таким чином, виникає реальна загроза того, що вона випробуватиме нас чимось серйознішим.

Найкращий і найбезпечніший спосіб уникнення раптових ударів Москви – стримування. Ми повинні чітко дати зрозуміти, наскільки серйозної реакції слід очікувати від нас. Не зрозуміти цього можуть лише «справжні експерти з Росії». ■

Вже у продажу

Передплатний індекс 68098

Продати «Бориспіль»

За Януковича Міжнародний аеропорт «Бориспіль» пережив щонайменше два гучні скандали, пов'язані зі спробами передати його у приватні руки. Втім, такі намагання не припинились і після зміни чиновників у кабінетах

Автор:
Святослав
Птіцин

Занепокоєння щодо майбутнього «Борисполя» почалися в останній рік правління Януковича із приходом до керма Олексія Кочанова, а згодом Сергія Гомболевського, яких пов'язують з одеськими бізнесменами Борисом Кауфманом та Олександром Грановським. Саме за часів Кочанова було встановлено тотальний контроль бізнес-структур над одеським регіоном. На повторення схеми відбирання аеропорту очікували і в «Борисполі». Однак в Україні відбувся Майдан, який схеми дещо порушив. Чергова хвиля неоднозначних реформ у держпідприємстві почалася із призначенням на посаду генерального директора Євгена Дихне, який раніше працював у Львівських авіалініях та Укрзалізниці.

«ОПТИМІЗАЦІЯ» ТИХЦЕМ

Після свого призначення новий очільник летовища взявся за «оптимізацію» робочого процесу. 29 листопада 2014-го Дихне видає наказ про передачу на аутсорсинг служби обслуговування пасажирів. Згідно із цим розпорядженням планувалося від 24 лютого 2015 року почати купівлю таких послуг у приватних компаній. Профспілки аеропорту підготували звернення до Мінінфраструктури, у якому зазначали, що державне підприємство не може відмовлятися від прибуткового виду діяльності. Нагадаємо, що така ситуація виникла наприкінці минулого року за керівництва Гомболевського. Тоді профспілки зверталися з відкритими листами, зокрема,

до прокуратури та СБУ. Відреагувала Служба безпеки, після чого наказ відкликали. А розпорядження Дихне, за словами очільників профспілок, майже дослівно повторює те, яке видав попередник. У своїх листах працівники «Борисполя» прогнозували спробу скорочення і в інших службах. Що, зрештою, і відбулося.

12 грудня з'являється наказ № 01-07-1207, у якому фактично прописано плани передання частини діяльності «Борисполя» приватним структурам і скорочення персоналу. Адміністрація зробила звіт щодо роботи служб, у якому намагалася показати збитковість деяких видів роботи. А проблема в тому, що профспілки дізналися про це майже через тиждень – 16 грудня.

«Цей наказ випустили тихцем, він потрапив до нас увечері 16 грудня. Випадково, сфотографований на телефон. Зрозуміло, опісля ми почали писати звернення до Адміністрації президента, прокуратури, Мінінфраструктури, комітетів Верховної Ради з питань транспорту, корупції», – розповідає голова незалежної профспілки «Борисполя» Сергій Стоцький.

«У наказі фактично йшлося про те, що від 1 січня аеропорт мав платити іншій компанії за послуги з наземного обслуговування та обслуговування пасажирів. Із представниками профспілок ніхто про це не радився», – додає він.

Чому саме ці служби намагалися віддати на аутсорсинг? В ініціативній групі пояснюють,

що наразі в Україні на ринку такого роду послуг працюють дві компанії: Інтеравіа й Аерохендлінг. Обидві пов'язані з Міжнародними авіалініями України, які вважають частиною бізнесу олігарха Ігоря Коломойського. Перша – як дочірнє підприємство, друга – опосередковано. Якщо «Бориспіль» відмовляється самотужки надавати такий сервіс, то фактично відбувається монополізація ринку. Таким чином, власники двох згаданих компаній установлювали б будь-які тарифи на свої послуги. А за відсутності альтернатив авіаперевізники мусили б платити.

Крім того, під час «оптимізації», згідно із заявами профспілок, під скорочення могли потрапити близько 700 працівників летовища. У Мінінфраструктури, щоправда, це заперечили, а в прес-службі «Борисполя» на запит **Тижня** повідомили: передачу низки послуг на аутсорсинг справді заплановано, втім, обов'язковою конкурсною умовою участі в тендері має стати гарантія працевлаштування персоналу.

«Викликає подив, як саме рахували «збитковість» тієї чи тієї ланки. Скажімо, є в нас така послуга, як облив літаків, щоб не замерзали. Її надає служба наземного обслуговування (СНО). Але реагент у спецавтомобілі заправляється службою спецтехніки. І закуповує його саме вона. Із підрахунків адміністрації видно, що витрати на придбання цієї рідини приписали і службі спецтехніки, і службі наземного обслуговування. Але СНО її не закуповує.

ФОТО: УНАН

Тобто їй приписали витрати, яких не існує», – пояснюють представники ініціативної групи.

Після перевірки виявилось, що «збиткова» наземна служба за аналізований адміністрацією період отримала близько 3 млн грн прибутку.

«Від нашого керівництва лунали тільки заяви про збитки наземного обслуговування. Конкретної інформації щодо цього нам не надавали. На прохання ані трудового колективу, ані профкому, ані ініціативної групи. З нашою фінансовою службою ми проаналізували показники служб. І результати не збігалися із заявами керівництва. Справді, ми можемо говорити про три-мільйонний прибуток СНО», – розповіли **Тижню** працівники аеропорту.

Наприкінці грудня їм вдалося зустрітися з міністром інфраструктури Андрієм Пивоварським. Після розмови стало відомо, що на «Бориспіль» чекає перевірка комісії, а генеральний директор Євген Дихне відправлений у «відпустку» до 12 січня. Тобто фактично відсторонений від керівництва. 30 грудня виявилось, що міністерство планує організувати прозорий конкурс на посаду гендиректора найбільшого аеропорту України. Пізніше, а саме 12 січня, відбулася ще одна зустріч Пивоварського з колективом летовища. Там-таки презентували результати роботи комісії. Критичні точки аеропорту, на думку міністерства, – це погане керівництво, відсутність вектора розвитку. Крім того, в Мінінфраструктури висловили

Співпраця «Борисполя» з МАУ обернулася боргами у 400 млн грн

Дохід великих світових аеропортів від неавіаційної діяльності становить близько

40% основного. У «Борисполі» цей показник удвічі менший – близько **20%**

незадоволення тим, що «Бориспіль» отримує замало прибутків від неавіаційної діяльності (а це магазини безмитної торгівлі, кафе, ресторани, паркінги, готелі, реклама). Дохід великих світових аеропортів від них становить близько 40% основного. У «Борисполі» цей показник удвічі менший – близько 20%. Утім, вирішуватиме проблему, ймовірно, вже новий гендиректор.

СКЛАДНІ ВІДНОСИНИ З МАУ

У своєму листі до Міністерства інфраструктури працівники скаржилися, що летовище втрачає гроші, оскільки надає Міжнародним авіалініям України послуги за собівартістю, а то й узагалі безкоштовно. Варто зауважити, що ця компанія є для «Борисполя» базовим перевізником, який здійснює близько 50% авіарейсів. Втім, летовище від такої співпраці має лише судову тяганину та борги. Наразі фігурує цифра близько 400 млн грн.

«50% трансферу в МАУ із внутрішніх аеропортів України й на міжнародні напрямки відбувається через «Бориспіль». Харків, Одеса, Львів, Дніпропетровськ – люди через нас літають до Європи. І ми від Міжнародних авіаліній справді дуже залежимо», – зазначають працівники летовища.

«МАУ оплачують послуги на підставі кількох договорів. Як саме формувалися ціни в них, окрім директорів, ніхто не скаже. Документи підписував Антон Волон, потім Олександр Кочанов. Саме він укладав додаткову угоду з МАУ (№ 30). Там зафіксовано, що ціни, за якими надають послуги, мають бути не нижчими за собівартість. Хоча такі умови нам не цікаві. Ми на базовому перевізнику отримуємо нуль, а це неправильно», – скаржаться в ініціативній групі.

«Скажімо, Міжнародні авіалінії України мають знижки на ту ж таки обробку багажу і платять за тарифом, здається, 86 грн. Але звідки взялися такі розцінки, ніхто не знає. Слід розуміти, послуга коштує чимало, бо це складна процедура. Багаж транспортується від стійки реєстрації, просвічується, сортується. У терміналі D – це складніша система. І МАУ платить символічні цифри», – додають працівники.

Такі самі преференції компанія має в аеропортових зборах.

«Наш основний дохід – аеропортові збори. Їх три: за пасажирів, зліт-посадку й авіаційну безпеку. Із кожного клієнта будь-яка компанія платить нам певну суму – МАУ мають знижки. За зліт і посадку залежно від ваги судна теж мають. Єдине, у чому вони позбавлені преференцій, – це безпека», – запевняють бориспільські активісти.

Утім, адміністрація «Борисполя» ці заяви не підтвердила й не спростувала, зазначивши, що запитували дані стосовно цін на послуги для Міжнародних авіаліній України є інформацією з обмеженим доступом, яка за укладеними угодами не підлягає розголошенню.

«Ми не проти МАУ, ми за базового перевізника. Готові пропонувати їм пільгові умови. Але мусимо розуміти, що отримуємо навзаєм. Бо наразі маємо тільки суди. У них перед нами є поточна заборгованість. Її лише нещодавно почали погашати. Фактично виживаємо завдяки іншим компаніям», – акцентують працівники аеропорту.

Утім, зустріч міністра Пивоварського із трудовим колективом засвідчила, що проблема МАУ для його відомства не серед пріоритетних.

«Питання з МАУ швидко не вирішиться. Аби щось пред'явити цій компанії, потрібно мати план «Б». І якщо вона закриється, то, можливо, через півроку до нас прийде хтось інший. Але цей період треба якимсь коштом прожити. А в 2015-му нам найбільше японських кредитів віддавати», – констатують в ініціативній групі.

Працівники аеропорту додають, що «планом «Б» могла б послужити угода про «відкрите небо». Якщо її підпишуть, то найбільший аеропорт України нарешті матиме альтернативи, а відтак і компанію, яка займе нішу МАУ. Водночас і базовий перевізник «Борисполя» може змінити своє ставлення до співпраці з летовищем. Утім, про такі варіанти розвитку ситуації залишається хіба що говорити. А наразі новому керівництву, яке мають обрати на відкритому конкурсі, слід зосередитися на реальній, а не декларованій оптимізації. ■

Говорить Небо

Чим живе село Піски, що біля Донецького аеропорту

Розбиті та обгорілі остови будинків, уламки снарядів у брудному снігу, воронки від вибухів і небо – таке саме, якби війни й не було. Вузькою сільською вуличкою їде танк. За ним – захекані, розхристані, але дуже цілеспрямовані – поспішають двоє хлопців. Один прагне терміново доставити кудись два великі бутлі з водою. Другий, біжучи за танком, обома руками притискає до серця протитанкову міну... Від абсурдності ситуації всміхається на всі тридцять два.

Танк наш. Уже за хвилину він виїде на одну з передових позицій і допоможе мешканцям Республіки Піски (більшість із них – добровольці, ба навіть добровольці ніде не зареєстровані: представники ДУК «Правий сектор», «Карпатської Січі» та батальйону «ОУН») відбити чергову атаку сепаратистів. Хлопці теж наші. Побратими з віддаленої позиції попросили їх принести води – от вони й побігли під обстрілом. Бо чого чекати? Міни та «Гради» можуть накривати Піски практично цілодобово. Міну кілька тижнів тому знайшли в одному з підвалів села. Чия вона була, біс її знає. Тепер наша, і на першій лінії може стати в пригоді...

...Завдяки арміяцям і важкій техніці чергову атаку відбито. Коли буде ще одна, хто її знає. Може, вночі. Може, завтра вранці. «Безпечних» змін для чергування, які раніше роздавали новачкам чи не надто досвідченим бійцям, тут більше немає. Тепер тут можливо все.

У повітрі з характерним свистом – свистом, який і рік потому змушуватиме багатьох лягати на землю під звуки святкового салюту; свистом, який із наближенням снаряда перетворюється на виття, – пролітає міна. Лягає зовсім неподалік. Але чомусь не розривається. Потім хтось накриє її яскравими санчатами чи спробує знешкодити – потім, усе

**Валерія
Бурлакова,
Піски**

потім. А поки що ті, хто був поряд, просто усвідомлюють: вони зірвали черговий джекпот. Виграли ще день чи ще сто років життя. «Тут мало що залежить від твоїх фізичних даних, підготовки, уважності... Це просто лотерея», – похмуро констатує командир одного із загонів.

СВОЇ

До «ДНР» звідси рукою подати. З тих «далеких» країв ідуть сюди розвідувально-диверсійні групи. Звідти, з Донецька, працює по Пісках ворожа артилерія. Жертв від постійних артобстрілів серед бійців не так уже й багато, хоча ворог веде вогонь із дуже малими інтервалами. До мін та «Граду» тут усі готові. Усі звикли. Всі знають, як діяти. Але буває різне. Ось хлопець, якому

**ДОПОМАГАЮТЬ ОДНЕ
ОДНОМУ ТУТ УСІ:
І АРМІЯ ДОБРОВОЛЬЦЯМ,
І ДОБРОВОЛЬЦІ АРМІЇ.
ХТО НАБОЯМИ ТА ГРАНАТАМИ
ПОДІЛИТЬСЯ, ХТО ПРОСТО
ХЛІБОМ**

пробило груди, коли почали працювати «Гради», був без бронежилета...

Ще один негаразд, крім артилерії та періодичних атак, – снайпери. Літають кулі над головним перехрестям у селі, оминути яке фактично неможливо – так чи інакше доводиться перетинати його хоча б кілька разів за день. Стріляють і по бійницях на позиціях. По дорозі, якою більшість заїжджає в Піски.

Похмурий зимовий ранок. Потрочені за ніч дерева втомлено хилиються до дороги. І, звісно ж, свистять кулі. Заступник пораненого комбата «Карпатської Січі», 22-річний кіборг із позивним Музикант, тицяє середній палець у бік терикона і

іде далі. Прямуємо на базу 93-ї бригади, хлопці з якої обіцяли трохи підсоби́ти із соляркою. Допомагають одне одному тут усі: і армія добровольцям, і добровольці армії. Хто кого до вокзалу в Красноармійську відвезе, хто набоями та гранатами поділиться, хто просто хлібом.

«Свої», – з усмішкою вітаюся на вході до одного з приміщень бази. Хлопець із Чернігівщини Олексій іде назустріч. Обіймає кожного з нас і принагідно розповідає почуту від когось історію про Іловайськ, який він пройшов і сам. Невеликій групі наших дивом вдалося відійти і сховатися в сільськогосподарській будівлі. Вночі відчинилися двері. Зрозуміло, що ніяких ліхтариків... «Пацани, це свої», – промовив голос. Ну слава Богу. Але вже за кілька хвилин з'ясувалося, що в гості завітали російські найманці...

У повітрі пахне димом. Біля мосту, що неподалік, труситься й тулиться до ніг, знову почувши звуки обстрілу, улюблениця бійців «Дніпра-1» лагідна собака на ім'я Муха. У неї пущенята. Та тут у більшості діти... «Хлопцям, у яких дітей немає, треба їхати додому. Їм тут поки що робити нічого. Мають залишити по собі продовження козацького роду», – любить філософствувати на цю тему один із бійців ДУКу. Щоправда, сам він батьком ще не став. Та й дружини чи дівчини не має. Лише хоробре серце, звичку піклуватися про всіх, крім себе, і місце на Небі – легендарній у цих краях оглядовій позиції.

– Говорить Небо. Доступний сектор огляду візуально чистий, – лунає в нічному ефірі під час відносного затишшя.

– Небо – Мосту! Небо – Мосту!

– Небо на зв'язку.

– Так ці слова душу гріють... Повтори ще раз, будь ласка, я запишу й на дзвінок поставлю, – просить хтось із «Дніпра-1».

– Добре, – усміхається Небо. – Готові? Говорить Небо. Доступний сектор огляду візуально чистий...

Небо вороги ненавидять. Лупили по ньому і з танків, і з САУ... Вишка тримається на чесному слові. Уся в дірках. Кулі снайпера гупають по металу. Вода, принесена нагору, вмить

замерзає – на висоті ще холодніше й сильний вітер. Апостол, 18-річний боєць «Правого сектору», що запросив мене в гості, робить какао, видає рукавички по лікоть і купу грілок. «Дівчатам зазвичай зірки дарують, – сміється. – А тобі ось шматок Неба на згадку». Простягає вузлик іржавого металу – відірвало під час чергової ворожої атаки. Метал крижаний. Але якось гріє.

...Один із січовиків нині розправився зі снайпером. Ну так кажуть. Хорват усміхається й радіє тому. Очі в нього щасливі й трохи божевільні. Його сьогодні не мінятимуть – він поки що єдиний вміє добре працювати з АГС.

Багатьом іншим час ненадовго повернутися на базу. Хоча б для того, щоб помитися. Для того, щоб щонаочі дивитися в стелю і думати: як там наші? Там – це, звісно ж, у Пісках, де вже другий тиждень майже не працює мобільний зв'язок.

На півдорозі між передовою і розташованою в тилу базою вилазять зі щент роздовбаного бусика й пересідають у трішечки ціліший. Зміна, що їде на передову, переносить речі у вже розбите авто.

Свист куль і мін, стукіт «Градів», перешкоди в ефірі й крики «медики, вийдіть на зв'язок», повідомлення про те, що «зеленкою» (зараз це просто чагарники і рідкі голі посадки) до однієї з позицій підкрадаються вороги – усе на мить зникає. Тут, посеред іншого села, ще спокійно. Можна постояти. Покурити. Перекинутися кількома словами.

З будинку, біля воріт якого ми зупинилися, виходить жінка років п'ятдесяти. Питає, чи все гаразд і чи не потрібна якась допомога. Питає, як справи там, на лінії вогню. Розгублено киває головою – зрозуміло, що погано – і вертається у свій будинок, але за хвилину знову виходить надвір.

– Візьміть, будь ласка, – простягає «карателям» зв'язку бананів.

– Дякуємо...

– Я можу вам хоч чимось допомогти? – повторює те саме запитання. І знову зазирає в очі.

– Моліться. Просто моліться, – тихо відповідає хтось із наших. ■

Ахмед Закаєв:

«Для України надзвичайно небезпечно жити так, начебто ніякої війни не відбувається»

Спілкувалася
Ганна Трегуб

Глава Чеченської Республіки Ічкерія у вигнанні Ахмед Закаєв розповів *Тижню* про те, навіщо кадіровцям Донбас, грудневі теракти в Грозному та Махачкалі як продовження російсько-чеченської війни, що триває з різною інтенсивністю вже майже 25 років, ілюзорність дружби Владіміра Путіна і Рамзана Кадірова та прихід «ІДІЛу» на Північний Кавказ.

У. Т.: Хто такі кадіровці й що їм потрібно на Донбасі? Вони лише виконують накази Путіна і Кадірова чи мають якусь свою мотивацію для участі у війні на Сході України?

– Кадіровцями ми називаємо націонал-зрадників, які зі зброєю в руках виступають на боці російських окупантів. При цьому відокремлюємо пересічних працівників поліції від членів кадіровських спецпідрозділів, які тероризують населення Чечні. Щоб вам було зрозуміліше, що я маю на увазі під терором, нагадаю про недавні масові спалення будинків родичів чеченських партизанів. Посеред зими людей викинули на вулицю, багатьом навіть не дали забрати свої документи і спалили їхнє житла. Тобто сьогодні в Чечні кадіровці діють методами ката чеченського народу генерала Ермолова (командувача російських військ під час Кавказької війни 1819–1864 років, який воював із чеченцями. – **Ред.**) і духовних спадкоємців цього садиста – працівників НКВД, що піддавали людей колективному покаранню.

ФОТО: AP

Природно, від них українцям не треба очікувати чогось доброго. Якщо вже вони тероризують власний народ, ставши ескадронами смерті на службі в окупантів, то що може їх стримувати в Україні? Звичайно, нічого спільного їхні дії зі справжнім ставленням чеченців до українців, які провадять справедливую боротьбу з російськими загарбниками, не мають. Що стосується чеченського народу, який став жертвою нечуваного терору з боку російських окупантів та їхніх поплічників, то, повірте, його симпатії цілком на боці українців. І нікому – ані кадировцям, ані брехливій пропаганді РФ – ми не повинні дозволити посвяти наші народи. У боротьбі з російським імперіалізмом ми були і є по один бік барикади.

У. Т.: Північнокавказький фактор у житті сучасної РФ – це порохований льох чи локальна загроза? Як ви оцінюєте події в Грозному і Махачкалі на початку грудня 2014 року. Це реакція чеченців та дагестанців на тиск і терор РФ чи потрібно радше говорити про акції російських спецслужб?

– Решта регіонів Росії, зокрема й республіки Північного Кавказу, на мій погляд, вийдуть із її складу тільки тоді, коли вона сама їх відокремить від себе. Свого часу так СРСР відокремив від себе середньоазійські республіки, лідери яких благали Москву залишити їх у союзній державі. Що стосується Чечні, то тут ситуація зовсім інша. Багаторічна Кавказька війна, як і дві останні російсько-чеченські, мала запеклий і безкомпромісний характер. Росія виграла першу Кавказьку війну завдяки перевазі своїх матеріальних та людських ресурсів. Проте перемога ця не була і не є стратегічною, і мали рацію ті російські історики XIX сторіччя, які воліли використовувати термін «замирення Чечні».

Так, на якийсь час Росії вдалося за допомогою найжорстокіших репресій замирити Чечню. Спалахували повстання, в окупованій Чечні розгорнувся рух абреків (окремих народних месників), проте РФ тримала регіон під військово-поліцейським контролем. Та варто було вибухнути революції 1917 року, як Чечня

знову стала потужним центром національно-визвольного руху. Була створена незалежна Горська Республіка, яку визнала низка східних і західних держав. Оскільки з-поміж усіх сил, втянутих у громадянську війну, тільки більшовики обіцяли народам Північного Кавказу національну незалежність, чеченці, як і чимало інших кавказьких народів, підтримали їх. На думку багатьох істориків, саме опір чеченців та інгушів, який Денікін назвав «жахливим», не дав змоги останньому завершити свій переможний наступ на Москву і розгромити більшовиків.

Коли чеченці зрозуміли, що більшовики їх надурили в питанні національної незалежності, від початку 1920-х до початку 1940-х років у Чечні безперервно спалахували збройні повстання. Для їх придушення ще в 1920-х використовувалися не тільки піхотні та кавалерійські дивізії, а й артилерія та авіація. У 1944-му вайнахів депортували до Центральної Азії, але в окупованій більшовиками Чечні ні на один день не припинялася боротьба повстанських загонів та абреків. Останнього з таких абреків, Хасухана Магомадова, вбили 1976 року.

Криза і подальший розпад СРСР негайно відгукнулися в Чечні створенням, а точніше відтворенням, незалежної держави – Чеченської Республіки, трохи пізніше перейменованої у Чеченську Республіку Ічкерія. Росії довелося розв'язати дві багаторічні геноцидні війни, щоб розгромити чеченську державність та окупувати нашу країну. Проте юридично знищити цю державність Кремлю не вдалося: у Західній Європі існує та успішно функціонує уряд ЧРІ, який я маю честь очолювати.

Цей короткий історичний екскурс і був відповіддю на ваше запитання: Північний Кавказ загалом і Чечня зокрема лишаються для Росії джерелом кровопролитних воєн і в кінцевому підсумку детонатором її розпаду доти, доки в Москві не усвідомлять, що необхідно визнати державну незалежність Чеченської Республіки Ічкерія. Інакше Чечня, як і весь Північний Кавказ, будуть для Росії не просто порохом, а її могильником як імперії.

Щодо партизанських рейдів на Грозний і Махачкалу, то це лише окремі епізоди війни, яка з різною інтенсивністю триває на Північному Кавказі ось уже майже 25 років.

У. Т.: Чеченці брали й беруть участь у воєнному конфлікті в Сирії. Серед них є ті, хто підтримує «ІДІЛ». Віднедавна ця організація стала публічно заявляти про свої інтереси на Північному Кавказі. Чи справді північнокавказькі народи хочуть увійти до складу халіфату й підкоряться Абу Бакр аль-Багдаді? В інтернеті можна знайти інформацію, що Рамзан Кадиров віддав наказ про ліквідацію лідера «ІДІЛу». Очевидно, його в цій організації щось не влаштовує?

– Терор, розв'язаний Росією проти чеченців, а потім і проти всіх народів Північного Кавказу, не міг не викликати у відповідь найекстремальніших форм опору. Протягом усіх 25 років боротьби за свою свободу ми не

ПІВНІЧНИЙ КАВКАЗ ЗАГАЛОМ І ЧЕЧНЯ ЗОКРЕМА ЛИШАТЬСЯ ДЛЯ РОСІЇ ДЖЕРЕЛОМ КРОВОПРОЛИТНИХ ВОЄН І В КІНЦЕВОМУ ПІДСУМКУ ДЕТОНАТОРОМ ЇЇ РОЗПАДУ

отримували від світової спільноти жодної підтримки: ані матеріальної, ані політичної, ані моральної. Гуманітарні та міжнародні правозахисні асоціації регулярно публікували звіти про жахливі звірства російських окупантів на чеченській землі, про масові цілеспрямовані вбивства мирного населення, про застосування всіх видів забороненої між-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ахмед Закаєв – чеченський військовий і політичний діяч, бригадний генерал самопроголошеної Чеченської Республіки Ічкерія, міністр культури і віцепрем'єр (1998–2006) та міністр закордонних справ ЧРІ, колега Джохара Дудаєва. З кінця 1994 року був членом військового штабу ЧРІ. 1995-го став бригадним генералом і був призначений командувачем Урус-Мартанського фронту. 1996-го став радником президента ЧРІ Зелімхана Яндарбієва у справах безпеки та секретарем Ради безпеки ЧРІ. Брав участь у прелімінарних перемовинах і підготовці перемир'я в Хасав'юрті. Після початку Другої чеченської війни призначений командиром особистого резерву президента Аслана Масхадова. У 2007 році частина чеченської еміграції визнала його прем'єр-міністром ЧРІ в екзилі

народними конвенціями зброї включно з хімічною та снарядами зі збідненим ураном, однак чеченці, які стежили за реакцією світового співтовариства, чули у відповідь на ті доповіді чергову відмовку, що «це внутрішня справа РФ».

Попри перемогу чеченських Збройних сил та ополченців у Першій російсько-чеченській війні, така позиція офіційних урядів світу дала широкий простір різним емісарам, які прибули до нас із країн Сходу, для проповідування серед молоді екстремістських конфесійних вчень. Їх позиціонували нам як «чистий іслам», але фактично вони були спрямовані на підрив чеченської державності зсередини. Частина цієї молоді (багатьох із них уже можна назвати зрілими людьми), захоплена радикальними релігійними ідеями, влилася до повстанського руху в Сирії. Однак я дотримуюся твердої думки, що та війна не наша, і про це заявляв у багатьох своїх інтерв'ю та виступах. Чеченці в Сирії, а тепер і в Іраку своєю кров'ю платять за абсолютно чужі нам військово-політичні проекти, що подаються для залучення найпационарнішої мусульманської молоді в обгортці релігійної риторики.

Що стосується заяв Рамзана Кадірова про те, що він нібито наказав ліквідувати Абу Бакра аль-Багдаді, то це мені нагадує тактику деяких викладачів радянських часів: вони брали гроші з багатьох батьків, чії діти вступали до вишів, але пальцем об палець не вдарили, щоб допомогти їм. Якщо абітурієнт успішно складав вступні іспити, залишали гроші собі, запевняючи батьків, що це все завдяки їхнім зусиллям. Якщо ж провалювався, повертали, розводячи руками, мовляв, нічого не вийшло. Так і Рамзан Кадіров: якщо аль-Багдаді загине, він не забуде натякнути, що то справа рук його людей. А якщо ні, то просто перестане з часом торкатися цієї теми.

У. Т.: Наскільки міцний союз Путіна і Рамзана Кадірова і якою мірою Кремль контролює останнього? Це справді друзі та ідейні соратники, якими їх бачить широкий загал, чи є те, що може їх посварити?

– Хоча ми ретельно відстежуємо ситуацію в Чечні, зокрема й взаємини Путіна з Кадіровим, я не торкатимусь усіх «таємниць мадридського двору». Скажу лишень, що, попри всі вірнопідданські декларації Кадірова на адресу Росії і вихвалювання Путіна, відносини між ними далекі від дружби і щирої співпраці. Останній узяв на озброєння щодо Чечні стару як світ колоніальну стратегію плекання на завойованій території «нової еліти» (її можна назвати колабораціоністською або компрадаторською). Ця еліта повинна бути не тільки відірваною від свого народу, а й різко йому ворожою, щоб залежати виключно від влади метрополії. Багато хто не розумів, що гасло Путіна «чеченізація війни» і було тією методикою, за допомогою якої він створював ту «нову еліту». Про її ставлення до чеченського народу я вже казав вище, коли йшлося про кадіровців.

Сьогодні Кадіров і його найдіозніші поплічники, руки яких по лікоть у чеченській крові, не мають у світі жодного притулку чи заступництва, крім як у Росії.

У ЧЕЧЕНЦІВ Є ТАКА ПРИКАЗКА: «ВІЙНУ МОЖНА ЗУПИНИТИ ТІЛЬКИ ВІЙНОЮ»

Зазначу, що на дуже багатьох колег і помічників Кадірова порушено кримінальні справи, які можна розконсервувати в будь-який момент. Це робиться для того, щоб вони завзятіше служили московському господареві. Але чеченці ніколи не забувають і не прощають завданого їм зла, якщо винний не має пом'якшувальних обставин та щиро не розкаюється. Люди в Чечні терплять і чекають, не бажаючи підставляти під смертельний удар свої сім'ї, перетворені кадіровцями на колективних заручників. До речі, у Росії за ініціативою чеченських маріонеток скоро, ймовірно, також узаконять практику колективної відповідальності.

У. Т.: Чи можна припускати, що відхід Путіна від влади в будь-якій можливій формі потягне за собою зміну нинішніх регіональних лідерів Північного Кавказу,

зокрема й чеченського? З якого ресурсу може оновитися північнокавказька владна еліта і чи має вона принаймні схематичний образ майбутнього, куди Чечня, Дагестан, Інгусетія тощо можуть рухатися далі?

– Кадіров і Путін пов'язані кривавою пуповиною, мов ті сіамські близнюки. І тільки-но влада останнього звалиться або навіть серйозно похитнеться, це миттєво позначиться і на ситуації на Північному Кавказі, і на Кадірові особисто. Не сумніваюся, що саме агресія Путіна проти України стане причиною його падіння. Недарма Кадіров, розуміючи, наскільки тісно пов'язана його доля з долею Путіна, виявляє таку багатослівну метушливість щодо України.

У. Т.: Оцініть нинішню стадію російсько-української війни. Чи є в Україні шанс (попри всі труднощі) вигнати військових і найманців РФ зі своєї території і не дати перетворити Донбас на зону замороженого конфлікту або сіру зону, як-от Південна Осетія чи Абхазія? Що ще українцям потрібно зробити для перемоги?

– Усе залежить від самої України і від волі українців до боротьби. Вам слід знати, що тільки стійкий всенародний опір може врятувати ситуацію і відкинути агресорів за межі країни. У нинішній ситуації для України надзвичайно небезпечно жити так, начебто ніякої війни не відбувається. Вважаю, що сьогодні є гостра потреба оголосити у вашій країні военний стан із відповідним посиленням законів і перестати грати з противником у наступ-відступ. В Україні достатньо сили, щоб перемогти терористичний непотріб у східному регіоні та російських інтервентів.

Але коли нинішній стан невизначеності триватиме ще якийсь час і люди не побачать результатів, то неминуче станеться психологічний перелом, тобто український народ змириться з тим, що значні території країни втрачено. Політики в Києві робитимуть мляві заяви, такі самі як у Грузії, про права на Крим і східні області, але фактично вони стануть російськими. У чеченців є така приказка: «Війну можна зупинити тільки війною». Я бажаю Україні якнайшвидшої перемоги! ❏

Краще пізно, ніж ніколи

Ефект кількісного пом'якшення в єврозоні буде меншим, ніж в інших великих країнах

Після кількомісячних дебатів, вичерпавши всі альтернативи, Європейський центральний банк (ЄЦБ) 22 січня оголосив нарешті про запровадження масштабної програми кількісного пом'якшення. Він планує витратити €60 млрд (\$70 млрд) щомісяця принаймні впродовж 19-місячного терміну, інтенсивно скуповуючи держоблігації на додачу до наявного плану придбання забезпечених облігацій та забезпечених активами цінних паперів (наразі приблизно на €10 млрд за місяць). Відповідно до спеціальних правил проводитиметься купівля облігацій країн, які отримали фінансову допомогу, на кшталт Греції. Будь-які збитки, пов'язані зі скупленим суверенним боргом, лягатимуть на плечі національних центральних банків.

Кількісне пом'якшення (тобто створення грошей для купівлі фінансових активів, зокрема й суверенних боргових зобов'язань) уперше було застосоване Банком Японії на початку 2000-х; Федеральна резервна система США і Банк Англії задіяли цей механізм для подолання наслідків фінансової кризи 2008 року. ЄЦБ використав його тільки тепер через затяжку антипатію до кількісного пом'якшення Німеччини.

Європейський центробанк упроваджує його через кволий стан економіки ЄС. Відновлення після двозначної рецесії в гострій фазі кризи євро було слабким і переривчастим. Млявий попит зумовив наднизьку інфляцію: ціни на основні продукти впродовж року до грудня зменшилися на 0,2%, а базова інфляція (без урахування волатильних складових на зразок продовольства й енергії) становила 0,7%. Фінансові ринки вже не вірять, що ЄЦБ зможе повернути інфляцію до запланованих майже 2% у середньостроковій перспективі. Його попередні зусилля, спрямовані на стимулювання економіки (а ЄЦБ став першим великим центробан-

ФОТО: REUTERS

ком, який запровадив від'ємні відсоткові ставки), виявилися недостатніми.

Застосування кількісного пом'якшення у США та Британії включало елемент «жаху і трепету», позаяк фінансовим ринкам нові заходи не були знані на момент їх запровадження в обох країнах. Як результат – дохідність за облігаціями різко впала. А тепер, навпаки, ринки давно чекають на кількісне пом'якшення від

природою їхніх фінансових систем. В Америці компанії набагато більше залежать від ринків капіталу, а тому вони неабияк виграли, коли зниження дохідності державних облігацій підштовхнуло інвесторів до ризикованіших активів, як-от корпоративні облігації. У єврозоні панівну позицію в забезпеченні фірм капіталом займають банки, тож поживалення на європейських ринках капіталу дасть тамтешньому бізнесу менше вигоди.

У єврозоні кількісне пом'якшення, мабуть, відбуватиметься у двох основних напрямках. Один із них – це «сигнальний» ефект. Узнявши такий курс, ЄЦБ посилає чіткий знак ринкам і компаніям, що має намір наблизити інфляцію до 2%. Другий – через обмінний курс. Євро вже падає з минулої весни. Дальше ослаблення єдиної валюти цілком імовірно.

Через усе це спроба ЄЦБ запустити кількісне пом'якшення бачиться відмінною від тих програм, які запроваджували ФРС та Банк Англії в розпал кризи, й більше нагадує політику Банку Японії, що бореться з підступнішою загрозою дефляції. Як і у випадку з нещодавнім скуповуванням Токіо облігацій, основний ефект європейського кількісного пом'якшення буде помітний, очевидно, на обмінному курсі. Турбує лише те, що і Японія на початку 2000-х, і ЄЦБ зараз надто пізно вдалися до цих заходів. ■

ПОЖВАВЛЕННЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКАХ КАПІТАЛУ ПРИНЕСЕ ТАМТЕШНЬОМУ БІЗНЕСУ МЕНШЕ ВИГОДИ, НІЖ У ВИПАДКУ США

ЄЦБ. Тому емітенти суверенних облігацій, особливо проблемні країни Південної Європи, поживалися вже давно. Наприклад, за 2014 рік відсотки за десятирічними облігаціями Португалії впали на 3,5 пункту – від 6,2% до 2,7% (виняток тут Греція, де через страх політичної кризи й навіть можливого виходу країни з єврозони після виборів 25 січня відсотки знову останнім часом зросли). Отже, ефект кількісного пом'якшення буде обмеженим.

Ще одна відмінність між кількісним пом'якшенням у єврозоні та США зумовлена, зокрема,

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Довга рука

Іран вправніше, ніж його суперники, поширює свій вплив у нестабільному регіоні

У Тегерані не приховують ані наміру поширювати вплив за кордон, ані явного успіху в цьому. Тоді як Заходу і його союзникам-сунітам відверто бракує ентузіазму, особливо у боротьбі проти «Ісламської держави» («ІД»), Іран може заслужено похвалитися контролем над трьома арабськими столицями: Багдадом, Дамаском і Бейрутом.

Від минулого тижня до них можна додати й четверту – столицю Ємену Сану, де 20 січня шіїтські повстанці-хуті захопили президентський палац. На думку офіційних представників США й Саудівської Аравії, ополченців підтримують іранці, щоправда, про людське око останні це заперечують (хоч і хваляться у приватних розмовах).

Переворот у Ємені відбувся невдовзі по тому, як під час нальоту ізраїльських безпілотників на сирійському боці кордону в районі Голанських висот загинуло шестеро бойовиків «Хезболли» – ліванської шіїтської воєнізованої організації, яку підтримує Іран. Лише за кілька днів до того вона заперечувала наявність там своїх бійців. Іще дивовижніше, що серед полеглих виявився іранський генерал Могаммад Алі Аллагаді.

Судячи з його присутності, Тегеран намагався закріпитися у районі, що з-під контролю сирійської влади перейшов до рук повстанців, із якими в Ізраїлю, схоже, доволі приязні відносини. Критиків непокоїть те, що Іран домінує на теренах від Середземного моря до Родючого Північного моря й Аденської затоки.

Найбільше Тегеран виграв від політики США, коли вони після терактів 11 вересня 2001 року усунули ворожі йому режими в Іраку й Афганістані. Він продовжував розширення своєї зони впливу навіть по хвилі сунітських заворушень, яка, почавшись у 2011 році, мала б ослабити вплив його шіїтського режиму. Але спецпідрозділ «Кудс», іранське крило Корпусу вартівих Ісламської революції, відповідальне за операції за межами країни, користує з нестабільності в регіоні. Його тактика включає політичні вбивства й теракти за кордоном, а також постачання зброї та підготовку бойовиків, які можуть прислужитися інтересам Ірану. «Іранці вміють користуватися хаосом», – каже Шимон Шапіра, відставний військовий, який нині працює в аналітичному Центрі громадських справ у Єрусалимі.

Поява «ІД», сунітсько-джихадистського руху в Іраку й Сирії, лише зміцнила позиції Ірану. У серпні в Іраку вигнали Нурі аль-Малікі, колишнього прем'єр-міністра й союзника Тегерана, відтак американські сили повернулися туди, щоб урятувати країну від «ІД». Але чимало слави за це відхопив собі Іран. Тамтешні чиновники хваляться, що Америка здійснює повітряні удари саме з території їхньої країни. Іранські та іракські політики говорять про те, що Багдад не постраждав і уряд залишається на місці тільки завдяки кільцю оборонних укріплень, зведених навколо міста Касемом Сулеймані, командувачем «Кудса»; дехто називає його «Супермані».

Сирія ще більше підпала під вплив Ірану. Там, де батько нинішнього президента Гафез Асад тримав Тегеран на відстані простягнутої руки, його син, за словами одного генерала-перекинчика, «продав Сирію іранцям». Башар Асад не може обійтися без тегеранських грошей, консультацій та підготовки для своїх бойовиків. А в Лівані збройної формування «Хезболли» конкурують із армією і підтримують хиткий військовий баланс з Ізраїлем.

НЕ ЖАРТОМА, А ВСЕРЙОЗ

Зростання впливу Ірану непокоїть Саудівську Аравію і США. Саудити багаті, але здебільшого неефективні, тоді як американці небалакучі й часто небажані чужинці. І поки Ер-Ріяд буде 600-мильну стіну вздовж кордону з Іраком, щоб не пропустити на свої землі терористів «ІД», Іран заходить на територію останнього й підтримує шіїтських бойовиків.

Але вплив Ірану має свої межі. Можливо, одним із мотивів ізраїльського удару на Голанських висотах було викрити там еємну діяльність Тегерана в момент, коли США ось-ось домовляться з ним про ядерну програму. Схоже, намагаючись заспокоїти розгніваних, представники Ізраїлю згодом заявили, що не знали про присутність там іранського генерала. Але бойовики «Хезболли» на півдні Лівану пригрозили відплатою – можливо, у вигляді партизанських рейдів на ізраїльському кордоні.

Проте Іран, швидше за все, не витримає би значної ескалації

або відкритої конфронтації. За підрахунками, на допомогу сирійського режимові пішли мільярди доларів, і таке країна вже навряд чи може собі дозволити, особливо з огляду на падіння ціни нафти й важкі наслідки західних санкцій. Експорт іранського чорного золота зараз не сягає і половини того рівня, що був до санкцій (2,5 млн барелів за день). Дехто в Лівані каже, що щедрість Ірану до «Хезболли» закінчилася.

Іранську владу непокоїть посилення «ІД» по сусідству, на території Іраку. Але почасти сунітський екстремізм – це результат дій самого-таки Тегерана. Сирійський президент Башар Асад цілеспрямовано намагався знищити поміркованих повстанців і розпалити екстремізм, щоб показати себе єдиною опорою боротьби з джихадистами. Відраза до жорстокості режиму Дамаска призвела до того, що палестинський ісламістський рух ХАМАС дистанціювався від його іранських прибічників.

Крім того, серед шіїтів – союзників Тегерана глибшає розкол. Свавілья бойовиків, які є

прихильниками цієї конфесії і яких підтримує Іран, в Іраку підтримує спроби Багдада завоювати симпатії сунітських племен, сприяння яких необхідне, щоб протидіяти «ІД». А «Хезболла» втратила авторитет у мусульманському світі, відійшовши від своєї основної мети – опору Ізраїлеві, й натомість воює, щоб допомогти Асаду зберегти владу.

Окрім того, її втручання шкодить ініціативам президента Іра-

ну Гасана Ругані та його міністра закордонних справ Могаммада Джавада Заріфа, котрі хочуть, аби їхню державу сприймали як нормальну, для чого спершу слід домовитися зі США та іншими західними сторонами щодо ядерної програми. Дехто на Заході вважає, що ядерна угода може стати частиною великої домовленості, яка послужила б стабілізації на Близькому Сході. Проте ймовірніше, Іран просто забуде про неї і продовжуватиме свій нинішній курс у регіоні. І справді, він уже натякає на таку перспективу.

Деякі високопосадовці Тегерана, які вважають, що Саудівська Аравія відмовилася обмежувати видобуток нафти, щоб ослабити їхню країну, говорять про можливість посяяти розбрат серед пригніченої шіїтської меншини на її сході. «Не те щоб ми хотіли завдати там прикрощів, – каже політичний радник аятоли Алі Хаменеї, верховного лідера Ірану. – Але ми дали зрозуміти, що при бажанні можемо дістати такі самі переваги на берегах Перської затоки, як і в Іраку чи Афганістані».

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

19:00
15
ЛЮТОГО

ДО ДНЯ СВЯТОГО ВАЛЕНТИНА ДЛЯ ВСІХ ЗАКОХАНИХ
ВЕЛИКИЙ ЗАЛ ОПЕРНОЇ СТУДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ІМ. П. ЧАЙКОВСЬКОГО

МІЖНАРОДНИЙ
ДЖАЗОВИЙ
АБОНЕМЕНТ
MDA.COM.UA

ЗА ПІДТРИМКИ
ПОСОЛЬСТВА США
В УКРАЇНІ

Johnny O'neal

ДЖОННІ ОНІЛ ТРІО

ЖИВИЙ ЗВУК
TRIO

PARTER.ua
національний оператор
287 87 87

ДОВІДКИ: (067) 430-73-06

Тиждень

KyivWeekly

У гуманітарному вакуумі, або Дещо про шлункарство

Автор:
Леся Івасюк

Нам усім треба зрозуміти, що гуманітарна освіта є комплексною зброєю проти агресії Кремля, й терміново розробити навчальну стратегію з урахуванням не тільки специфіки східних областей, а й потреби десовєтизації всього суспільства.

Популярність марксистської «теорії» зумовлена не лише тим, що за своєю суттю це ідеологія, а не наука, а й тим, що її створили з розрахунку на непереборність людського страху та первинність потреб шлунка. Тож не дивно, що марксизм досі популярний,

попри мільйонні жертви утілення його ідей, котрі «вдосконалювали» злочинці в теорії та на практиці. Жертвами стали, зокрема, люди, які не керувалися страхом і яких треба було знищити для перемоги комунізму.

Марксистська ідеологія – соціальна, вона обіцяє всезагальну ситість і рівність ситих, уміло приховуючи ціну. На ній виховані мільйони українців. Тому на запитання, навіщо їм ковбаса, вони мають однозначну відповідь, а навіщо незалежна держава – ні.

Сьогодні, попри небувалий розвиток громадянського суспільства й політичної свідомості громадян, більшість населення є дуже залежною від психології, страхів, логіки та звичок, вироблених у радянські часи. На жаль, саме інтелігенція найчіпкіше тримається за совєтську ментальність.

Ось деякі невеликі, але репрезентативні приклади.

Коли 2013 року почалася форсована «оптимізація» закладів культури та позашкільної освіти (яка триває і досі), ні педагоги, ні батьки в жодній із областей України не спромоглися на опір, хоча йшлося про освіту й майбутнє їхніх дітей.

Київ. Коли у 2010-му постало питання про перейменування вулиці Павлика Морозова, то ті, хто вважає себе інтелігенцією, сиділи в кав'ярнях замість піти підтримати таку ініціативу. Вулицю не перейменовували.

Донецьк. Коли викладачі ДонНУ, зокрема й деякі професори історії та філології, 2009 року відмовилися від присвоєння вишу імені Василя Стуса, піддавшись залякуванню та стадному інстинкту, вони дискваліфікували себе в професійному плані. Та коли педагоги, які вже переїхали з окупованого Донецька до Вінниці, 2014-го опублікували заяву-прохання «до ініціативної групи, засобів масової інформації та небайдужих громадян не посилювати інформаційний тиск на ДонНУ» в цій справі й повторили свою вимогу усно на святкуванні річниці від дня народження поета-правозахисника 6 січня 2015-го на Вінничині, вони проявили невігластво совєтського штиту. Хоча позитив у цій ситуації теж є: ініціатива присвоєння вишу

імені Стуса належала молоді, зокрема студентам. Середовище, у якому носії нової ментальності протистоять носіям советської, спонукаючи їх діяти й мислити в нових парадигмах, є маленькою й обнадійливою моделлю сучасної Української держави.

Водночас таке становище засвідчує серйозність наслідків советизації. Своє обличчя більшість педагогічних кадрів України показала ще за часів СРСР – без їхньої співпраці з режимом не відбулося б такої масової русифікації. Нині бачимо, як велика кількість громадян спонтанно мобілізується для виборювання своїх прав, тоді як інтелігенція та інтелектуали, покликани бути на чолі нації, стають тими, кого ведуть. Це добре, адже бачимо ознаку розвитку широких верств населення, та водночас трагічно для інтелігенції. Вона не здатна взяти на себе освітянські функції і навіть не розуміє їх: одній частині, советизованій, бракує такого потенціалу, а друга, зокрема талановиті молоді літератори й науковці, живе у своїх замкнених світах, називаючи себе індивідуалістами постмодернізму, в гонитві за грантами пише кон'юнктурні тексти й спілкується на презентаціях чи конференціях зі своїми вузькими аудиторіями, хапаючись за ілюзію, що так вона стає частинкою поступу. Маємо знову явище, знайоме нам із комуністичних часів: люди розумової праці виявляються найбільш пасивними й дезорієнтованими, коли потрібно промовляти до широких верств населення з освітянською метою. Однак відповідальність за стан освіти лежала й лежатиме насамперед на інтелігенції.

На часі й політикам зрозуміти нагальну потребу, по-перше, гуманітарної стратегії, спрямованої на десоветизацію суспільства, а по-друге, освітянської політики як однієї з основних складових гуманітарної. Про це багато говорять, але справа ніяк не зрушить із місця.

Головним чинником у створенні освітньої стратегії є розуміння специфіки не лише тотальної советизації населення, а й особливостей історичного розвитку окремих частин нашої країни. Наприклад, західні області стоять ближче до того, що ми називаємо європейськими цінностями, по-

бувавши під різними державами-загарбниками з різними устровами. Місцеве населення зіштовхувалося з відмінними порядками та інформацією. Це вплинуло на його менталітет і опірність, уміння аналізувати й порівнювати, самосприймання та способи боротьби й виживання. Такий своєрідний плюралізм загарбників у Західній Україні можна навіть розглядати як перевагу в сенсі ментального становлення населення.

Історично та географічно склалося так, що Велика Україна століттями була під одним безкомпромісним окупантом (Росією) і виховувалася в різних формах на тій самій параноїдній брехні. Одногитишність загарбника, його страх перед Європою і відраза до цивілізації та свобод відповідно позначилися на мисленні місцевого люду.

Отже, відмінності між загарбниками спричинили певну різницю в психології поневолених. Тому процес десоветизації та європеїзації суспільства матиме специфічні динаміку й потреби залежно від тієї чи тієї частини держави.

Попри різні історичні обставини, всі ми однаково довірливо й легковажно ставилися до окупантів, дозволяли нищити власну ідентичність і мову, лінувалися осмислювати дійсність і думати стратегічно в національному контексті. Так виробилися залежність від звички, шлункарство, невміння розуміти брехню окупанта і відповідно протистояти їй. А плоди нав'язування брехні несформованій у політичному сенсі нації з інтелігенцією, яка не виконувала своїх функцій, починаємо нині.

Нині одна з нагальних проблем на рівні освітньої політики щодо східних областей – вищі-переселенці з окупованих територій. Склалася ситуація, яка вимагає екстрених політичних рішень і коштів. Але це не просто фінансова проблема – з боку нової влади відсутнє саме розуміння потреб освіти східних областей України.

Хоча це й складно під час війни, важливо знайти бюджетні гроші для переміщених навчальних закладів на 2015 рік. Крім того, варто скликати робочу групу представників МЗС, Мінфіну й Міносвіти для створення

стратегії міжнародної гуманітарної підтримки вишів-переселенців за зразком того, як на міжнародному рівні сприяють дітям, постраждалим цивільним чи солдатам із зони АТО. Це варто зробити частиною плану гуманітарної допомоги Україні. Без президентського указу з директивами на адресу українських дипломатів не обійтися. Для такого тимчасового рішення на дипломатичному рівні треба залучити академічну спільноту світу, серед якої і представники світової україністики. Варто звернутися до вишів та урядів країн ЄС із проханням тимчасово узяти на себе частину навчального процесу університетів-переселенців, зокрема з гуманітарних наук.

Політики так і не збагнули, що Росія боїться не так зброї, як освіти. Відомо: чий педагог, того й нація. Тож продумана освітянська політика має стати складовою стратегії протистояння Кремлю. Ми забуваємо про одвічний страх Росії перед поступом і свободою. Це інстинкт самозбереження імперії, розуміння якого є основоположною перевагою.

ПОЛІТИКИ ТАК І НЕ ЗБАГНУЛИ, ЩО РОСІЯ БОЇТЬСЯ НЕ СТІЛЬКИ ЗБРОЇ, СКІЛЬКИ ОСВІТИ

Історично зумовлена русифікованість (мовна і світоглядна) як наслідок советизації переросла з особистої драми людини в державно-політичне питання. Від імені русифікованих, навіть якщо вони активно показують себе як супротивники московської агресії, говорять і діє Кремль. Таке прикриття інтересами російськомовних триватиме, якщо ми не створимо умов для повноцінної, насамперед гуманітарної, освіти й не знайдемо ефективного формату інтенсивного та широкого ознайомлення громадян з архівними матеріалами з історії України.

Отже, потрібно розпочати масштабну роботу над освітньою стратегією з урахуванням специфіки східних областей, потреби десоветизації суспільства і з розумінням того, що гуманітарна освіта є комплексною зброєю проти Кремля. ■

Композитор свободи

У країна двічі змінила мое життя: уперше – коли я відкрив цю країну, шляхетність її народу, його трагедії та боротьбу за волю, що є взірцем для Європи, а вдруге – коли ознайомився з музикою Валентина Сильвестрова.

Геній, оновлення сучасної музики, невичерпна краса, багатство форм і почуттів. Я вагаюся перед пишномовністю означень, які спадають мені на думку, коли хочу передати, як впливають на нас ці твори. Але відчуваю, що мені дають право уживати їх сутолосні відгуки багатьох видатних композиторів сьогодення, які вбачають у Сильвестрові «проводиря на точно визначеному шляху» (Софія Губайдуліна), композитора, важливого для інших композиторів (Арво Пярт), а також для інтерпретаторів, серед яких передусім слід назвати хормейстера Миколу Гобдича, чий талант, так би мовити, становить одне ціле з хоровими творами маестро.

Почну з досвіду, про який повідомляли багато музикантів, зокрема видатний віолончеліст Іван Моніґетті, і який я пережив теж: музика Сильвестрова змінює наше сприймання інших композиторів. Думаю, будь-хто може провести такий експеримент: прослухати якийсь улюблений і добре відомий твір, а перед тим – Сильвестрова. Музика відтак змінюється, стає немов живіша, рухливіша, величні та знайомі структури стираються й поступаються послідовності подій, а впорядкування елементів, ця формальна єдність, водночас містична й мистецька, яка зворушує нас у творах видатних композиторів, скажімо, Баха або Бетховена, дає тепер змогу вирватися несподіваним струменям. Мотиви й фігури набувають, так би мовити, свободи, твір розкривається, щоб дати проступити мелодії. Я провів цей дослід із 4-ю симфонією Брамса. Думка поєднати її з музикою Сильвестрова спершу виникла в мене під час однієї розмови з

**Автор:
Філіпп
де Лара,
Франція**

моїм другом Костянтином Сіговим (саме йому завдячую знайомством із маестро): маю на увазі, що багато творів Сильвестрова справляють враження, ніби ще до першої ноти вони вже йдуть дуже далеко. Таке саме враження й від вступної теми першої частини цієї симфонії Брамса. Згодом я дізнався, що й сам Сильвестров наполягає на такому характері своєї музики: на ремінісценції, відлунні, поверненні, wie aus die Ferne («немов здалеку»), як-от в однойменній п'єсі Шумана. Та потім, коли я знову прослухав симфонію, проступили інші речі. Увесь музичний дискурс Брамса зазнав метаморфози, розкривши непомічені мотиви, чуття свободи, творення безпосередньо тепер, понад структурою; природну свіжість під обтяженим вигадливою пам'яттю смутком, таким характерним для музики німецького класика. Метаморфоза – неточне слово, бо 4-та симфонія Брамса залишається сама собою, це радше я став чутливим до нових вимірів твору, до

нати, немов композитор сам відкрив нові уже відомі інтервали (що, звичайно, абсурд!). Але ці мелодії легко впізнати ще й завдяки способів їх презентації, приходу, появи – не серед тиші чи на початку, в прелюді до майбутнього розвитку, а серед музики. Їх обступають, водночас пропонуючи й попередні тони, й наступні, вони звучать, мов несподіванка, миттєві винаходи, дарма що ведуть далі вже наявний музичний дискурс.

Музика Сильвестрова написана дуже ретельно, з численними й точними вказівками, як треба грати, інколи ще ряснішими, ніж нотні примітки Арво Пярта в його композиціях до фільмів, і не менш важливими. Це не імпровізована музика, навіть якщо їй властива свобода експромту, те незабгненне, що джазові музиканти називають «синьою нотою». Музика Сильвестрова не імпровізація, але виникає враження, ніби її написано цієї миті, ніби вона по вінця наповнена барвами його щедрої уяви. Думаю, що Сильвестров, як і колись Шостаковіч, пише ненастанно. Мелодія, так би мовити, задана твором, вона може виникати з якоїсь генеративної клітини або певної відокремленої від тла форми й постає над нею, не пов'язана з конкретною музичною граматиною (варіаціями, тональним, серійним чи яким завгодно іншим розвитком). Парадокс у тому, що ці розриви нот увиразнюють музичний дискурс і єдність усього, так часто незабгненого в сучасній музиці, яку можемо зрозуміти, читаючи програму, але не чуємо її. Натомість Сильвестров за допомогою решти засобів знову відкрив таємницю класичного стилю (Гайдна, Моцарта, Бетховена), яка полягає в тому, щоб зробити присутніми й доступними сприйняттю складні форми, які ми переживаємо, навіть коли не здатні проаналізувати їх (подумайте про багатство голосів, одночасно поєднаних у фрагменті *fugato* першої частини 40-ї симфонії Моцарта, де почуття

МУЗИКА СИЛЬВЕСТРОВА ЗМІНЮЄ НАШЕ СПРИЙМАННЯ ІНШИХ КОМПОЗИТОРІВ

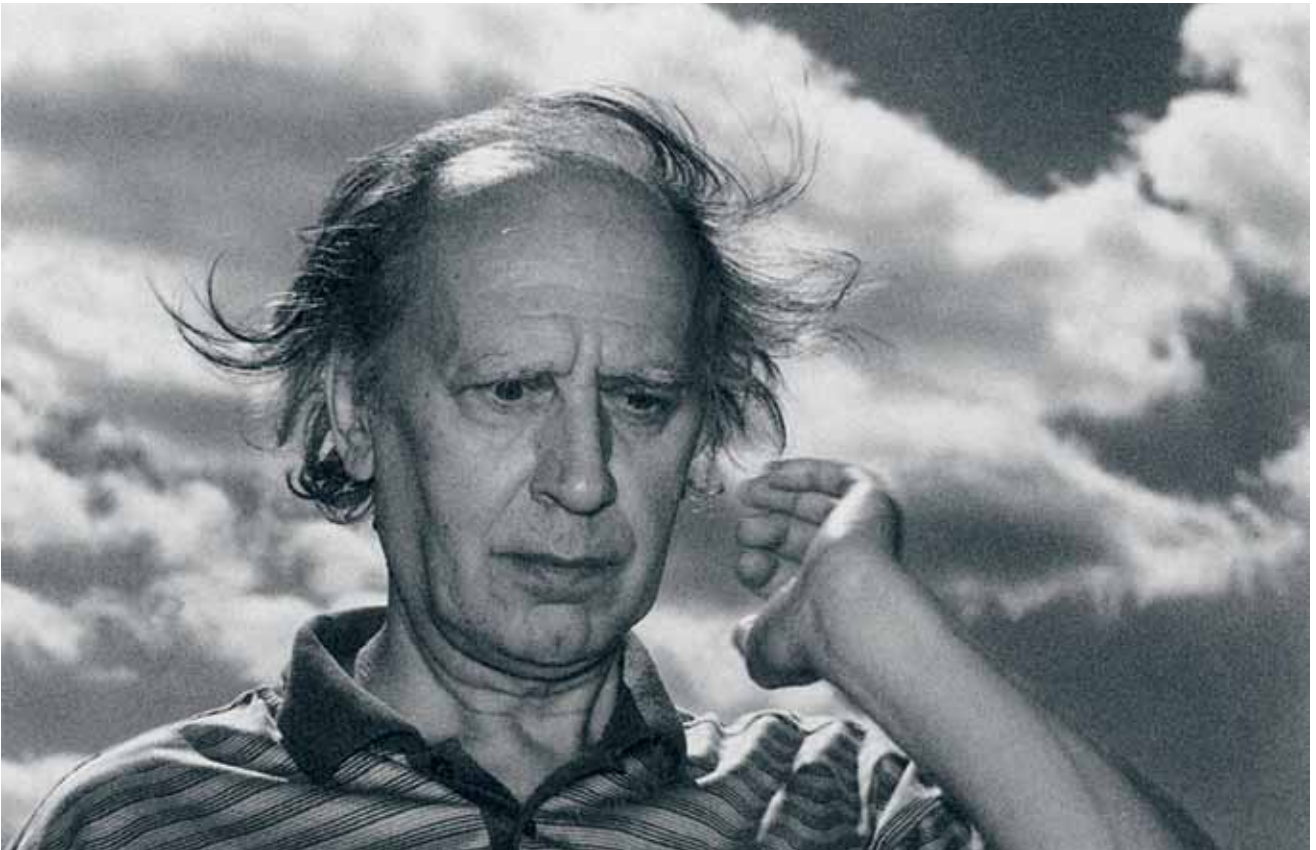
нової краси й темпоральності, доданих до вже відомих мені.

Вимір відлуння та оновленого прослухання творів минулого – в осерді творчості Сильвестрова. Певною мірою в двох значеннях, бо він часто використовує цитати, фрагменти, які більш-менш виразно можна впізнати в його музиці: 5-ту симфонію Малера у своїх 5-й і 6-й, Моцарта в серенаді «Der Vote» («Посланець», 1996), що присвячена дружині Ларисі, Шуберта й Ваґнера у «Двох діалогах і одній післямові для фортепіано й струнних інструментів», Баха в «Присвяті Й. С. Баху».

Мелодії Сильвестрова, навіть коли це короткі мотиви, напрочуд експресивні, як у Леоша Яначека, і їх одразу можна впізнати,

Інтерв'ю з
Валентином
Сильвестровим
читайте тут

народжується з того, що ми переповнені складністю поліфонії і водночас супроводимо її, опиняємось посеред неї).

Музика Сильвестрова українська. Це річ очевидна, але чому? Вона становить те поєднання вродливої величі й лагідності, що притаманне душі саме цього народу. Композитор – українець унаслідок своєї біографії, він із Києва й сформувався в боротьбі советських музикантів проти бригадної праці та академізму. Він українець, адже брав участь у революції на Майдані, українець завдяки своїм творам, які надихнула Революція гідності. Але Сильвестров не політик. Як усі справжні митці, народжені за тоталітаризму, він знайшов свій голос і підняв його проти конформізму, заангажованості, використання мистецтва як інструмента. Але він не активіст. Зберігши свою творчу свободу, Сильвестров розповідає з неабияким почуттям гумору, майже поблажливо про сміховинність офіційної музики, кампанії боротьби з буржуазним формалізмом і про ту форму визнання (власне, задоволення потреб), яку тоталітаризм пропонував

композиторам та поетам, наглядаючи за ними і гнобячи їх. Сильвестров не єдиний вільний маестро советської доби, але, можливо, саме він найвиразніше реалізував долю тих комуністичних і посткомуністичних поколінь (шостаковічів, шнітке, губайдуліних, пендерецьких, гурецьких, тубіних, пяртів), які боролися всіма засобами й пожадливо засвоювали інновації західної музики, проте не замикалися в обов'язковому авангардизмі, і ця мистецька свобода жила політичним досвідом тоталітарних утисків, знанням її ціни. І, нарешті, Сильвестров – українець завдяки поєднанню своєї музики з мовою. Дивно, але це те, що можна відчутти, навіть не знаючи української: властиву саме їй музикальність. Кожна з мов має свій зв'язок із музикою, свій голос, але деякі звучать легше, ніж інші. Українській притаманна певна «італійськість», природний, цілком звичайний зв'язок мовлення зі співом. Мелодії, зокрема хорові твори Сильвестрова, промовляють українською, як-от мелодії Шуберта – німецькою, а Бартока – угорською.

Сильвестров тримається на відстані від усіх шкіл. Він вивчив їхні виражальні засоби, не ставши в'язем жодної. Гостро висловлюється і про постмодернізм, і про авангардизм. Якби концепція постмодернізму не була знецінена надто частим уживанням, заяложеністю, якби нею ще можна було скористатися, я сказав би, що Сильвестров – перший постмодерний, чи радше метамодерний композитор. Тобто митець, для якого факт перебування «після» модернізму не формальна поза, не цинічний або суто мозковий спосіб говорити у квадраті про теперішнє й відчувати розчавленість усвідомлення розмаїття витворів минулого. Постмодернізм знецінився в ошуканстві, у лінощах колажу або цитат, до яких вдаються, щоб справити цікаве враження. І навпаки, голос, який в Сильвестрова називаю метамодерністським, є серйозним досвідом сприйняття нашої естетичною свідомістю стосунків з історією мистецтва, а також багатства минувшини й наступної доби, і він становить протилежність фривольній грі з культурною спадщиною. ■

Слон і моська

У понеділок, 26 січня, до першого і єдиного кримськотатарського телеканалу АТР, знову ж таки єдиного опозиційного мовника на півострові, завітали десятки силовиків, представники Слідчого комітету й Центру протидії екстремізму. Журналісти повідомили: це для вилучення матеріалів, які стосуються подій 26 лютого минулого року – багатотисячного мітингу за цілісність України під стінами кримського парламенту. Заступник гендиректора телеканалу з інформаційної політики Ліля Буджурова звернулася до глядачів у прямому ефірі й припустила, що владу не влаштовує існування невідконтрольного їй телеканалу, як і інформаційна присутність кримських татар на півострові загалом, і що такі дії є ударом не лише по окремому медіа, а й по всьому кримськотатарському народу.

У цьому зверненні є одна важлива деталь: Ліля Буджурова говорить про МІСЦЕВУ кримську владу. Себто ту, що її в неросійських ЗМІ найчастіше беруть у лапки. Медійниця пояснює: «Швидше за все, ця акція спланована й організована кримською владою». Вона посилається на указ Путіна про реабілітацію депортованих народів і цитує його коментар щодо цього документа.

Чим це вважати? Вірою в доброго царя? У те, що укази згори спотворюють місцеві посіпаки?

Наприкінці минулого року цей самісінський телеканал був нагороджений знову ж таки кримською владою «за внесок у розвиток свободи слова». Багато хто обурився тим, що відзнаку прийнято. А Ліля Буджурова на своїй сторінці у Facebook написала пост, який мав близько сотні поширень.

Ішлося про те, що АТР постійно потерпає і від своїх, і від чужих: коли запрошують на ефір представників теперішньої влади, свої засуджують, мовляв, «продалися». Посадовці натомість погрожують: ставите «не ті» запитання – чекайте проблем. Але, як пише журналістка, «чи подобаються нам умови, в яких сьогодні працюємо, чи ні, однак АТР, прийнявши рішення (ми не підємо, ми залишаємося в Криму і з кримськими татарами), повинен, як і доти, бути фаховим телеканалом, себто мати професійні відносини з усіма: і з владою, і з опозицією».

Найприкріше, що діалог доводиться будувати з тими, хто на це апіорі не здатний. Адже йдеться про розмову високим стилем зі знавцями виключно мови мату й кулака. Це гра з картярками, від яких чекаєш чого завгодно.

І, поза сумнівом, АТР про це знає. Коли якийсь інший кримський ЗМІ стверджує, мовляв, місцевих чиновників слід заслати в Сибір за те, що вони спотворюють ініціативи мудрої та доброї влади з Москви, я вірю, що автор справді може так думати. А в те, що АТР не до кінця розуміє, з ким має справу, – ні.

**Автор:
Василіса
Маринник**

Тим своїм постом Ліля Буджурова відкидає будь-які нові звинувачення. Вона дає зрозуміти, що ніхто не може оцінити ситуацію телеканалу. Бо жоден із тих, хто критикує і звинувачує, не пам'ятає, що означає бути єдиним для свого народу медіа, яке намагається працювати без брехні в умовах російського беззаконня. І невідомо, що гірше: коли ти віриш у доброго царя чи коли змушений вдавати цю віру.

Хай там як, але вкотре стає зрозуміло, що таке робота журналіста під владою РФ. Це постійне борсання, на яке держава, посміюючись, дивиться з висоти свого гігантського п'єдесталу.

Гігантського п'єдесталу?

Цього тижня в Криму відбулася ще одна подія, що стає в один ряд із візитом силовиків до АТР. Трьох активістів кримськотатарського національного руху затримали дорогою з материка на півострів. Одного – Синавера Кадирова – депортували як іноземного громадянина з українським паспортом і кримською реєстрацією. Це при тому, що коли хочуть притягти до кримінальної відповідальності (як-от режисера Олега Сенцова), то український паспорт із кримською реєстрацією є підставою для того, щоб вважати особу громадянином РФ.

Авторитарний лад нелогічний, абсурдний. Хіба не парадокс: наскільки грізна держава нівелює людину, настільки ж її і звеличує? Вона у трійці лідерів за кількістю озброєнь – і боїться окремих осіб, які точно не можуть їй протидіяти силою. Має кількомільйонну армію – і тремтить перед мирними зібраннями. А в офісі одного зі ЗМІ, працівники якого можуть захищатися хіба що мікрофонами, в кожному кабінеті вона ставить омонівця в цілковитій боеготовності.

Очевидно, такі є щось сильніше за грізну державу, за її армію.

Ця держава така слабка, що їй не залишається нічого, крім нарощувати озброєння й примножувати лави силовиків, обманюючи саму себе, мовляв, подолати слово, розум і стійкість духу можливо. Крім навіювати собі, ніби минуле знищене й реально вилучити всі його речові докази, поводячись як орвеллівська Океанія. Крім запевняти себе в тому, що за цифрової епохи можна працювати методами XVIII століття.

Грізна держава бореться методами більш і менш хитрими. І такими абсурдними, що часом аж кумедними. І її боротьба іноді дуже нагадує те саме борсання. Раптом помічаєш, як слон і моська міняються місцями. Нарешті стає зрозуміло, хто з них насправді хто.

Стоячи на гігантському п'єдесталі, грізна держава сама ж таки дає зрозуміти, що його збудовано з піску. Що картярі спорудили картковий будиночок, який розвалиться від подиху вітру. І навряд чи той вітер якась сила зупинить. Навіть якщо йому доведеться вийти ще не один рік. ■

Уявні спільноти і реальні трагедії

Автор:
**Оксана
Коваль**

Минулий тиждень здався одним із найтяжчих від часів жертв на Майдані торік у лютому. У голові б'ється лише одна думка: Донецьк, Волноваха, Маріуполь... Хто наступний?! І справді: скільки ще потрібно жертв, аби «світова спільнота» нарешті зробила те, чого від неї очікуємо я, моя донечка, батьки, друзі?

На тлі останніх кривавих подій я почала гостріше сприймати кожне з визначень уявних спільнот. Здається, поки ми триматимемося за ці абстрактні поняття, відповідальність за скоєні злочини ніколи не настане. Бо вона не буває «колективною» – тільки персоналізованою. Не хочу зараз говорити про позиції лідерів європейських країн, президента США, України чи «царя вся Росії». Я про інше (і вже чую, як хтось каже, що це не своєчасно): нічого не зміниться в нашій країні, допоки ми не розмежуємо «спільної відповідальності» на «мою», «твою», «його» або «її», доки не збагнемо, що кожен із нас – і тут, на окупованій території, і там, «на материках» – по-своєму причетний до нинішніх подій. Тут, під «деенерівським» режимом, мене дуже дратують ті усталені штампи, якими так часто полюбують користуватися наші політологи, соціологи й журналісти: «дончани», «мирне населення», «українці східних областей», «біженці з Донбасу» тощо. Зрозуміло, було б значно простіше, якби всі ми були монолітом, єдиним організмом, що має один мозок, одну душу, пару очей, які дивляться завжди в потрібному напрямку, й тіло, що рухається певним маршрутом. Однак треба відверто визнати: такої спільноти, як «жителі Донбасу», не існує. І річ не лише в тому, що ми різнимся за етнічним походженням, віросповіданням, поділяємося на мешканців міст і сіл, належимо до відмінних соціальних прошарків і маємо неоднакові статки. Важливо інше: у нас різні світогляд, цінності, бачення добра і зла.

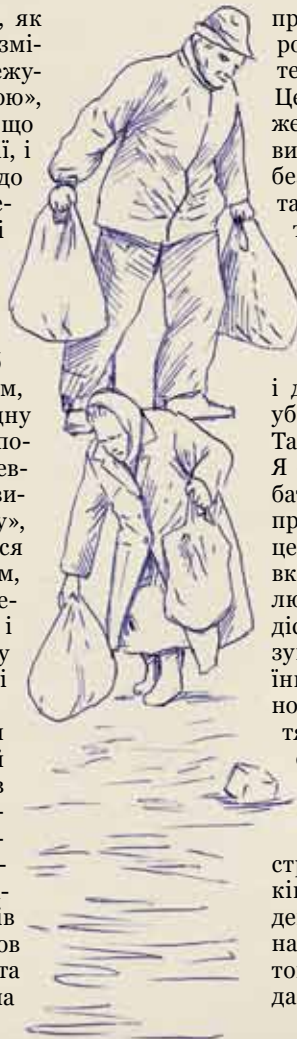
Майже відразу після новорічних свят моя близька подруга як відповідальна людина й турботлива донька вкотре поїхала до батьків у Ясинувату. Трохи нашкребла грошей, купила ліків, назбирала подарунків своїм рідним пенсіонерам. Як завжди із пригодами дісталася до колись рідного міста. І з жахом занурилась у місцеву атмосферу. Кілька днів трималася спокійно, уникала розлогих розмов «за життя», не піддавалася на провокації та всілякого роду закиди. Мужньо витримувала

тортури трьох місцевих телеканалів: «Новоросія», «ДНР» і «Оплот». Намагалася не реагувати на відверто маразматичні судження тамтешніх «експертів» про поточні події, ігнорувала зачитування «левітанівським» голосом «указів та розпоряджень ДНР», а також повідомлення «з полів» про кількість видобутого вугілля й прибирання в місті (?!). Але в останній день усе-таки не витримала. Поштовою стало повернення додому «з полювання» щасливого, усміхненого батька, який приніс якісь пакунки – «здобич». Виявилося, той день був на диво урожайним: старенькі отримали пенсію від України, вихопили по тисячі гривень від «ДНР», вирвали в черзі гуманітарну допомогу від Росії. Чого їм забракло? Так, пайка гуманітарки від Києва! Саме так про це прямо й заявив батько, гордо виклавши із сумки російські «дарунки» й додавши: «От дивись! Не те, що ваші пацани!».

Це огидне слово боляче різонуло вухо й напружені нерви. Не витримала й вигукнула: «Як же ви можете бути настільки дурними, всеїдними, безпринципними?!». І тут почалося. Вислухала таке, що ані уявити, ані стерпіти. Від заяв «Що таке ваша Україна? Та її тут скоро не буде! А от ДНР тут назавжди! Ви там у колонії живете, вами управляють іноземці, а ми тут у вільній країні! І наша молодь не втекла, вона бореться за розбудову своєї держави, а ви не діти, ви мерзота, яка зрадила Донбас!» – і до класичного: «Я тебе породив – я тебе й убу!».

А далі штурхан у спину. Так моя подруга покинула родинну домівку. Я слухала її розповідь, сидючи на кухні у своїх батьків. І думала про розлам між поколіннями, про кару інфільтрованою радянщиною. А за що це нам – тим, хто так прагнув вирватися із совка? Мене тіпало і смикало від злості й гніву. Ці люди безнадійні. Їх уже ніщо не порятує. Вони дістають снаряд російського «Граду» в автобус, зупинку, будинок – і далі голосять, що це українці «упражняються». Ходять повз танки й установки залпового вогню, які стоять тепер на дитячих майданчиках у їхніх дворах, – і не перестають говорити, що цю зброю «ополченці відвоювали в укрофашистів».

Вони знищили наше сьогодні, все життя думаючи й голосуючи шлунками, і, що страшніше, зазіхнули на майбутнє своїх онуків. Мені боляче, але тепер я розумію тих людей із різних регіонів України, які ненавидять нас, «жителів Донбасу». Вони мають право. У тому, що так є, і моя частка вини та відповідальності. ■

Як дискредитують українські ЗМІ

Автор:
Денис
Казанський

Непрофесіоналізм і некомпетентність кадрів – біда майже всіх пострадянських країн, і Україна не виняток. Криза на ринку праці в нас полягає не в безробітті, а, навпаки, у браку кваліфікованої робочої сили.

Твердження це правильне практично для будь-якої галузі. Але якщо в кожному окремому випадку воно помітне тільки фахівцям, то у сфері медіа кризи некомпетентності бачать усі, хто читає новини і дивиться телевізор.

Особливо вона стала помітна після початку гострої фази українсько-російської інформаційної війни. Якщо російське ТБ примудряється фабрикувати фальшивки таким чином, що вони видаються правдою, то українські журналісти часто подають правду таким чином, що вона звучить як брехня.

Москва, засоби масової пропаганди якої вже неабияк дискредитовані історіями про «розп'ятих хлопчиків», тепер зацікавлена не так у тому, щоб повернути довіру до власних медіа, як у тому, щоб поставити українських журналістів на один рівень зі своїми пропагандистами.

На практиці робота з дискредитації українських ЗМІ полягає ось у чому.

Провідні українські ЗМІ, на відміну від російських, свідомо не брешуть. І в Росії про це добре знають та прагнуть їх змусити до цього. І було придумано такий спосіб. Сленгом журналістів він називається «вкид». Полягає він у тому, щоб самостійно сфабрикувати абсурдну, неправдиву новину чи фотографію, яка нібито дискредитує російську сторону, і викинути її в інтернет, немов наживку, в надії на те, що український журналіст кинеться на гарячу «сенсацію» і розмістить її на своєму сайті.

Тут на допомогу провокаторам і приходять українські низький професіоналізм українських журналістів. Саме в розрахунок на нього працюють автори «вкидів», прекрасно знаючи про відсутність фактчекінгу (перевірки фактів) в українських редакціях.

Свобода ЗМІ в Україні має свої особливості. Одна з них – це висока конкуренція мас-медіа. У гонитві за трафіком і читачем журналіст найчастіше змушений працювати на швидкість, через що страждає якість контенту. Спокуса першому передрукувати фотографію «путінських танків під Запоріжжям» така велика, що на уточнення та перевірку даних немає часу. Коли ж через 10 хв з'ясується, що знімок зроблено шість років тому в Південній Осетії, правити помилку вже пізно. Зондеркоманди «викривачів фейків» уже мають скріншот брехливої новини й вішають на весь ресурс ганебний ярлик «фальсифікаторів».

Розглянемо цю технологію на конкретному прикладі.

Над дискредитацією українських ЗМІ вже довгий час працює так званий медіаексперт Анатолій Ша-

рій. Мабуть, він і є автором ідеї. Його успіхи справді вражають. Канал Шарія на YouTube обійшов за популярністю канали всіх українських ЗМІ, як мережевих, так і ТБ.

Робота «медіаексперта» полягає в тому, щоб згодувати журналістам інформаційну наживку, а потім виявляти, хто кинув на «вкид», та в пух і прах розносити жертву. Особливо напружуватися не доводиться. На допомогу Анатолієві Шарію щоразу приходить журналістська некомпетентність.

Одним із його партнерів із постачання фейків на сторінки українських ЗМІ є так звана правозахисниця Єлена Васильєва, яка постійно публікує дані про нібито загиблих в Україні солдатів російської регулярної армії. Для їх збору вона зареєструвала в соцмережах групу «Вантаж 200 з України в Росію», але звідки інформація потрапляє до цієї групи та чи є правдою, невідомо. Попри численні факти дезінформації, Васильєву досі вважають в українських ЗМІ авторитетним експертом, якого цитують різні видання.

Найвідомішим її «вкидом» є відома історія про «загиблу футбольну команду». Перераховуючи імена нібито вбитих на Донбасі російських солдатів, вона насправді називала прізвища гравців футбольної команди з Оренбурга «Газовик-2». Оголошений список прізвищ довірливо передрукували майже всі провідні українські ЗМІ, після чого на арену зі спростуванням вийшов Шарій, який злорадно «викрив» задалегідь заготовлену фальшивку.

Здавалося б, ця історія мала чогось навчити журналістів, але Васильєву щодня цитують і досі. «Правозахисниця», як і раніше, є регулярною гостею теле- й радіоефірів, де озвучує свої не-

ймовірні цифри «втрат армії РФ», взяті незрозуміло звідки, а також розповідає про промені, якими нібито зомбує росіяни уряд через мобільні телефони. А Шарій і далі висміює ЗМІ, які цитують Васильєву.

Не дивно, що в Росії, звідки походить неперевершена Васильєва, за роки своєї діяльності вона не мала жодних проблем із владою, на відміну від реальних правозахисників, які проводили власні розслідування. Наприклад, у Ставропольському краї місцева представниця Комітету солдатських матерів 73-річна (!) Людмила Богатенкова потрапила в СІЗО після того, як почала збирати інформацію про загиблих російських військових в Україні. А в Пскові депутата Льва Шлосберга, який намагався на весь голос заявити про загиблих десантників, побили невідомо.

Єлену Васильєву ніхто не чіпає. Тому що виконує вона відразу два важливих завдання: по-перше, дискредитує українську журналістику, а по-друге, захищає інформаційний простір сміттям, у завалах якого вкрай непросто відшукати реальні дані та свідчення про перебування російських солдатів в Україні. ■

МОСКВА ТЕПЕР ЗАЦІКАВЛЕНА У ТОМУ, ЩОБ ПОСТАВИТИ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ НА ОДИН РІВЕНЬ ЗІ СВОЇМИ ПРОПАГАНДИСТАМИ

Спеціальні авіарейси до Івано-Франківська

з Києва від **599** грн*

з Одеси від **649** грн*

з Дніпропетровська від **749** грн*

з Харкова від **849** грн*

з Москви від **949** грн*

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WIFI)TM

СМАЙ МЕРЧІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42
вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валога, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н
WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP